

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko – správní

**Dopady liberalizace světového hospodářství na transparentní
ekonomické prostředí**

Bc. Jan Bergman

Diplomová práce

2008

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav ekonomie
Akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jan BERGMAN**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Ekonomika veřejného sektoru**

Název tématu: **Dopady liberalizace světového hospodářství na
transparentní ekonomické prostředí**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Úvod

1. Vývoj světového hospodářství
2. Transparentnost ekonomického prostředí
3. Liberalizace jako součást boje proti korupci v mezinárodním obchodě?
4. Mezinárodní organizace a transparentnost ekonomického prostředí

Závěr

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy: cca 50 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

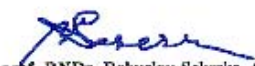
Seznam odborné literatury:

- DAVID, V.,NETT, A. Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém. Praha:C.H.Beck,2007,ISBN 978-80-7179-562-9
KRAFL, J.,FÁREK, J. Světová ekonomika. 1.vyd.Liberec:Technická univerzita Liberec,2003,ISBN 80-7083-712-8
LAMBSDORFF, J. The New Institutional - Economics of Corruption. London:Routledge, 2005,ISBN 0-415-33368-7
MARKOVÁ, J. Mezinárodní měnové instituce. 1.vyd.Praha:Oeconomica, 2002, ISBN 80-245-0431-8
PRCHAL, M. Kdo hýbe světovou ekonomikou. 1.vyd.Praha:Globe, 1995, ISBN 80-901705-0-1
VOLEJNÍKOVÁ, J. Korupce v ekonomické teorii a praxi.Praha:Profess Consulting s.r.o., 2007,ISBN: 978-80-7295-055-1
www.transparency.cz
www.libinst.cz

Vedoucí diplomové práce: Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
Ústav ekonomie
Datum zadání diplomové práce: 22. října 2007
Termín odevzdání diplomové práce: 26. května 2008

prof. Ing. Jan Čapek, CSc.
děkan

L.S.

prof. RNDr. Bohuslav Sekerka, CSc.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 8. listopadu 2007

Poděkování :

Touto cestou bych chtěl poděkovat doc. Ing. Jolaně Volejníkové, Ph.D za odborné vedení a její cenné rady a připomínky, které mi napomohly při zpracování této diplomové práce.

SOUHRN

Tato diplomová práce je tematicky zaměřena na úlohu a postavení Liberalismu, jakožto všeobecně uznávaného (pro naše účely zejména ekonomického) směru, v podmínkách současné světové ekonomiky a na jeho dopady na transparentnost ekonomického prostředí. Má práce je rozdělena do čtyř základních částí. První část je výhradně zaměřena na stručnou charakteristiku světového hospodářství včetně jejího vývoje od samotných prvopočátků až po současnost. Následující druhá část poukazuje na existenci tzv. odvrácené tváře světového hospodářství. Upozorňuje zejména na to, že konkurenční boj na současném globalizovaném trhu není zdaleka založen jen na dodržování stanovených pravidel, otevřenosti či férovém jednání, ale i na dalších „nástrojích“, které vesměs spadají do sféry nekalé soutěže. Dominantním nástrojem takového počínání se stává především korupce. Ve druhé části mé práce jsou proto také rozpracovány studie, které nejenom popisují snahy ekonomických subjektů získat „konkurenční“ výhodu formou výše uvedených nekalých praktik, ale i následně vyhodnocují skutečnou „(ne)výhodu“ tohoto počínání. Třetí část se věnuje otázce, zda liberální směr ještě dokáže i v současné mravně nedokonalé společnosti prosadit a uplatnit své představy o dokonale fungujícím trhu bez jakýchkoli zásahů a to nejenom ze strany státu, ale zejména po úspěchu toužících podnikatelských subjektů. Dále je zde zdůrazněna potřeba vytvořit plně transparentní prostředí, které jako jedno z mála opatření může podobným snahám nekale ovlivnit trhy účinně předcházet. Poslední čtvrtá část je věnována mezinárodním organizacím, které jsou sice založeny na myšlence volného (liberálního) otevřeného trhu, avšak paradoxně právě ona zmiňovaná otevřenost, či chcete-li transparentnost v jejich rozhodování a následném konání, je velmi často hlavním předmětem kritiky těchto organizací, které vesměs spadají pod OSN.

KLÍČOVÁ SLOVA

liberalismus; světové hospodářství; korupce; lobbying; transparentnost; mezinárodní organizace

TITLE

Impacts of liberalization of the world's economy on transparent economic environment

ABSTRACT

This thesis is focused on the role and position of liberalism, as generally recognized (for our - especially economic-purposes) the trend in the conditions of the present world economy and on its impact on the transparency of the economic environment. My thesis consists of four parts. The first part deals with brief characteristics of the world economy, including its development from the very beginning till today. The following part shows the existence of so called reverse side of the world economy. It refers to the fact that competition in contemporary global market isn't based only on observing the rules, open manner or fair play, but also on other tools which altogether fall in the sphere of unfair competition. Corruption is considered the dominant phenomenon. In the second part of my thesis a few studies have been worked out – they don't describe only the endeavour of the economic subjects to win a competitive advantage in the form of above mentioned unfair practices, but they also evaluate the real disadvantage of these practices. The third part focused on the question, if the liberal trend can win the recognition also in contemporary, morally imperfect society and apply the ideas of perfect market without any intervention not only by the government, but especially by entrepreneurial subjects longing for success. The need to create the transparent environment, which can prevent the unfair endeavour to influence the market has been pointed out. The last fourth part deals with international organizations that are based on the idea of free (liberal) open market, however this openness, or if you want transparency, in their decision making and the follow up action is the main point of criticism of these organizations, which altogether are under the UNO.

KEYWORDS

liberalism; world economy; corruption; lobbying; transparency; international organizations

Obsah

Obsah	4
Seznam ilustrací	10
Seznam tabulek	11
Seznam grafů	11
Seznam značek a zkratk	12
Úvod	13
1. Vývoj světového hospodářství	15
1.1. Prvopočátky utváření celistvého světového hospodářství.....	15
1.2. Vývoj po 2.světové válce.....	19
1.3. Nástup liberalismu.....	21
1.4. Současná podoba světového hospodářství.....	21
1.4.1 Regionalizace versus globalizace světového hospodářství	22
1.4.1.1 Regionalizace světového hospodářství	22
1.4.1.2 Globalizace světového hospodářství.....	24
2. Odvrácená tvář světové ekonomiky	27
2.1. Praní špinavých peněz.....	29
2.2. Lobbying	30
2.2.1 Charakteristika lobbyingu.....	31
2.2.2 Stinné stránky lobbyingu.....	32
2.2.3 Úprava regulace lobbyingu v EU a USA.....	32
2.3. Korupce	34
2.3.1 Charakteristika korupce	35
2.3.2 Příčiny korupčního jednání.....	36
2.3.3 Důsledky korupčního jednání.....	37
2.3.3.1 Ekonomické důsledky	37
2.3.3.1.1 Vliv na investiční aktivitu	38
2.3.3.1.2 Vliv na kapitálové toky, zahraniční obchod, FDI a zahraniční pomoc	38
2.3.3.1.3 Vliv na HDP.....	40
2.3.4 Index plátců úplatků	45
2.3.5 Vleký (nekonečný) boj s korupcí	49
2.3.5.1 Protikorupční reformy.....	50
2.3.5.1.1 Reformy mezinárodních institucí.....	50
2.3.5.1.1.1 Pístitup MMF.....	51
2.3.5.1.1.2 Pístitup Světové banky.....	52
3. Liberalizace jako forma boje proti nekalé soutěži v mezinárodním obchodu ?	55
3.1. Základní pojetí liberalismu	55
3.1.1 Historický vývoj liberalismu	56
3.1.2 Postavení liberalismu v politickém spektru.....	60

3.2	Reálné uplatnění myšlenek liberalismu	62
3.2.1	<i>Reálný liberalismus v národním obchodě</i>	62
3.2.2	<i>Reálný liberalismus v mezinárodním obchodě</i>	64
3.3	Transparentnost ekonomického prostředí	66
3.3.1	<i>Nutnost transparentního ekonomického prostředí</i>	66
3.3.2	<i>Reálná situace v mezinárodním obchodě</i>	67
3.3.3	<i>Opatření vedoucí k transparentnímu ekonomickému prostředí</i>	68

4. Mezinárodní organizace a transparentnost ekonomického prostředí

71

4.1	Organizace spojených národů	71
4.1.1	<i>Cíle a aktivity OSN</i>	72
4.1.2	<i>Členství v OSN</i>	72
4.1.3	<i>Mezinárodní odborné organizace přidružené k OSN</i>	73
4.1.3.1	<i>Mezinárodní mnový fond</i>	74
4.1.3.1.1	<i>Cíle a aktivity MMF</i>	75
4.1.3.1.2	<i>Členství v MMF</i>	76
4.1.3.1.3	<i>Konkrétní dopady politiky MMF</i>	76
4.1.3.2	<i>Světová banka</i>	78
4.1.3.2.1	<i>Cíle a aktivity Světové banky</i>	80
4.1.3.2.2	<i>Členství ve Světové bance</i>	81
4.1.3.2.3	<i>Konkrétní dopady politiky Světové banky</i>	81
4.1.3.3	<i>Světová obchodní organizace</i>	83
4.1.3.3.1	<i>Cíle a aktivity Světové obchodní organizace</i>	83
4.1.3.3.2	<i>Členství ve Světové obchodní organizaci</i>	84
4.1.3.3.3	<i>Konkrétní dopady politiky Světové obchodní organizace</i>	86
4.2	Vyhodnocení (ne)úspěšnosti těchto mezinárodních organizací z hlediska transparentnosti	87
4.2.1	<i>Mezinárodní mnový fond</i>	87
4.2.2	<i>Světová banka</i>	88
4.2.3	<i>Světová obchodní organizace</i>	89

Závěr

91

Seznam literatury

95

Přílohy

98

Příloha A

99

Příloha B

101

Seznam ilustrací

<i>Obrázek 1 : FRIEDRICH LIST</i>	17
<i>Obrázek 2 : THEODORE ROOSEVELT</i>	18
<i>Obrázek 3 : HLAVNÍ BUDOVA MMF VE WASHINGTONU, D.C.</i>	20
<i>Obrázek 4 : JOHANN GRAF LAMBSDORFF</i>	39
<i>Obrázek 5 : INDEX VNÍMÁNÍ KORUPCE 2007</i>	41
<i>Obrázek 6 : VÍCE-ROZVÍTVENÁ ANTIKORUPČNÍ STRATEGIE SVĚTOVÉ BANKY...</i>	53
<i>Obrázek 7 : KNIHA LIBERALISMUS</i>	56
<i>Obrázek 8 : JOHN LOCKE</i>	57
<i>Obrázek 9 : THOMAS PAINE</i>	57
<i>Obrázek 10 : THOMAS JEFFERSON</i>	58
<i>Obrázek 11 : LUDWIG VON MISES</i>	59
<i>Obrázek 12 : FRIEDRICH HAYEK</i>	59
<i>Obrázek 13 : MILTON FRIEDMAN</i>	60
<i>Obrázek 14 : LENOVÉ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁROD</i>	71
<i>Obrázek 15 : LENOVÉ MEZINÁRODNÍHO MNOHOMILIONOVÉHO FONDU</i>	76
<i>Obrázek 16 : LENOVÉ SVĚTOVÉ BANKY</i>	81
<i>Obrázek 17 : LENOVÉ SVĚTOVÉ OBCHODNÍ ORGANIZACE</i>	85

Seznam tabulek

<i>Tabulka 1 : POROVNÁNÍ NOVÉHO ZÉLANDU A ROVNÍKOVÉ GUINEY</i>	<i>41</i>
<i>Tabulka 2 : POROVNÁNÍ AFRIKA • EVROPA</i>	<i>43</i>
<i>Tabulka 3 : RESPONDENTI PR ZKUMU PRO BPI</i>	<i>45</i>
<i>Tabulka 4 : INDEX PLÁTC ÚPLATK 1999 - 2006.....</i>	<i>46</i>

Seznam grafů

<i>Graf 1: VÝVOJOVÉ TRENDY INDEXU BPI VE SLEDOVANÝCH ZEMÍCH.....</i>	<i>47</i>
<i>Graf 2 : POSTAVENÍ EXPORTÉR PODLE PO ADÍ INDEXU BPI.....</i>	<i>48</i>
<i>Graf 3 : LIBERÁLOVÉ V POLITICKÉM SPEKTRU I.....</i>	<i>60</i>
<i>Graf 4 : LIBERÁLOVÉ V POLITICKÉM SPEKTRU II.</i>	<i>61</i>

Seznam značek a zkratek

BPI	<i>Bribe Payers Index - Index plátců úplatků</i>
CPI	<i>Corruption Perception Index - Index vnímání korupce</i>
EIA	<i>Environmental Impact Assessment - Posuzování vlivu na životní prostředí</i>
FDI	<i>Foreign direct investment - Přímé zahraniční investice</i>
GATT	<i>General Agreement on Tariffs and Trade - Všeob. dohoda o clech a obchodu</i>
HIPC	<i>Heavily Indebted Poor Countries - Vysoce zadlužené chudé státy</i>
IBRD	<i>International Bank for Reconstruction and Development</i> - Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj
ICSID	<i>International Centre for Settlement of Investment Disputes</i> - Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů
IDA	<i>International Development Association - Mezinárodní asociace pro rozvoj</i>
IFC	<i>International Finance Corporation - Mezinárodní finanční korporace</i>
ILO	<i>International Labour Organisation - Mezinárodní organizace práce</i>
MIGA	<i>Multilateral Investment Guarantee Agency</i> - Multilaterální agentura pro investiční záruky
MMF	<i>International Monetary Fund - Mezinárodní měnový fond</i>
OECD	<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i> - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
SAPs	<i>Structural Adjustment Policies - Strukturální vyrovnávací politiky</i>
SDR	<i>Special Drawing Rights - Zvláštní práva čerpání</i>
TI	<i>Transparency International</i>
TIC	<i>Transparency International Czech republic</i>
WTO	<i>World Trade Organization - Světová obchodní organizace</i>

Úvod

Tato diplomová práce je tematicky zaměřena na úlohu a postavení *Liberalismu*, jakožto všeobecně uznávaného (pro naše účely zejména ekonomického) směru, v podmínkách současné světové ekonomiky a na jeho dopady na transparentnost ekonomického prostředí.

Pro toto téma jsem se rozhodl zejména proto, že otázka (ne)úspěšného fungování současné globalizované ekonomiky, jejíž postupná a zároveň nevratná realizace nabývá stále zvyšujících se rozměrů, se přímo dotýká každého z nás.

Cílem diplomové práce je podat, pokud možno nezaujatý, pohled na skutečný stav současné světové ekonomiky, která je vedena v duchu liberálního postoje k ideálnímu, samovolně dokonale fungujícímu trhu, který považuje jakýkoli zásah zvnějšku za krok destabilizující celý tento systém a který žije v jakémisi optimistickém (kritici tohoto směru spíše volí označení utopistickém) světě, ve kterém stále vítězí pouze kvalita a který si nepřipouští jiný než ryze morální konkurenční boj.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř základních částí. První část je výhradně zaměřena na stručnou charakteristiku světového hospodářství včetně jejího vývoje od samotných prvopočátků až po současnost. Následující druhá část poukazuje na existenci tzv. odvrácené tváře světového hospodářství. Upozorňuje zejména na to, že konkurenční boj na současném globalizovaném trhu není zdaleka založen jen na dodržování stanovených pravidel, otevřenosti či férovém jednání, ale i na dalších „nástrojích“, které vesměs spadají do sféry nekalé soutěže. Dominantním nástrojem takového počínání se stává především korupce. Ve druhé části mé práce jsou proto také rozpracovány studie, které nejenom popisují snahy ekonomických subjektů získat „konkurenční“ výhodu formou výše uvedených nekalých praktik, ale i následně vyhodnocují skutečnou „(ne)výhodu“ tohoto počínání. Třetí část se věnuje otázce, zda liberální směr ještě dokáže i v současné mravně nedokonalé společnosti prosadit a uplatnit své představy o dokonale fungujícím trhu bez jakýchkoli zásahů a to nejenom ze strany státu, ale zejména po úspěchu toužících podnikatelských subjektů. Dále je zde zdůrazněna potřeba vytvořit plně transparentní prostředí, které jako jedno z mála opatření může podobným snahám nekale ovlivnit trhy účinně předcházet. Poslední čtvrtá část je věnována mezinárodním organizacím, které jsou sice založeny na myšlence volného (liberálního) otevřeného trhu, avšak paradoxně právě ona zmiňovaná otevřenost, či chcete-li transparentnost v jejich

rozhodování a následném konání, je velmi často hlavním předmětem kritiky těchto organizací, které vesměs spadají pod OSN.

CÍLE diplomové práce :

- Ucelený pohled na skutečný stav současné globalizované ekonomiky.
- Charakteristika světového hospodářství včetně jejího vývoje od samotných prvopočátků až po současnost.
- Představení tzv. odvrácené tváře světového hospodářství.
- Studie popisující snahy o získání „konkurenční“ výhody formou korupčního jednání, včetně vyhodnocení skutečné „(ne)výhody“ takového počínání.
- Zjištění schopností liberalismu prosadit a uplatnit své představy o dokonale fungujícím trhu bez jakýchkoli zásahů i v současné mravně nedokonalé společnosti.
- Charakteristika mezinárodních organizací s důrazem na transparentnost v jejich rozhodování a následném konání.

1. Vývoj světového hospodářství

„Světová ekonomika je představována jednak ekonomikami jednotlivých států, (včetně regionů) a jednak souborem vztahů a vazeb vyplývajících z jejich spolupráce. Mezinárodní ekonomické vztahy jsou tedy realizovány např. formou mezinárodní směny výsledků výroby nebo pohybem výrobních faktorů, čili pohybem pracovních sil, kapitálu, informací a vědeckotechnických znalostí, přičemž jádro mezinárodního obchodu spočívá v mezinárodní dělbě práce a specializaci zemí a regionů.“ (Krafl, Fárek, 2003)

Podle [4] patří mezi příčiny vzniku mezinárodního obchodu zejména :

- *přírodní a klimatické podmínky*, které ovlivňují výrobní i spotřební možnosti společnosti;
- *odlišné preference spotřebitelů v různých zemích*, což se může projevit např. ve specializaci tuzemských firem na výrobu statků, jež jsou určeny výlučně pro zahraniční trhy, a to i přesto, že na domácím trhu tyto statky nenajdou uplatnění (např. chov hlemýžďů);
- *možnost realizovat tzv. absolutní výhody*, pro jejichž dosažení je pak nezbytné, aby tuzemské firmy vyráběly daný produkt s náklady nižšími, než je tomu v případě firem zahraničních;
- *konflikt mezi výrobou a spotřebou*, což je skutečnost vyplývající z předpokladu, že žádná země není schopna v roli producenta statků a služeb uspokojit veškeré požadavky svých spotřebitelů, a to ani v případě výrob, které je schopna realizovat;
- *klesající náklady velkovýroby*, tj. úspory vznikající z možnosti optimalizovat rozměr výstupu vzhledem k nákladům, přičemž zde odpadá limitující faktor, jímž je velikost domácího trhu.

1.1. Prvopočátky utváření celistvého světového hospodářství

Po celé období svého historického vývoje je světové hospodářství charakterizováno řadou aktivit a faktorů, jež ho postupně utvářejí a formují. Podle [7] se jedná zejména o :

- *geografické šíření ekonomických aktivit přes národní hranice*, odborně nazývané jako internacionalizace hospodářského života,
- *prohlubování vzájemné závislosti ekonomických subjektů*, označované jako interdependence,

- *expanzi nadnárodního podnikání*, představovaného monopolizací a transnacionalizací
- *a rozvoj forem mezinárodní ekonomické integrace*, v jejíž souvislosti stoupá úloha a význam mezinárodních organizací v řízení norem a pravidel mezinárodních ekonomických vztahů.

Jak již jsem uvedl v úvodu této kapitoly, formování a utváření světového hospodářství bylo a stále je dlouhodobým procesem. Jeho počátky spadají do dob prvních zámořských výprav za slávou a bohatstvím, kdy s objevováním nových kontinentů a rozvojem směny jak uvnitř, tak i mezi různými civilizacemi se poprvé objevují snahy poukázat na význam, přínos a výhodnost světového obchodu.

Období zámořských objevů v celku logicky výrazně přispělo k zintenzivnění obchodu v rámci budování koloniálních imperií. Další vývoj však nezadržitelně směřoval až k počátkům jejich rozkladu a k osamostatňování dříve podmaněných území.

Ve 2. polovině 19.století se postupně objevovala jak protekcionistická opatření, tak i období, kdy vítězí myšlenky ústící v praktické politice do liberalizace mezinárodního obchodu a odstraňování jeho bariér. Tehdejšími centry světového obchodu byly Evropa a Spojené státy, které se však v tomto období nacházely pod silným protekcionismem vyznačujícím se vysokými celními tarify na dovážené zboží [3].

Regulace mezinárodního obchodu byla až do 40. let minulého století realizována na bilaterální úrovni, kdy si státy vzájemně poskytovaly úlevy či výhody. Poté se však vývoj „přetransformoval“ na regulaci postavenou na multilaterálním základě, kdy státy sjednávaly mnohostranné smlouvy, jejichž cíle se značně lišily, byť byly uzavírány vždy v duchu podpory liberalismu mezinárodního obchodu.

V rámci toho se například setkáváme se :

- *smlouvami regulujícími určité obchodní aspekty*, např. odstranění překážek obchodu a jeho liberalizace (GATT),
- *smlouvami zakládající mezinárodní organizace*, např. smlouvy zakládající, Mezinárodní měnový fond (*dále jen MMF nebo Fond*), Světovou obchodní organizaci apod.,
- *či smlouvami, kterými státy sjednávají vznik určitého celku*, např. zóna volného obchodu, celní unie nebo jednotný vnitřní trh.

Státy - jakožto obchodní partneři - pochopily, že pouhá smluvní regulace jejich vzájemných vztahů je nevyhovující a začaly přikládat pozornost vytváření regulace institucionální [3].

Avšak období uvolnění mezinárodního obchodu netrvalo v Evropě dlouho a rok 1879 můžeme oprávněně označit za postupný návrat k protekcionismu. O tento návrat se zasloužil především Otto von Bismarck, respektive jeho Německo, které zvyšuje celní tarify u řady dovážených položek.

Obrázek 1 : FRIEDRICH LIST

Světový obchod začal být ovlivňován teorií jednoho z představitelů klasické německé školy Friedricha Lista, jenž se domníval, že svobodný mezinárodní obchod vyhovuje pouze Anglii, jakožto nejrozvinutější ekonomice té doby, avšak negativně působí na ekonomiky nerozvinuté.

Zdroj : *Wikipedia*, dostupné z : http://commons.wikimedia.org/wiki/Image:Friedrich_List.jpg

Tempo zvyšování protekcionismu udávala Francie, kde v roce 1892 došlo k vypršení lhůt, na kterou byla sjednána většina mezinárodních smluv. Francie zavedla nové zvýšené celní tarify a její počínání následovaly i ostatní evropské státy. Došlo tak k opětovnému uzavření Evropy před zejména zámořským zbožím a návrat k politice protekcionismu završila první světová válka, po jejímž ukončení se státy soustředily na řešení poválečných politických otázek.

První světová válka způsobila vyčerpanost národních ekonomik válčících stran a následně i jejich krizi, což se projevilo i v politice mezinárodního obchodu. Řada států byla nucena přijmout ochranná opatření pro svou ekonomiku v podobě zejména cel na dovoz průmyslového a zemědělského zboží.

Meziválečné období bylo, co se týče dalšího vývoje světového hospodářství, velmi významné, neboť do něho přineslo odlišné prvky. V té době docházelo zejména ke [7] :

- *zvětšování počtu i síly monopolů operujících přes národní hranice,*
- *prohlubování cyklického vývoje s hlubšími krizovými poruchami tržního hospodářství,*
- *oslabování důvěry ve fungování tržního mechanismu*
- *a následnému posilování úlohy státu při regulaci hospodářských procesů.*

Třicátá léta, postižená velkou hospodářskou depresí, probíhala ve znamení obchodních válek, v nichž státy ve snaze zvýšit zaměstnanost a produktivitu národní ekonomiky zvyšují obchodní bariéry na úkor svých sousedů [3].

V důsledku tohoto vývoje došlo k rozhodnutí prosazovat ve jménu ochrany místních výrobců a obyvatel trend směřující ke státnímu protekcionismu a narůstání celních bariér. V zápětí tato volba vyvolala určitou frustraci a nedůvěru ve schopnost demokracie, potažmo tržního systému, zajistit ekonomický růst a sociální potřeby, což mnohde vyústilo až k přechodu na centrální plánování či politickou diktaturu [7].

Obrázek 2 : THEODORE ROOSEVELT

Tento stav však neměl dlouhého trvání, neboť tehdejší prezident Spojených států Theodore Roosevelt získal v roce 1934 na základě „Reciprocal Trade Agreements Act“ možnost přiznanou mu Kongresem administrativně sjednávat reciproční obchodní dohody, jež v sobě zahrnovaly i doložku nejvyšších výhod, která byla v následujících letech hojně využívána. Sotva však došlo k tomu, že se myšlenka liberalismu světového obchodu prosadila, byla opět společně s úsilím všech států ji propagujících smetena ze stolu druhou světovou válkou, jež znemožnila další rozvoj systému bilaterálních smluv a utlumila i celosvětový mezinárodní obchod.

Zdroj : *Wikipedia*, dostupné z :

http://commons.wikimedia.org/wiki/Image:President_Theodore_Roosevelt,_1904.jpg

Státy si plně uvědomovaly nutnost vzájemné spolupráce a podpory a to jak v oblasti nastolení poválečných politických aktivit, tak i v oblasti obchodní spolupráce. Na tento vývoj směřující k podpoře liberalismu měla vliv zejména špatná zkušenost spojená s vývojem vzájemných vztahů mezi oběma světovými válkami, kdy restriktivní, ochranářské politiky vedly až k přijetí vysokých ochranných cel na dovoz.

Tento stav dokládá i snaha USA, směřující ke znovuprobuzení světového obchodu, který by byl založen na principu rovného postavení států, když společně s Velkou Británií poprvé vyhlásily v tzv. Atlantské chartě ze 14. srpna 1941 svůj úmysl vytvořit systém, jenž by všem státům, ať už vítězným či poraženým, velkým či malým, umožnil přístup ke světovému obchodu za rovnocenných podmínek.

USA se též snažily přesvědčit spojenecké mocnosti, že je nezbytné zapojit se po druhé světové válce do společného programu na rozvoj mezinárodního obchodu, jakož i odstranění diskriminačních opatření, jako nadměrných cel či jiných obchodních překážek. Z obdobných premis vycházela mimo jiné i konference v Bretton Woods [3].

1.2. Vývoj po 2.světové válce

Předchozí období destabilizace světového hospodářství, završené hospodářskou krizí ve 30. letech, se dostává do nové etapy - etapy dalších výrazných přeměn, ke kterým došlo po druhé světové válce. První významná změna spočívala ve vytvoření bipolárního pojetí světa, čili v rozdělení světového hospodářství na dva vzájemně soupeřící ekonomické systémy. Neméně významnou skutečností, která rovněž výrazně pozměnila mapu světa, byl proces dekolonizace, k němuž došlo v 50. - 60. letech 20. století a jehož příčiny lze spatřovat zejména ve :

- *snahách* tehdejších koloniálních mocností (VB, Francie, Belgie a Nizozemí) *uspořít finanční náklady*, které byly směřovány do kolonií za účelem udržování vojsk, jež měly garantovat úspěch při prosazování zájmů dané mocnosti,
- *jisté morální spoluzodpovědnosti za represivní akce*, ke kterým docházelo právě prostřednictvím vojsk při prosazování zájmů mocnosti
- *a narůstajícím nacionalismu* a dlouho trávající nenávisti obyvatel kolonií vůči svým „utlačovatelům“.

Tento proces vedl ke vzniku politicky samostatných, nicméně na jejich bývalých koloniálních metropolích v různém stupni stále ekonomicky závislých, rozvojových zemí. Po značnou část poválečného období probíhal proto vývoj světového hospodářství v rámci dvou světových hospodářských soustav. Na jedné straně rozvinuté tržní ekonomiky s dominantním postavením Spojených států, Evropského společenství a Japonska a na druhé straně centrálně řízené ekonomiky, představované zejména Sovětským svazem.

Zvláštní skupinu tvořily rozvojové země, které byly značně vnitřně diferencované. Nejednalo se však jen o nejhudší země světa, k nimž patřily především africké státy, ale i o relativně rozvinuté země zejména asijského kontinentu, označované jako nově industrializované.

Obrázek 3 : HLAVNÍ BUDOVA MMF VE WASHINGTONU, D.C.

V první fázi, završené v 70. letech, dochází v rámci skupiny rozvinutých i rozvojových ekonomik ke zintenzivnění mezinárodní ekonomické spolupráce, která je aktivně podporovaná novými mezinárodními institucemi, jakými jsou zejména MMF a Světová banka, popřípadě organizacemi typu OECD a samozřejmě i integračním úsilím západoevropských zemí.

Zdroj : *International Monetary Fund*, dostupné z : <http://www.imf.org/external/about.htm>

V tomto období byly příznačné [7] :

- *snahy komplexněji ovlivňovat ekonomický růst,*
- *poměrně silná angažovanost vlád ve využívání peněžních a fiskálních nástrojů hospodářské regulace*
- *a růst sociálních výdajů.*

Tempo ekonomického růstu světového hospodářství bylo až do 70. let minulého století vcelku úspěšné - roční přírůstek HDP činil kolem 5,5%. Převládal však spíše extenzivní typ rozvoje, charakteristický především [7] :

- *vysokou spotřebou výrobních vstupů (energie, suroviny),*
- *ekologickou náročností,*
- *nedostatečnou efektivností,*
- *značným objemem neproduktivních investic*
- *i bujením byrokracie.*

V 70. letech proto docházelo k [7] :

- *narůstání potenciálu hospodářského útlumu,*
- *vyostřování globálních problémů*
- *i otevřeným vzednutím krizového vývoje v oblasti ropy a surovin.*

Následné zasažení rozvinutých tržních ekonomik hospodářskou recesí na konci dekády způsobilo pokles temp růstu, který byl současně doprovázen nejenom vysokou nezaměstnaností, ale i vysokou mírou inflace. Přes přechodné oživení protekcionismu se nicméně pozornost ekonomů i politiků stále více upírala k tržním principům a nedeformovaným cenám.

1.3. *Nástup liberalismu*

V 80. letech 20. století dochází ve světovém hospodářství k pozvolné, avšak zároveň radikální změně obsahu hospodářské politiky. Naplno se začal projevovat zájem jednotlivých států o širší mezinárodní spolupráci a o politiky, které jsou orientovány více navenek a tržně přívětivější. Opouští se tedy model řízeného hospodářství, v němž hlavní úlohu hrály státní intervence a regulační zásahy a prosazuje se nový přístup, který preferuje principy zahrnující privatizaci a deregulaci - liberální přístup.

Tento přístup se posléze rozšiřuje takřka po celém světě. Příkladem může být nástup tzv. neokonzervativní politiky v USA, která hovoří o prvcích podnikatelské svobody, volného trhu, schopnosti ekonomiky vytvářet dlouhodobou rovnováhu, minimalizace ekonomických zásahů státu a omezení redistribuční funkce státního rozpočtu.

Neokonzervatismus v USA vedl k [7] :

- *hospodářskému oživení,*
- *posílení provázanosti se světovou ekonomikou,*
- *respektive internacionalizaci americké ekonomiky spolu se zvýšením konkurenceschopnosti a s technologickou modernizací.*

1.4. *Současná podoba světového hospodářství*

„Současná světová ekonomika představuje složitý, vnitřně rozporuplný a heterogenní komplex národních ekonomik, který se skládá z celé řady segmentů. Ty jsou propojeny složitou sítí mezinárodních ekonomických vztahů založených zejména na mezinárodním pohybu zboží, služeb, kapitálu, pracovních sil a informací“. (Tichá, 2007)

Soudobá etapa vývoje světového hospodářství je ovlivněna sledem událostí, které se odehrály na rozhraní 80. a 90. let, kdy dochází jednak ke kolapsu bloku centrálně řízených ekonomik a jednak k nastartování procesů intenzivní mezinárodní ekonomické spolupráce, jež ve svých důsledcích posiluje jednotu a celistvost světového hospodářství. Obrovské rozdíly v ekonomické úrovni zemí a regionů však i nadále přetrvávají a vyřešena zdaleka není ani celá řada globálních problémů, které bezprostředně ovlivňují světovou ekonomiku.

Fenomén vědeckotechnického pokroku a vzrůstající propustnost národních hranic výrazně ovlivňují dění v naší společnosti – dnešní podobu světového hospodářství nevyjímaje. Liberalizační procesy se prosazují jak ve sféře mezinárodního obchodu, tak i v pohybu kapitálu, pracovních sil, investic a nejrůznějších znalostí. Dalším důležitým faktorem je i obrovský vývoj v oblasti informačních a komunikačních technologií, jenž ve spojení s deregulací, liberalizací a hospodářsko-politickou integrací vnesl do ekonomické integrace států a regionů nový impuls a komplexnější dimenzi [7].

1.4.1 Regionalizace versus globalizace světového hospodářství

Jak již bylo několikrát zmíněno, současná světová ekonomika prodělává významné změny. Je ovlivněna jak předchozími událostmi, tak i novými jevy, které se na jedné straně vzájemně doplňují a podmiňují, na druhé rozcházejí. S procesem globalizace v ní paralelně působí tendence k tzv. regionalizaci, která, na rozdíl od globalizace, jež vede k univerzalizaci světové ekonomiky, má za následek rozklad světové ekonomiky na menší hospodářské celky a následný vznik regionů, představujících územní celky se specifickými ekonomickými, politickými a kulturními rysy.

1.4.1.1 Regionalizace světového hospodářství

„Regionalizace se ve světovém hospodářství výrazně prosazuje od poloviny 50. let 20. století a projevuje se jako jeho územní fragmentace. Představuje pohyb dvou a více národních ekonomik směrem k větší vzájemné integraci“. (Tichá, 2007)

Hlavním předpokladem zmíněného pohybu je snižování bariér v rámci pohybu zboží, služeb, kapitálu a pracovních sil. Z globálního hlediska vede integrace k propojování a k růstu soudržnosti jednotlivých částí světové ekonomiky, z regionálního hlediska pak přispívá k vytváření těsnějších vazeb mezi několika národními ekonomikami.

Regionalizace v sobě bezpochyby nese jistá rizika, na druhou stranu představuje i řadu pozitiv, mezi které lze uvést např. [11] :

- *liberalizaci obchodu a zmenšení rozdílů cen výrobních faktorů;*
- *diverzifikaci a ekonomickou specializaci integrujících se zemí;*
- *či otevírání ekonomiky globalizaci.*

Naopak za její možná rizika lze považovat :

- *nebezpečí vzniku obchodních válek mezi regiony;*
- *či možnost silných ekonomik vnucovat slabším svou vůli.*

Ve 2. polovině 20. století se v rámci světové ekonomiky zformovala tři hlavní hospodářská centra - jmenovitě evropský, severoamerický a asijsko-pacifický makroregion, jejichž integrační procesy stále nabývají na intenzitě a vedou ke vzniku silných regionálních mezinárodních ekonomických integračních seskupení. Vzhledem k rozdílným podmínkám zvolila jednotlivá centra v celku logicky odlišné formy integrace, které respektovaly dlouhodobé potřeby ekonomického a sociálního rozvoje příslušných členských zemí [11].

V evropském makroregionu probíhají souběžně hned tři, vzájemně se ovlivňující, integrační procesy. V první řadě je třeba zmínit západoevropský integrační proces, jenž se odehrává v rámci Evropské unie a zahrnuje fungování jednotného vnitřního trhu a měnové unie a postupně směřuje k dalším úrovním evropské integrace, čili k hospodářské a posléze i politické unii. Zbylé dva procesy představují transformaci zemí střední a východní Evropy na tržní ekonomiky a jejich staronovou integraci se západní Evropou, včetně snah o posílení již existujících vazeb v rámci vlastní regionální ekonomické spolupráce.

V severoamerickém subregionu vrcholí tendence směřující ke vzniku regionální ekonomické integrace v 80. a zejména v 90. letech 20. století. V současné době nabývá podoby dvoustranné kanadsko-americké zóny volného obchodu a trojstranné kanadsko-americko-mexické ekonomické integrace v rámci Severoamerické zóny volného obchodu (NAFTA), jejímž cílem je vybudovat pásmo volného obchodu.

Svým vzestupným ekonomickým vývojem, ale také problémy, které do tohoto trendu vnesl specifický vývoj v Japonsku v 90. letech a asijská krize v roce 1997, upoutává **Asijsko-tichomořský region** již dlouhodobě naši pozornost. Zvláštností je i již zmiňované regionální ekonomické seskupení vyspělých a méně vyspělých zemí v podobě Asijsko-tichomořské spolupráce (APEC), které jednoznačně směřuje k vytvoření zóny volného obchodu.

Další vývoj se dá odhadovat jen velmi obtížně. V případě, že převáží tendence k liberalizaci mezinárodních ekonomických vztahů, dojde k postupnému rozvoji mezinárodního pohybu zboží, služeb, pracovních sil a kapitálu mezi jednotlivými makroregiony, které postupně splynou v jeden ekonomický celek, čili v globální ekonomiku. Se stejnou pravděpodobností však může dojít k situaci, že mezi jednotlivými regionálními ekonomickými bloky dojde k postupnému zosílení konkurence, která posléze povede ke vzniku tvrdých obchodních válek. V takovém případě pak převáží protekcionismus a vše se projeví v narůstající izolaci uvedených makroregionů [11].

1.4.1.2 Globalizace světového hospodářství

"Globalizací rozumíme komplexní transformaci tržních vztahů (ale i jiných společenských vztahů) v celosvětovém měřítku, která se zhmotňuje v množství změn, a to jak v ekonomické, tak i mimoekonomické sféře." (Jeníček, 2002)

Globalizace, o které se začíná hovořit později než o regionalizaci - zhruba od poloviny 80. let minulého století, již pevně zapustila své kořeny a v současnosti jednoznačně mění svět a světovou ekonomiku směrem k větší provázanosti jednotlivých ekonomických subjektů, jejichž vazby nejenom posiluje, ale také kvalitativně mění, popř. vytváří jejich zcela nové formy.

Za hlavní aspekt, jenž vyvolal dnešní globalizaci, je považován soubor technologických, společenských a kulturních změn, které značně zmenšily vzdálenosti mezi jednotlivými zeměmi. Zlepšení dopravních a komunikačních technologií dále snížilo náklady přepravy zboží, peněz, osob a informací. Za stěžejní krok je pak považováno zejména odstranění, či alespoň zmírnění doposud tradičních vládních politik, které omezovaly přeshraniční transakce. V důsledku toho všeho dochází následně k růstu mezinárodního obchodu a přímých zahraničních investic [11].

Globalizace však také znamená, že trhy, investice a mezinárodní vztahy jsou stále méně určovány národními hranicemi, a to díky transnacionálním korporacím, přímým zahraničním investicím, společným podnikům, výzkumu, vývoji a technologickým licencím. Národní státy tak významně ztrácejí svou autonomní rozhodovací moc, včetně schopnosti sledovat své vlastní cíle.

Není pochyb o tom, že globalizace v současném světě probíhá jakožto proces, který nelze zvrátit. Globalizace je jev velmi složitý a rozporuplný a stejně složitě a rozporuplné jsou její projevy a sociálně ekonomické a politické dopady. Jinak se globalizace projevuje ve vyspělých zemích tzv. „bohatého severu“, které tento proces do značné míry formují, jinak pak v zemích tzv. „chudého jihu“, jež jsou nuceny tento proces přijmout, neboť v opačném případě by se vystavovaly riziku mezinárodní izolace, se všemi jejími důsledky [11].

Existují však také oblasti či státy, které se tomuto třídění vymykají. Díky svému ekonomickému a růstovému potenciálu zauímají ve světové ekonomice zvláštní postavení – jedná se především o dva státy, jež jsou současně i světovými mocnostmi - Rusko a Čínu.

Stejně jako regionalizace i globalizace s sebou přináší řadu pozitiv, ale i negativ. Mezi pozitivní důsledky globalizace patří např. skutečnost, že :

- *světový obchod roste v důsledku liberalizace rychleji než světové hospodářství*, roste nabídka a kvalita zboží a služeb, klesají výrobní a prodejní ceny;
- *liberalizace obchodu vede k internacionalizaci podnikání*, a to stimuluje ekonomický růst a vede ke vzniku nových pracovních příležitostí;
- *internationalizace podnikání zostrňuje konkurenci v globálním měřítku*, a ta vede k růstu životní úrovně jednotlivých zemí;
- *informační technologie umožňují šetřit čas a náklady* a vedou ke vzniku nových možností komunikace a rychlému šíření nových informací a vědeckého pokroku.

Možnými riziky světové globalizace jsou následující okolnosti [11] :

- *světová ekonomika se stává náchylnější k náhlým kolapsům*, ke vzniku tzv. globálních krizí;
- *globální ekonomika může výrazně ovlivnit distribuci bohatství mezi zeměmi*, vyvolat růst globální nerovnováhy
- *hrozbou se stane rostoucí nezaměstnanost*, s rostoucí konkurencí bude docházet k likvidaci neefektivních výrobních kapacit a poroste mezera mezi likvidací pracovních míst a jejich vytvářením, nezaměstnanost poroste také díky odlivu kapitálu ze zemí s drahou pracovní silou do zemí s levnější pracovní silou;

- *globalizace může zvýšit sociální rozdíly, vyvolat silné vnitřní pnutí ve společnosti a vést k sociální explozi;*
- *zvýšuje se ekonomický a politický vliv nadnárodních společností;*
- *zhoršuje se životní prostředí.*

Najít efektivní nástroje na zvládnutí výše uvedených negativních dopadů globalizace se doposud nepodařilo. Stejně tak, jako se nepodařilo navrhnout komplexní řešení, na kterém by se byly ochotny podílet rozmanité subjekty světové ekonomiky i politiky. Případná možná řešení těchto negativních dopadů jsou totiž většinou spojena s jistým omezením tržních svobod, což je ovšem v přímém rozporu se samotnou ideou globalizace. Jedná se zejména o tato opatření :

- *regulace některých aktivit transnacionálních společností;*
- *omezení spekulativních toků kapitálu;*
- *zdanění kapitálových převodů a výnosy použít na pomoc chudých zemí;*
- *reorganizace mezinárodních institucí (např. MMF a Světové banky);*
- *zpřísnění pravidel ochrany životního prostředí.*

Zmíněná regulační opatření mají samozřejmě své zastánce i odpůrce. Obhajováni jsou zejména ze strany zástupců Evropy a Japonska, kritizováni pak především představiteli Spojených států, kteří jsou zastánci liberalismu. Je to logické, poněvadž liberalismus je za podmínek, kdy spolu soupeří nestejně silní partneři, v podstatě protekcionismem silnějšího [11].

O tom, jakým směrem se bude dále ubírat budoucí vývoj světové ekonomiky, probíhá neuzavřená diskuse mezi odborníky. Stejně tak neexistuje shoda v tom, zda pozitivní důsledky pro vývoj světové ekonomiky plynou spíše z globální, celosvětové integrace, nebo z většinou propagované regionální integrace.

2. Odvrácená tvář světové ekonomiky

Představa o tom, že současná podoba světové ekonomiky je ztělesňována obrazem dokonale fungujícího, plně transparentního a za všech okolností spravedlivého systému, je dle mého názoru představou nereálnou. Naopak se domnívám, že v dnešní „tváři“ světové ekonomiky se vyskytuje mnoho „vrásek“ a jiných vad na kráse, za které lze považovat např. všudypřítomnou korupci, nepotismus, dehonestovaný lobbying, tunelování či rozmanité aktivity organizovaného zločinu.

Z toho lze jednoznačně dovodit, že legální a čestné podnikání, ke kterému až téměř se zbožnou úctou vzhlíží všichni liberálové, má a zřejmě i vždy bude mít svůj protipól nelegálního a nečestného podnikání. Obecným termínem bývá označováno jako stínová ekonomika. I v ní však existují difference. Rozlišuje se na tzv. černou a šedou ekonomiku.

Černá ekonomika je tvořena vyloženě kriminálními aktivitami :

- *prostitucí,*
- *distribucí drog,*
- *krádežemi a finančními podvody,*
- *daňovými úniky*
- *a prací na černo.*

Organizovaný zločin se v současnosti vyznačuje vysokou mírou organizovanosti, profesionalitou, koncepčností, soustavností a díky korupci i vysokou mírou informovanosti a špičkovým technickým vybavením, které bývá mnohdy na vyšší úrovni než vlastní represivní složky každého státu. Proniká i do oficiálních struktur s cílem [15] :

- *zabezpečit a udržet své zisky,*
- *minimalizovat možnost postihu,*
- *zajistit pro sebe bezpečnost a beztrestnost.*

Útok organizovaného zločinu je opravdu globální záležitostí, a proto i obrana musí mít globální charakter. Každá země bez rozdílu se do ní musí zapojit. Pokud nebude existovat společná globální strategie, nelze předpokládat, že bude výkonnost mezinárodních zločineckých organizací oslabena. Jde o to, intenzivně působit na rozbití jejich nejslabšího článku, kterým je integrace jejich zisků do národních ekonomik.

Šedá ekonomika pak představuje tu sféru hospodářské činnosti, která [15] :

- *se vyhýbá placení daní,*
- *je prováděna na území určitého státu bez vyžadovaných povolení*
- *a nedodržuje platné právní předpisy dané země.*

Aktivity šedé ekonomiky vždy narušují zájmy státu. Základní příčinou její existence byla, je a asi vždy i bude touha po rychlé akumulaci kapitálu.

Odborníci tvrdí, že v současné době prakticky neexistuje země, která by neměla svoji šedou sféru. Odhadují, že v jejím prostoru vzniká od nejnižší hranice stanovené 10% až do 50% hrubého domácího produktu. Relativně nízká je v Německu a Velké Británii - 6 - 12% HDP, v Itálii však dosahuje kolísavě 30 až 40%. Ve většině rozvojových zemí pak dosahuje 50%, což potvrzuje fakt, že šedá ekonomika není jen okrajovým jevem.

Ačkoliv je obecně proti šedé sféře veden boj a je právně i morálně neakceptovatelná, přesto je v současnosti často tolerována. Důvodů je celá řada [15] :

- *raketový rozvoj techniky, technologií a komunikačních médií a s ním spojený vědecký výzkum a budování nových průmyslových odvětví,* jenž vyvolal enormní poptávku po finančních zdrojích, které se již nedařilo pokrýt z legálních tedy „normálních“ zdrojů,
- *výrazné zostření boje o odbytiště,* kdy mnoha podnikatelům nezbylo nic jiného, než se snažit minimalizovat své náklady, a to za každou cenu, což vede v mnoha případech k neplacení daní, neodvádění dávek sociálního pojištění zaměstnanců, zaměstnávání lidí na černo za nízkou mzdu atd.
- *vzrůstající migrace obyvatelstva,* kdy přistěhovalci, ať už legální či nelegální, jsou většinou ochotni přijmout práci za mnohem nižší mzdu než je v zemi běžné, a to mnohdy i bez pojištění, dovolené a případných odměn.

I když má šedá ekonomika z morálního a právního hlediska jednoznačně záporné znaménko, dochází v rámci jejích aktivit paradoxně také k pozitivním jevům v rámci jednotlivých ekonomik. A to nejen pro skupinu rychle bohatnoucích podnikatelů, ale též pro celé hospodářství a společnost. Přestože je v rozporu s legalitou a obecnými mravy, má často příznivý vliv na hospodářské oživení [15] :

- *vyvolává růst HPD,*
- *podporuje maximalizaci zisku v poměru k investovanému kapitálu*
- *a jakoby přispívá k ke zmenšování rizika hospodářské činnosti,*

- *zmírňuje důsledky krizí tím, že zvyšuje příjmy obyvatelstva*
- *a dokonce vytváří nové pracovní příležitosti.*

Pravdou také zůstává, že se pod vlivem různých tlaků ocitá v šedé ekonomice značná část subjektů nikoli ze své vlastní vůle. Pro mnohé zejména pak malé firmy se toto „sejítí ze scestí“ stává jediným způsobem, jak na oficiálním trhu přežít.

Všechny uvedené argumenty, byť pravdivé, však pochopitelně nemohou nikoho z principiálního hlediska opravňovat k těmto praktikám. Stará zásada říká, že použijeme-li k sebelepšímu cíli špatných prostředků, otázka jak, jakým způsobem, degraduje a znehodnocuje samotný cíl.

Praní špinavých peněz

Duchovním otcem praní špinavých peněz je údajně proslulý gangster Al Capone, který ve 30. letech minulého století - v období tzv. prohibice - vybuodoval v Chicagu síť prádelen, jejichž prostřednictvím legalizoval – „propíral“ své zisky z prodeje zakázaného alkoholu, z provozování hracích automatů a z prostituce. Jednalo se o prádelny, které byly většinu týdne zavřené, jen v určité dny přicházeli muži s většími či menšími „balíčky“, avšak nikdy si žádné vyprané prádlo neodnášeli. Prádelny ve svém účetnictví vykazovaly vysoké zisky, z nichž byly městu řádně odváděny daně.

Princip praní špinavých peněz je obecně založen na následujících pravidlech [15] :

- *Je nutné utajit pravé vlastnictví a skutečný zdroj prostředků.*
- *Musí se co nejvíce měnit podoby těchto finančních prostředků (na směnky, akcie, cestovní šeky, atd.).*
- *Stopy, jaké za sebou dané operace zanechávají, musejí být pečlivě odstraňovány.*
- *Tok prostředků musí být bedlivě sledován a kontrolován. Zjistí-li někdo v řetězci, že se jedná o špinavé peníze a zcizí je, jejich původní vlastník nemůže prakticky nic dělat.*

Praní špinavých peněz potom probíhá ve třech fázích [15] :

- *První fáze* známá jako „**namáčení**“ tkví v nahromadění nelegálních prostředků a jejich rozmístění do proplacitelných složek bankovního systému jako jsou bankovní účty, poštovní peněžní poukázky, cestovní šeky apod.
- *Druhá fáze* bývá označována jako „**rozvrstvení**“. Propírač odděluje své výnosy od jejich nezákonného zdroje. Přemístí peníze na co nejvíce účtů nejčastěji papírových firem, které za tímto účelem zřídil v pokud možno co největším počtu cizích zemí. Spoléhá na bankovní tajemství a právo klienta skrýt pomocí zmocněnce vlastní totožnost.
- *Ve třetí fázi* nazývané „**ždímání**“ se vyprané zdroje vracejí zpět do oběhu v podobě legálních a zdanitelných příjmů.

Experti, zabývající se problematikou boje proti praní špinavých peněz, sami otevřeně přiznávají svůj marný boj s tímto fenoménem. Na základě několika experimentů totiž zjistili, že zatímco jedna nelegální transakce, provedená po Internetu přes sedm zemí s různými právními systémy, netrvá ani celých pět minut, zpětná rekonstrukce této nelegální operace v rámci vyšetřování může trvat více než rok! Tristní je, že peníze nepere jen organizovaný zločin. Dělají to i jinak bezúhonné podniky, aby se vyhnuly daním, aby ukrátily své akcionáře, obešly devizová regulační opatření, nebo podplatily své perspektivní významné zákazníky.

„Odborníci odhadují, že v současné době se na světě denně propere více jak jedna miliarda dolarů. Roční obrat organizovaného zločinu údajně činí přibližně 1.500 miliard dolarů. Tato astronomická částka se zhruba blíží čtvrtině objemu hodnoty celosvětového obchodu. Náklady na „prací cyklus“ se podle policejních expertů odhadují od 5 do 20% z prané částky.“ (Rolný, Lacina, 2001)

Lobbying

„Anglické slovo lobby znamená předsíň, foyer, či kuloár. Jedná se o obecně formálně utvořené sdružení skupiny stoupců určitého konkrétního společného zájmu. Nejčastěji se vyskytuje v politické a ekonomické sféře. Společný zájem se snaží prosadit do zákonných nebo jiných obecně závazných předpisů, do výsledků rozhodnutí orgánů státní správy atd.“ (Rolný, Lacina, 2001)

Charakteristika lobbyingu

Tato sdružení se objevují a působí prakticky na všech úrovních správy - od lokálních, přes regionální, až po ústřední. Nabývají přitom různých podob sdružení podnikatelských subjektů určitého oboru, jako jsou cechy, komory, svazy, asociace atd. Jejich činnost bývá jimi samými nejčastěji deklarována jako snaha povznášet příslušný obor na špičkovou úroveň a zkvalitňovat zboží a služby.

Ve Spojených státech je lobbying běžným způsobem podnikání. Provozují jej specializované firmy, nejrůznější zájmová sdružení nebo jednotlivé osoby, včetně známých politiků. Mezi největší a nejznámější americké lobbyisty patří společnosti *American Association of Manufactures* a *American Farm Bureau*. Jedná se o nejrenomovanější lobbyistické společnosti, které si ze zakázek často vybírají, a proto jsou jejich služby patřičně drahé [15].

Lobbyistické firmy působí samozřejmě i v České republice. Mezi nejznámější patří např. britská *GJW, Baker and Poliakoff* či *CEC Government Relations*, která působí v ČR již od roku 1992. Nejčastěji se na ni obracejí zahraniční podniky, které hledají podporu pro realizaci svých záměrů v České republice. Pracuje však i pro tuzemské firmy, např. v roce 2001 pro Aero Vodochody, které pomohla při hledání podpory pro prodej svých letadel L-159 ve střední Evropě.

Vznik lobby u určitých firem někdy iniciují dokonce i problémy, které mají s nekalou konkurencí. Odhaduje se, že kolem 8% veškerého světového obchodu je ovládáno plagiátory. Falešné výrobky, zneužívající loga renomovaných firem, pocházejí z Turecka, Ruska, Thajska, Hongkongu, Taiwanu, ale v největší míře z Číny. Již několik let se USA a evropské státy mamě snaží působit na pekingské vládní kruhy, aby zabránily šíření pirátských výrobků. Na počátku roku 2000 proto vzniklo lobbyistické sdružení *Výbor na ochranu kvalitních značek (Quality Brands Protection Committee, QBPC)*. Renomované společnosti z 28 západních zemí, ke kterým se později připojilo i Japonsko, se snaží vytvářet přímý tlak na čínské vedení, které přislíbilo, že po vstupu do *Světové obchodní organizace* bude akceptovat mezinárodní pravidla autorských práv – copyrightu [15].

Stinné stránky lobbyingu

Z doposud uvedených skutečností by se mohl lobbying na první pohled jevit jako činnost, která veskrze pozitivně ovlivňuje ekonomickou sféru života společnosti. Na druhou stranu je však důležité odkrýt i jeho stinnou stránku, kdy se lobbyismus stává nástrojem nátlakové síly, která se mocensky podílí na ovlivňování hospodářské soutěže prováděním tzv. zákulisní politiky.

Lobbyistická sdružení často usilují o získání kontroly nad vstupem konkurenčních ekonomických subjektů na trh. Jejich činnost tak může vyústit ve vznik nelegálních kartelových dohod, které jsou v rozporu s principy hospodářské soutěže [15].

Lobbyismus také mnohdy souvisí s korupcí. I pro odborníky v oboru hospodářské kriminality je v některých případech velmi obtížné oba jevy od sebe odlišit, čili identifikovat hranici, co je ještě lobbying a kde již začíná korupce. Obecně se za kritérium rozlišení považuje vymezení tzv. legitimních a nelegitimních zájmů. Nelegitimní zájmy a jejich prosazování vede logicky ke korupci. Posuzování legitimacy zájmů je však velice obtížnou záležitostí. Zpravidla se děje na základě politické orientace hodnotitele a tím může být vždy do jisté míry zpochybněna jeho objektivita. Patrně nejspolehlivějším ukazatelem legitimacy lobbyingu je, že se odehrává veřejně s možností celospolečenské kontroly prostřednictvím příslušných orgánů a institucí [15].

Úprava regulace lobbyingu v EU a USA

Porovnávat jednotlivé úpravy lobbyingu je velmi obtížné. Mají většinou formu regulace vstupu do sněmovních budov nebo registrace jednotlivých zájmových skupin do seznamů, k tomuto účelu sestavených.

Co se týče systému regulace lobbyingu v zemích tzv. staré patnáctky Evropské unie, bylo zjištěno, že ve většině států není problematika lobbyingu nijak legislativně upravena. Mezi tyto země patří Belgie, Finsko, Francie, Itálie, Irsko, Lucembursko, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Španělsko, Německo a Švédsko [3].

Za kolébku evropského lobbyingu je považována **Velká Británie**, kde byl v roce 1996 schválen Průvodce pravidly vystupování členů parlamentu. Tento dokument benevolentněji přistoupil ke spojení členů parlamentu a jejich odměnami, které

zahrnovaly poskytování služeb v rámci jejich funkce jako členů parlamentu. Tento Průvodce byl v roce 2002 aktualizován a doplněnou kapitolou „lobbying za odměnu nebo úplatu“. Průvodce opět zdůrazňuje, že hlavní odpovědnost za sledování zákazu lobbyingu za odměnu nebo úplatu leží na každém poslanci. V roce 1995 sněmovna odsouhlasila vytvoření registru zájmu svých členů, jak to doporučil procesní výbor [3].

Tento registr, který vychází každoročně, je rozdělen do tří kategorií :

- *povinná kategorie* - v ní jsou členové, kteří se zabývají placeným poradenstvím,
- *rovněž povinná kategorie* - spadají do ní ti poslanci, kteří mají finanční zájmy ve společnostech zabývajících se lobbyíngem
- *a nepovinná kategorie* - poslanci z Horní sněmovny v ní mohou deklarovat své finanční i jiné zájmy.

V **Dánsku** prosazují lobbyisté své zájmy prostřednictvím petic či jiných písemných žádostí, které následně zasílají příslušnému výboru dánského parlamentu. Osobní jednání ve výboru popř. u poslance je však umožněno pouze členovi zájmové skupiny, nikoliv profesionálnímu lobbyistovi.

Odlišný postoj lze nalézt v sousedním **Švédsku a Finsku**, kde je lobbying založen na jisté tradici. Je regulován v minimálním rozsahu a to pouze obecnými pravidly. Ve Finsku jsou zástupci lobby považováni za odborníky, kteří jsou, na rozdíl od předchozí skandinávské země, zváni vždy, kdy by legislativní návrhy vlády mohly být důležité pro určitou skupinu. Lobbyisté mohou navíc kontaktovat členy finského parlamentu i neformálně, dle svého přání. Ve Švédsku pak byly veškeré návrhy týkající se registrace lobbyistů zamítnuty.

Stejně jako ve Švédsku, ani v **Rakousku** nenalezneme žádný registr zájmových skupin. Procesní pravidla Rakouského národního shromáždění ani federálního shromáždění totiž neobsahují žádnou úpravu týkající se lobby nebo zájmových skupin.

Ve **Francii**, v porovnání s předešlými státy, je otázka působení lobbyismu ošetřena mnohem přísněji. Vytváření skupin, jejichž cílem je prosazování soukromých, lokálních nebo profesních zájmů, je zde dokonce úplně zakázáno. Úřad senátu povoluje pouze utváření studijních a pracovních skupin (1984), přičemž u pracovních skupin, skládajících se pouze ze senátorů z jednoho výboru, musí být jejich vytvoření podloženo schválením

výboru, kterého se týká. Studijní skupiny, složené ze senátorů z různých stálých výborů, se zakládají rozhodnutím Úřadu.

Naopak mezi ty státy, ve kterých není ani okruh činností zájmových skupin, ani způsob jejich působení na politické představitele vůbec legislativně vymezen, patří **Česká republika**. Ta však v poslední době zvažuje možnost tuto dnes již neoddělitelnou součást politického rozhodování nějakým způsobem usměrnit. Nabízejí se v zásadě tři možnosti :

- *právní regulace lobbyingu;*
- *etický kodex pro zákonodárné činitele a zástupce exekutivy;*
- *či částečná novelizace existujících jednacích řádů a zákonných norem.*

Ve **Spojených státech amerických** byl v roce 1995 přijat Kongresem „Lobbying Disclosure Act“, který si klade za cíl odstranit nedostatky téměř padesát let starého FRLA (Federal Regulation of Lobbying Act) - zákon zde oddělil lobbyingu od jiných forem politického jednání. Soustředil se především na jasnější a přesnější definici lobbyingu a také těch, kterých se lobby týká. Vymezil podmínky a finanční limity, za kterých vznikla povinnost registrovat se jako lobbyista. Zákon mimo jiné i vyzdvihl pozitivní roli lobbyingu při výměně důležitých informací a idejí mezi vládou a soukromými stranami [12].

Korupce

Nejcitovanější „klasická“ definice vymezuje korupci jako „... *chování, které se z důvodů dosahování soukromých (osobních, rodinných, úzce skupinových) finančních nebo statusových zisků odchyluje od formálních povinností, vyplývajících z veřejné role anebo přestupuje normy proti výkonu určitého typu soukromého vlivu*“ (Nye, 1967)

Specifickým znakem korupce je zejména to, že je vedena zistnými cíli. To však v žádném případě neznamená, že neoprávněný prospěch, který je uplácené osobě nabízen musí mít pouze peněžní povahu. Za úplatek lze považovat téměř cokoliv. Může jím být jakákoliv výhoda, ať už spočívá v přímém majetkovém obohacení ovlivňované osoby nebo v jiném prospěchu nemajetkové povahy. Dalším charakteristickým znakem korupce je, že ve většině případů se její obětí stává společnost jako taková.

2.3.1 Charakteristika korupce

Při charakteristice korupce lze vycházet z celé řady definic, avšak žádná z nich není považována za jednoznačnou, oficiální :

- Mezinárodní nevládní organizace **Transparency International** (dále jen **TI**), která má svoji pobočku i v České republice a která se již dlouhodobě zabývá monitorováním korupce v celosvětovém měřítku, definuje korupci jako „*zneužití pravomocí za účelem získání nezaslouženého osobního prospěchu*“. Jedná se tedy o nelegální obohacování zástupců veřejného sektoru, kterého se dopouštějí na základě zneužívání jim svěřených pravomocí.
- **Konvence OSN** o postupu proti korupci označuje za korupční jednání – „*nabídku, slib nebo předání jakékoli výhody v něčí prospěch jako nepřiměřené pohnutky pro vykonání či vykonávání povinností a požadavek přijetí jakékoli takové výhody jako nepřiměřené pohnutky pro vykonání či vykonávání povinností*“. Později byla tato formulace upravena na „*úplatkářství nebo jiné chování ve vztahu k osobám, jímž byla svěřena odpovědnost, která porušuje jejich povinnosti vyplývající z jejich postavení a směřuje k získání nepřiměřených výhod jakéhokoli druhu pro ně samé či pro jiné*“.
- **Světová banka** ve svých studiích používá zřejmě v současnosti nejpoužívanější definici, která charakterizuje korupci jako „*zneužití veřejné pravomoci k soukromému prospěchu*“. Zároveň je ale třeba podotknout, že z této formulace nelze dovozovat, že v ryze soukromých aktivitách a transakcích korupce neexistuje.

I když přesné definování korupce je spojeno s mnoha problémy, samotné korupční chování lze v případě pozorování rozpoznat relativně snadno. Korupci, jako všudepřítomný negativně působící fenomén, můžeme rozdělit podle různých kritérií do několika kategorií, které jsou situovány podle konkrétních podmínek pro vznik korupčního jednání ve společnosti. Jedná se především o tyto kategorie :

- *úřednická (byrokratická, drobná)¹ nebo politická (velká)²,*
- *zvyšující zisk nebo snižující náklady korumpujícího,*
- *iniciovaná korumpujícím nebo korumpovaným,*

¹ Drobné úplatky ve službách a v souvislosti s rozhodováním orgánů státní správy a samosprávy.

² Korupce týkající se zbrojních zakázek, veřejných staveb, dodávek průmyslových a dalších komplexních celků.

- *predikovatelná nebo nahodilá,*
- *zahrnující hotovostní nebo bezhotovostní platby,*
- *centralizovaná nebo decentralizovaná.*

Z hlediska rozsahu se potom rozlišuje [14] :

- **drobná každodenní korupce** (protekciónářství, úplatkářství), související s výkonem státní správy a samosprávy na úrovni měst, obcí, okresů, krajů i celostátních regionů a dalších úřadů a institucí spojených s rozhodováním a výkonnou mocí (poplatky, daně, cla, pokuty, posudky, rozhodování, vyjádření, apod.), v oblasti obchodu a služeb (zajištění nestandardních služeb) a zvláště samostatné oblasti – zdravotnictví.
- **velká hospodářská korupce** – korupční jednání v místech soustředění velkého zahraničního kapitálu a v místech, kde dochází k rozhodování o přidělování státních zakázek nebo státních dotací a subvencí, tj. u institucí s touto rozhodovací pravomocí, dále korupce v souvislosti s privatizací a restrukturalizací velkých průmyslových společností.

Za korupci lze tedy považovat taková jednání, jakými jsou kupříkladu [8] :

- *zneužívání moci a postavení k osobnímu prospěchu či prospěchu úzkého okruhu subjektů,*
- *zpronevěra veřejných prostředků,*
- *braní tzv. provizí z veřejných zakázek,*
- *nepotismus, neboli zvýhodňování známých a příbuzných atd.*

2.3.2 Příčiny korupčního jednání

Stěžejním předpokladem existence korupce je touha po materiálních statcích, penězích, úspěchu a podobných hodnotách. Podmínkou pro „úspěšné“ fungování korupce je příznivé „korupční klima“, které lze charakterizovat jako „soubor podvědomých kolektivních představ a zvyklostí, které vnímají a považují poskytování a přijímání úplatků pro danou skupinu obyvatel za samozřejmé a zvykově legitimní jednání“. (Ackerman, 1999)

[5] řadí mezi základní faktory vytvářející vhodné korupční prostředí :

- *nedostatek transparentnosti,* který je jednoznačným příznakem snižujícím možnost kontroly osob příslušným aparátem,

- *monopolizující efekt*, jestliže na trhu působí řada firem kontrolujících tento trh, avšak stát má zájem, aby určité služby byly zajišťovány určitým omezeným počtem soukromých subjektů,
- *neúměrně široké rozhodovací pravomoci v rukou jednotlivců či organizací*, které v případě nedostatečných či zcela chybějících mechanismů pro kontrolu a rovnováhu, zavádají příležitostem pro zneužití pravomocí ze strany představitelů a úředníků,
- *diskrepance neboli chyby a opomenutí v právním, administrativním, kulturním, ekonomickém a politickém systému.*

2.3.3 Důsledky korupčního jednání

Přední ekonomičtí odborníci celého světa se vzácně shodují na tom, že všechny druhy korupce od uplácení a vydírání až po nepotismus mají ničivé ekonomické a sociální důsledky, jakým jsou například :

- *ztráta důvěryhodnosti vlády a veřejných institucí ze strany občanů,*
- *nedostatečná efektivnost veřejné vládní politiky,*
- *poškození dobré pověsti země v zahraničí,*
- *postupné snižování přílivu zahraničních investic,*
- *narušování regulérnosti hospodářské soutěže,*
- *stagnace hospodářského růstu,*
- *vytváření tendencí k rozmachu nelegální ekonomiky*, čímž limitují možnosti státu při výběru daní, snižuje se tím příjmová stránka rozpočtu, a tak klesá schopnost státu poskytovat v odpovídající míře příslušné veřejné statky.

Z výše uvedeného jasně vyplývá, že korupce je schopna svým působením ohrozit životaschopnost demokratických institucí i tržních ekonomik. Zároveň však může ohrozit i bezpečnost státu, a to jak z hlediska vnitřní bezpečnosti, tak i bezpečnosti vnější. Schopnost institucí korupci potlačovat a bránit se jí je pak současně ukazatelem kvality těchto institucí a celého institucionálního systému [8].

2.3.3.1 Ekonomické důsledky

„Ačkoli na ekonomický růst působí celá řada faktorů, může je korupce, zejména pak dostává-li se do stádia nekontrolovatelné systematické korupce, vážně poškodit. Vytlačuje produktivní investice a zpomaluje ekonomický růst, protože vysoké úplatky

přispějí ke zvýhodnění tzv. rent-seekingu³ před investicemi nebo výrobou. Z tohoto pohledu může korupce žít sama sebe“. (Vymětal, 2002)

[21] považuje za nejzávažnější ekonomické důsledky korupce :

- *negativní vliv na investiční aktivitu,*
- *snížení tempa růstu tržeb,*
- *snížení tempa růstu HDP,*
- *formování uzavřených elit,*
- *či poškození tržního rozhodování a konkurence.*

2.3.3.1.1 Vliv na investiční aktivitu

Již dlouhou dobu řada studií dokazuje negativní vliv korupce na investiční aktivitu firem. „*Mauro (1995) na vzorku 67 zemí prokázal inverzní závislost úrovně korupce a podílu investic na HDP. Data ukázala, že zvýšení korupce o jeden bod na škále 0-10 povede k poklesu investic přibližně o 1-2,8%. K obdobným výsledkům dochází i celá řada dalších studií. Korupce tedy významně snižuje míru investic“.* (Vymětal, 2002)

Navzdory prokázané závislosti existuje i opačná tendence. Wedeman zdůrazňuje fakt, že vzájemný vztah mezi korupcí a podílem investic na HDP může být silná v zemích s relativně nízkou korupcí, ale závislost ztrácí na síle v zemích se silnou korupcí [8].

Z toho důvodu Wedeman či Světová banka usuzují, že určitý druh korupčních praktik může mít výraznější vliv na rozhodování o investicích, než všeobecná úroveň korupce - jinak řečeno země s odhadnutelnou výší korupce budou mít vyšší podíl investic.

2.3.3.1.2 Vliv na kapitálové toky, zahraniční obchod, FDI a zahraniční pomoc

„Úroveň korupce také do značné míry ovlivňuje toky zahraničního kapitálu. Dá se tedy předpokládat, že se zvýšením úrovně korupce dojde k poklesu toků kapitálu do země a naopak dojde ke kapitálovému odlivu. Spekulativní kapitál bude rychle ze země odplývat, protože korupce zvyšuje riziko pro investory. Obdobné důsledky bude mít i

³ Vlášda může vytvořit, zvyšovat, udržovat monopolní pozici skupiny výrobců či jednoho výrobce, a to na účet jejích zákazníků. Renty z takového monopolu jsou hodny jistého úsilí je získat, a realizace takového úsilí se jmenuje rent-seeking (Mueller, 1989).

korupce bující na vládní úrovni pro kapitál investovaný do vládních dluhopisů. Zřejmě „nejmenší“ krátkodobé důsledky by ad hoc zvýšení korupce v zemi mělo na přímé zahraniční investice, jejichž mobilita není tak vysoká“. (Vymětal, 2002)

Můžeme předpokládat, že se zvýšením korupce bude další podnikání v zemi přinášet další náklady, což v dlouhém období může mít vliv na pokles přímých zahraničních investic či dokonce odchod investorů. Tento fakt může být zvláště závažný pro malé otevřené ekonomiky, kde FDI představují poměrně důležitou součást investic.

Dá se očekávat, že díky náhlému vzrůstu korupce v zemi může dojít [21] :

- *k velkým odlivům kapitálu ze země,*
- *k finanční nerovnováze,*
- *k devalvaci měny*
- *či dokonce i k finanční krizi v zemi.*

Samostatnou kapitolou je pak **korupce v mezinárodním obchodě**. Růst mezinárodního obchodu totiž vytvořil dostatek příležitostí pro poskytování úplatků, které jsou velmi často maskovány ve formě tzv. „provizí“ či „odměn“. Společnosti, které zaplatí mohou získat důležitý nebo lukrativní kontrakt, přičemž výše poskytnutého úplatku je přímo úměrná důležitosti kontraktu.

„Francouzské společnosti zaplatily na úplatcích v zahraničí v roce 1994 téměř 10 mld. FRF a německé společnosti na úplatcích v zahraničí vydají ročně přes 3 mld. USD“. (Tanzi, 1995) a v tomto výčtu bychom mohli pokračovat.

Obrázek 4 : JOHANN GRAF LAMBSDORFF

Německý ekonom Johann Graf Lambsdorff při sledování obchodů mezi zeměmi zjistil, že Belgie, Francie, Itálie, Nizozemí a Jižní Korea mají konkurenční výhodu v zemích považované za zkorumpované a znevýhodněny jsou naopak Austrálie, Švédsko a Malajsie [9].

Zdroj : *Wirtschaftswissenschaftliche Fakultät der Universität Passau*, dostupné z :
<http://www.wiwi.uni-passau.de/lambsdorff.html>

Na základě této evidence lze dovozovat, že souvislost je možné spatřovat i v rozdílné ochotě exportérů nabídnout úplatek. Z toho potom rovněž vyplývá, že exportující země mají částečnou odpovědnost za úroveň korupce v partnerské zemi, což potvrzují i některé údaje z indexu BPI⁴.

Většinou platí, že vnitřně méně zkorumpované země neuplácí ani vně a naopak, že zkorumpované uplácí i na zahraničních trzích. Poměrně překvapivě se ale chovají země jako Velká Británie a Německo, které lze považovat na základě jejich nízké hodnoty indexu CPI⁵ za země relativně čisté, pravdou ale je, že se při svých aktivitách v zahraničí nezdráhají uchýlit ani ke korupčnímu jednání [20].

Co se týče zahraniční pomoci, dá se očekávat, že zkorumpované země budou také dostávat méně prostředků v rámci zahraniční pomoci. Nutno ale podotknout, že toto očekávání se zatím nepotvrdilo. Příčinnou je zřejmě fakt, že na základě zkušeností z minulosti, není pomoc poskytována většinou formou peněžních darů, ale formou přímé materiální pomoci zahraniční firmou.

2.3.3.1.3 Vliv na HDP

Světová banka svými průzkumy opakovaně potvrzuje, že korupce je všeobecně vnímána jako největší překážka hospodářského rozvoje a růstu zejména v méně vyspělých zemích. Podle těchto studií zatěžují korupční aktivity státní pokladny, narušují volný trh a odrazují investory, s čímž v globálním měřítku nelze než souhlasit. Avšak jedním dechem je nutné zároveň dodat, že stát, který se nachází mezi nejlépe hodnocenými státy v rámci úspěšného potírání korupce, nemusí zákonitě patřit i mezi ekonomicky nejsilnější a naopak.

Názorným příkladem toho je porovnání Nového Zélandu a Rovnickové Guiney (viz Tab.1). Zatímco Novému Zélandu, řadícímu se již dlouhodobě mezi země s vůbec nejnižší mírou korupce, patří „až“ 37. místo v hodnocení reálného HDP na jednoho obyvatele, tak Rovnicková Guinea, téměř uzavírající výčet zemí hodnocených TI

⁴ Index hodnotící přední exportující země světa podle toho, jak jsou jejich domácí firmy náchylné k placení úplatků v zahraničí - BPI je výsledkem mezinárodního průzkumu prováděného pro TI agenturou Gallup International Associations v 15 zemích s rozvíjejícím se tržním hospodářstvím.

⁵ Index zaměřující se na korupci ve veřejném sektoru a seřazující země podle stupně vnímání existence korupce mezi úředníky veřejné správy a politiky.

z hlediska úspěšnosti potírání korupce, se umístila se svými 50,200 USD na hlavu „překvapivě“ na třetím místě za Bermudami a Lucemburskem.

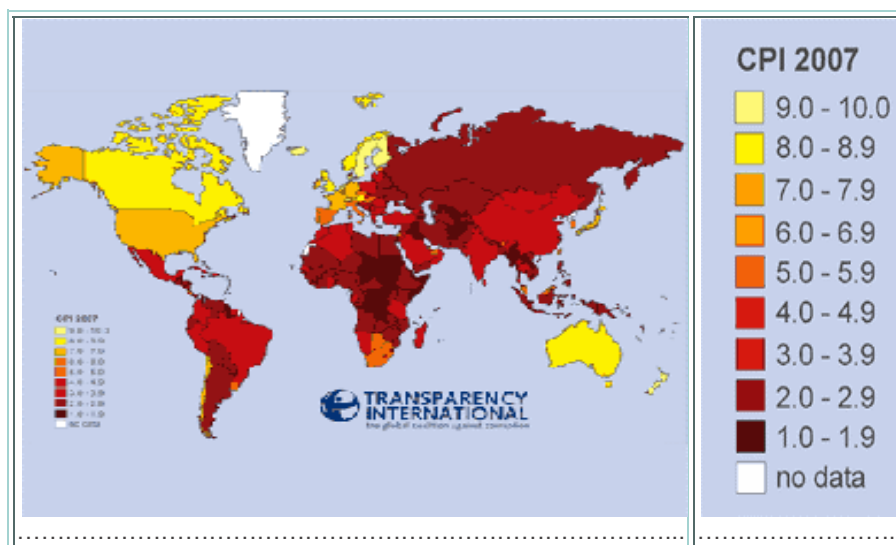
Tabulka 1 : POROVNÁNÍ NOVÉHO ZÉLANDU A ROVNÍKOVÉ GUINEY

Země	Index CPI	HDP 2007	Pořadí v CPI	Pořadí v HDP
<u>Nový Zéland</u>	9,4	\$ 26,000	1	37
<u>Rovníková Guinea</u>	1,9	\$ 50,200	168	3

Zdroj : Vlastní zpracování na základě údajů Transparency International a Photius.

Podle tabulky 1 lze tedy konstatovat, že porovnání hodnoty indexu CPI a reálného HDP na obyvatele těchto zemí ukazuje, že jednoznačná závislost mezi úrovní korupce a ekonomickým růstem přes veškeré průzkumy neexistuje.

Obrázek 5 : INDEX VNÍMÁNÍ KORUPCE 2007

Zdroj : Transparency International, dostupné z :

http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2007

Z obrázku 5 jednoznačně vyplývá, že zatímco evropské státy (s výjimkou východní Evropy) patří mezi vůbec nejúspěšnější z hlediska potírání korupce ve svých zemích, tak africké státy (zejména Čad, Bangladéš, Rovníková Guinea, Somálsko nebo Súdán) naopak představují oblast bující korupční aktivity.

Nutno však podotknout, že ne všechny africké státy zaostávají v tomto ohledu za Evropou. Podle loňského indexu CPI (2007) „prorazila“ do první padesátky nejlépe hodnocených zemí světa dvojice afrických zástupců – jmenovitě Botswana a Jihoafrická republika. Zejména Botswaně se pak podařilo předstihnout i řadu evropských států, včetně členských zemí EU. Vedle „nových“ členů EU jakými jsou Bulharsko, Rumunsko, ale i Kypr, Maďarsko, Česká republika, Slovensko, či Polsko, pokořila Botswana i některé „starší“ členy, jako např. Itálii či Řecko.

Co se týče dosažených hodnot HDP na hlavu (*GDP - per capita*), tak i toto porovnání vyznívá lépe pro Evropu. Podle loňské studie *Photius*⁶ figuruje v první padesátce zemí s nejvyšším HDP na obyvatele hned 23 zástupců starého kontinentu.

Bylo by však fér si říci, že hodnocení zemí podle kritéria *HDP na obyvatele* je trochu zavádějící, neboť zvýhodňuje země s menším počtem obyvatel, mezi které se celkové HDP dělí. I proto se do „Top ten“ dostala jen trojice evropských zemí, a to Lucembursko, Norsko a Irsko, zatímco při použití celkového HDP se v první desítce nachází hned pětice (jiných) evropských zástupců - jmenovitě Německo, Velká Británie, Francie, Itálie a Španělsko.

Největší meziroční⁷ nárůst HDP na obyvatele z evropských států zaznamenaly Lucembursko (23,7 %), Estonsko (19,5 %), Česká republika (19,3 %), Lotyšsko (18 %) a Bulharsko (15,5 %), jejichž hrubé domácí produkty na hlavu se oproti roku 2006 zvýšily o více než 15 %.

Naopak jedny z nejnižších hodnot hrubého domácího produktu na jednoho obyvatele vykazují „tradičně“ africké státy. Průměrně se HDP na hlavu pohybuje v těchto zemích okolo 900 - 1,000 USD - např. v Somálsku je to ještě o 300 USD méně.

Na druhou stranu i zde je možno nalézt státy, které se v rámci hodnocení HDP na hlavu probojovaly do první stovky tohoto žebříčku a které tak výše uvedený africký průměr významně navyšují. Jedná se např. o Botswanu, Jihoafrickou republiku, Libyi, Tunisko a zejména Rovňovou Guineu, která podle tohoto hodnocení dokonce „okupuje stupně vítězů“, neboť jí náleží třetí místo. Průměr HDP na jednoho obyvatele těchto vybraných zástupců afrického kontinentu činí přibližně 19,200 USD, což je hodnota řadící se kolem 60. místa mezi všemi státy světa.

⁶ ekonomický portál dostupný z : www.photius.com/rankings/economy/gdp_per_capita_2007_0.html

⁷ chápáno mezi roky 2006 - 2007

Tabulka 2 : POROVNÁNÍ AFRIKA ↔ EVROPA

Země	CPI 2006	Pořadí 2006	CPI 2007	Pořadí 2007	HDP 2007	Pořadí 2007
<u>Alžírsko</u>	3,1	84	3,0	99	\$ 7,700	105
<u>Angola</u>	2,2	142	2,2	147	\$ 4,300	139
<u>Botswana</u>	5,6	37	5,4	38	\$ 11,400	82
<u>Čad</u>	2,0	156	1,8	172	\$ 1,500	192
<u>Egypt</u>	3,3	70	2,9	105	\$ 4,200	140
<u>Etiopie</u>	2,4	130	2,4	138	\$ 1,000	206
<u>Gambie</u>	2,5	121	2,3	143	\$ 2,000	175
<u>Ghana</u>	3,3	70	3,7	69	\$ 2,600	161
<u>Guinea</u>	1,9	160	1,9	168	\$ 2,000	175
<u>Jihoafrická republika</u>	4,6	51	5,1	43	\$ 13,000	74
<u>Kamerun</u>	2,3	138	2,4	138	\$ 2,400	168
<u>Keňa</u>	2,2	142	2,1	150	\$ 1,200	201
<u>Kongo</u>	2,2	142	2,1	150	\$ 1,300	198
<u>Libérie</u>	-	-	2,1	150	\$ 1,000	206
<u>Libye</u>	2,7	105	2,5	131	\$ 12,700	75
<u>Madagaskar</u>	3,1	84	3,2	94	\$ 900	213
<u>Mali</u>	2,8	99	2,7	118	\$ 1,200	201
<u>Mosambik</u>	2,8	99	2,8	111	\$ 1,500	192
<u>Namibie</u>	4,1	55	4,5	57	\$ 7,400	109
<u>Nigérie</u>	2,2	142	2,2	147	\$ 1,400	196
<u>Pobřeží slonoviny</u>	2,1	151	2,1	150	\$ 1,600	189
<u>Rovníková Guinea</u>	2,1	151	1,9	168	\$ 50,200	3
<u>Rwanda</u>	2,5	121	2,8	111	\$ 1,600	189
<u>Senegal</u>	3,3	70	3,6	71	\$ 1,800	183
<u>Somálsko</u>	-	-	1,4	179	\$ 600	222
<u>Súdán</u>	2,0	156	1,8	172	\$ 2,300	169
<u>Tunisko</u>	4,6	51	4,2	61	\$ 8,600	95
<u>Uganda</u>	2,7	105	2,8	111	\$ 1,800	183
<u>Zambie</u>	2,6	111	2,6	123	\$ 1,000	206
<u>Belgie</u>	7,3	20	7,1	21	\$ 31,800	22
<u>Bělorusko</u>	2,1	151	2,1	150	\$ 7,800	103
<u>Bosna a Hercegovina</u>	2,9	93	3,3	84	\$ 5,500	122
<u>Bulharsko</u>	4,0	57	4,1	64	\$ 10,400	86
<u>Česko</u>	4,8	46	5,2	41	\$ 21,600	48
<u>Dánsko</u>	9,5	4	9,4	1	\$ 37,000	13
<u>Estonsko</u>	6,7	24	6,5	28	\$ 19,600	55
<u>Finsko</u>	9,6	1	9,4	1	\$ 32,800	21
<u>Francie</u>	7,4	18	7,3	19	\$ 30,100	29
<u>Chorvatsko</u>	3,4	69	4,1	64	\$ 13,200	73
<u>Island</u>	9,6	1	9,2	6	\$ 38,100	12
<u>Itálie</u>	4,9	45	5,2	41	\$ 29,700	30
<u>Litva</u>	4,8	46	4,8	51	\$ 15,100	64
<u>Lotyšsko</u>	4,7	49	4,8	51	\$ 15,400	63
<u>Lucembursko</u>	8,6	11	8,4	12	\$ 68,800	2
<u>Maďarsko</u>	5,2	41	5,3	39	\$ 17,300	61
<u>Makedonie</u>	2,7	105	3,3	84	\$ 8,200	99
<u>Malta</u>	6,4	28	5,8	33	\$ 20,300	51
<u>Moldavsko</u>	3,2	79	2,8	111	\$ 2,000	175

<u>Německo</u>	8,0	16	7,8	16	\$ 31,400	25
<u>Nizozemsko</u>	8,7	9	9,0	7	\$ 31,700	23
<u>Norsko</u>	8,8	8	8,7	9	\$ 47,800	5
<u>Polsko</u>	3,7	61	4,2	61	\$ 14,100	69
<u>Portugalsko</u>	6,6	26	6,5	28	\$ 19,100	56
<u>Rakousko</u>	8,6	11	8,1	15	\$ 34,100	17
<u>Rumunsko</u>	3,1	84	3,7	69	\$ 8,800	93
<u>Rusko</u>	2,5	121	2,3	143	\$ 12,100	79
<u>Řecko</u>	4,4	54	4,6	56	\$ 23,500	45
<u>Slovensko</u>	4,7	49	4,9	49	\$ 17,700	59
<u>Slovinsko</u>	6,4	28	6,6	27	\$ 22,900	46
<u>Španělsko</u>	6,8	23	6,7	25	\$ 27,000	35
<u>Švédsko</u>	9,2	6	9,3	4	\$ 31,600	24
<u>Švýcarsko</u>	9,1	7	9,0	7	\$ 33,600	18
<u>Turecko</u>	3,8	60	4,1	64	\$ 8,900	90
<u>Ukrajina</u>	2,8	99	2,7	118	\$ 7,600	106
<u>Velká Británie</u>	8,6	11	8,4	12	\$ 31,400	25

Zdroj : Vlastní zpracování na základě údajů Transparency International a Photius.

Z tabulky 2 vyplývá, že jen v několika zemích došlo v porovnání s rokem 2006 ke zlepšení indexu vnímání korupce a zároveň k nárůstu HDP na obyvatele - z uvedených zemí se jedná např. o Jihoafrickou republiku či Rwandu respektive Dánsko či Švédsko. Právě země Skandinávie jsou díky minimální korupci, nízké kriminalitě a zažité obchodní morálce pro investory zajímavé a lákavé i přesto, že vykazují nejvyšší evropské daňové zatížení. Nízká míra korupce totiž představuje pro zahraniční investory jistou garanci fungujícího legislativního a podnikatelského prostředí v zemi.

Naopak pokles hodnoty indexu CPI doprovázený poklesem HDP na obyvatele byl zaznamenán např. v Čadu, Egyptě respektive Belgii či Moldavsku.

Avšak jak již bylo řečeno, závislost mezi úrovní korupce a ekonomickým růstem v dané zemi přes veškeré průzkumy nelze brát za jednoznačnou. Např. v zemích jako Libye či Tunisko respektive Island, Malta či Rakousko byl zaznamenán nárůst HDP na hlavu i přes pokles indexu CPI.

2.3.4 Index plátců úplatků

TI si uvědomila, že Index CPI je nedostatečný, a to zejména z toho důvodu, že neodráží odpovědnost zemí-exportérů za šíření mezinárodní korupce [16]. Proto TI od roku 1999 zavedla Index BPI, který – jak již bylo dříve zmíněno - seřazuje exportující země světa podle jejich sklonu k uplácení.

Průzkum BPI byl proveden pouze v rozvíjejících se tržních ekonomikách proto, že TI rozhodla upřednostnit vliv, který má mezinárodní korupce na rozvojové a post-komunistické země. Právě ty jsou "první linií" mezinárodní korupce a právě v nich žije mnoho lidí, kteří o problému ví podstatně více než jejich nadřízení v ústředích velkých nadnárodních společností.⁸

Tabulka 3 : RESPONDENTI PRŮZKUMU PRO BPI

<i>Asie/Pacifik</i>	<i>Latinská Amerika</i>	<i>Evropa</i>	<i>Afrika</i>
<i>Filipíny</i>	<i>Argentina</i>	<i>Maďarsko</i>	<i>Jižní Afrika</i>
<i>Indie</i>	<i>Brazílie</i>	<i>Polsko</i>	<i>Maroko</i>
<i>Indonésie</i>	<i>Kolumbie</i>	<i>Rusko</i>	<i>Nigérie</i>
<i>Jižní Korea</i>	<i>Mexiko</i>		
<i>Thajsko</i>			

Zdroj : *Vlastní zpracování na základě údajů Transparency International.*

Tyto země dohromady představují více než 60% celkových přímých zahraničních investic do třetího světa. Otázky se vztahovaly na přední exportéry uplácující úředníky na vyšších postech. Hodnota 10 odpovídá ideálnímu stavu, kdy je vnímaná tendence platit úplatky nulová. Hodnota 0 odpovídá opačnému trendu.

TI nezpracovává Index BPI každoročně, jako tomu bývá u Indexu CPI, ale pouze po určité etapě⁹. A vzhledem k tomu, že je Index BPI relativně nově zavedený, jsou k dispozici pouze tři údaje, a to z let 1999, 2002, respektive 2006.

⁸ Data ze zemí, kterým dominuje jeden exportér, nejsou pro srovnání vhodná. Proto také nebyly některé rozvojové trhy do konečného seznamu vůbec zahrnuty. Kvůli potížím při provádění průzkumu na toto téma není v konečném seznamu zahrnuta ani Čína, která je hlavním cílem přímých zahraničních investic.

⁹ přibližně tříleté

Tabulka 4 : INDEX PLÁTCŮ ÚPLATKŮ 1999 - 2006

Pořadí zemí podle exportu	% globálních exportů (2005)	BPI (1999)	Pořadí (1999)	BPI (2002)	Pořadí (2002)	BPI (2006)	Pořadí (2006)
<u>Německo</u>	9,5	6.2	9	6,3	9	7,34	7
<u>USA</u>	8,9	6.2	9	5,3	13	7,22	9
<u>Japonsko</u>	5,8	5.1	14	5,3	13	7,10	11
<u>Čína</u>	5,5	3.1	19	3,5	20	4,94	21
<u>Francie</u>	4,3	5.2	13	5,5	12	6,50	14
<u>Itálie</u>	3,6	3.7	16	4,1	17	5,94	16
<u>Velká Británie</u>	3,6	7.2	7	6,9	8	7,39	6
<u>Kanada</u>	3,5	8.1	2	8,1	5	7,46	5
<u>Nizozemsko</u>	3,4	7.4	6	7,8	6	7,28	8
<u>Belgie</u>	3,3	6.8	8	7,8	6	7,22	9
<u>Hongkong</u>	2,8	3.1	19	4,3	15	6,01	15
<u>Jižní Korea</u>	2,8	3.4	18	3,9	18	5,83	17
<u>Rusko</u>	2,4	3.0	21	3,2	21	5,16	20
<u>Singapur</u>	2,2	5.7	11	6,3	9	6,78	12
<u>Tchaj-wan</u>	1,9	3.5	17	3,8	19	5,41	19
<u>Španělsko</u>	1,9	5.3	12	5,8	11	6,63	13
<u>Malajsie</u>	1,4	3.9	15	4,3	15	5,59	18
<u>Švédsko</u>	1,3	8.3	1	8,4	2	7,62	2
<u>Švýcarsko</u>	1,2	7.7	5	8,4	2	7,81	1
<u>Austrálie</u>	1,0	8.1	2	8,5	1	7,59	3
<u>Rakousko</u>	0,5	7.8	4	8,2	4	7,50	4

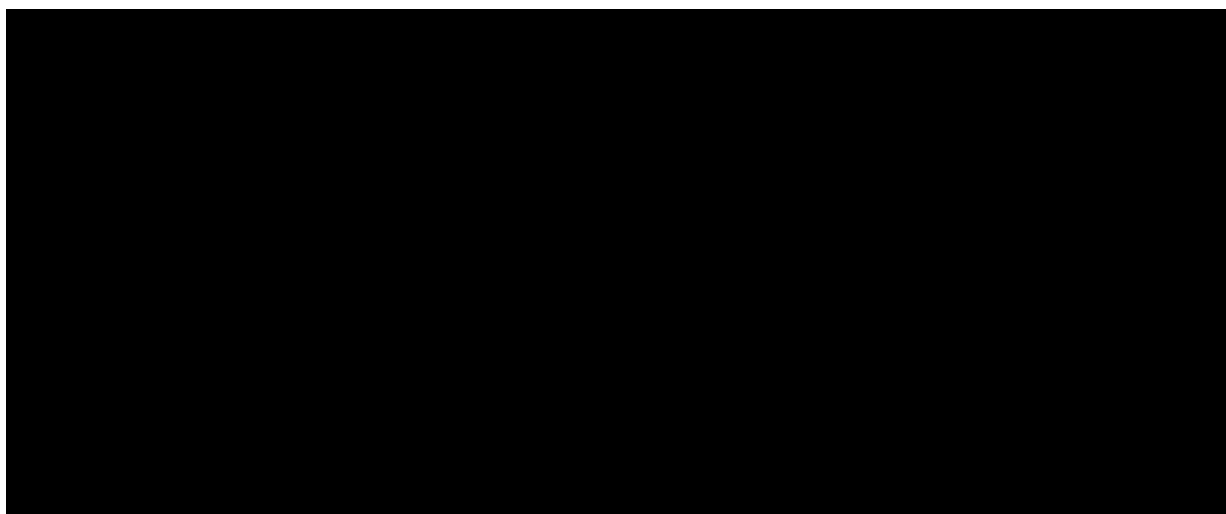
Zdroj : Vlastní zpracování na základě údajů Transparency International.

Z tabulky 4 vyplývá, že po celé sledované období (1999-2006) dosahovalo vzestupného trendu v nabývání hodnot Indexu BPI hned 11 ze zkoumaných 21 zemí (jmenovitě Německo, Japonsko, Francie, Itálie, Hongkong, Jižní Korea, Rusko, Singapur, Tchaj-wan, Španělsko a Malajsie). Tato skutečnost jasně prokazuje, že náchylnost výše uvedených států, respektive jejich domácích firem, k placení úplatků v zahraničí se podle viděného trendu postupně snižuje.

Na druhou stranu, i přesto, že ryze sestupný trend v rámci téhož období (1999-2006) vykazala pouze Kanada, je třeba také říci, že zároveň řada států, mezi něž patří např. Nizozemsko, Belgie, Švédsko, Švýcarsko, Austrálie či Rakousko, zaznamenala tento pokles v posledních dvou sledovaných obdobích (2002-2006). Z toho lze usoudit, že i u těchto zemí, respektive jejich domácích firem, probíhá možný trend nárůstu „ochoty“ k uplácení.¹⁰ (Obě situace znázorňuje graf 1).

¹⁰ Ze všech získaných údajů však zároveň vyplývá, že společnosti, vlastněné domácím kapitálem ve sledovaných 15 zemích, měly značně vysokou tendenci platit úplatky – vyšší než zahraniční firmy.

Graf 1: VÝVOJOVÉ TRENDY INDEXU BPI VE SLEDOVANÝCH ZEMÍCH

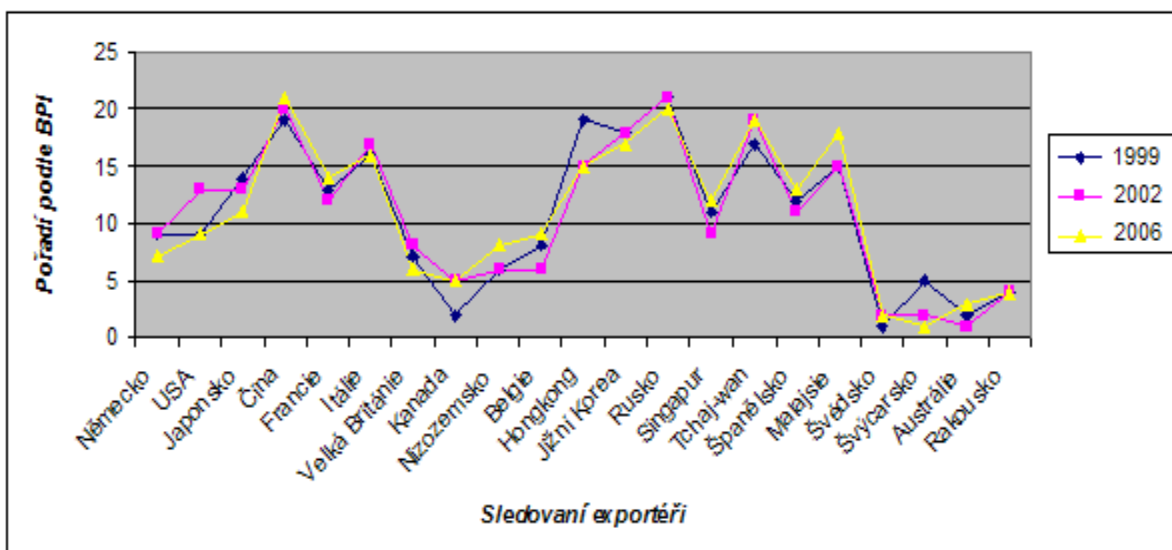

Zdroj : *Vlastní zpracování na základě údajů Transparency International.*

Další zajímavé srovnání nabízí graf 2, ze kterého je jasně patrné, že v první desítce států z hlediska globálních exportů nalezneme pouze šest zemí, které se zároveň „probojovaly“ i do nejlepší desítky z hlediska hodnocení Indexu BPI. Nejlépe hodnocena je přitom v pořadí osmá Kanada, která s hodnotou BPI 7,46 zaujímá páté místo. Naopak nejhůře z první desítky exportujících dopadla čtvrtá Čína, které s hodnotou BPI 4,94 zaujímá dokonce poslední místo z 21 sledovaných zemí.

Naopak až na úplném konci „seznamu“ největších světových exportérů nalezneme státy, které patří do absolutní špičky, co se týče potlačování náchylnosti svých podniků k uplácení v zahraničí. Jedná se konkrétně o Švýcarsko, Švédsko, Austrálii a Rakousko, které s hodnotami BPI od 7,50 do 7,81 zaujímají první čtyři místa v celkovém hodnocení sledovaných států podle Indexu BPI.

Graf 2 : POSTAVENÍ EXPORTÉRŮ PODLE POŘADÍ INDEXU BPI

Zdroj : Vlastní zpracování na základě údajů Transparency International.

Tato zjištění tedy potvrzují fakt, že stát, který patří mezi největší světové exportéry na světě, nemusí současně vykazovat nejnižší sklon k uplácení. Tedy že i vyšší tendence či chcete-li ochota podniku využít k dosažení požadovaného úspěchu na cizím trhu úplatek jako jistou formu jistiny, která mu tento cíl zaručí, nemusí znamenat překážku v jeho úsilí, ba naopak. Ideálním příkladem je výše uvedená Čína, která, ač poslední v hodnocení BPI, patří tradičně k „exportním velmocím“.

Na druhou stranu stát, respektive jeho domácí podnik, který k úspěšnému prosazení na cizích trzích nevyužívá korupčních praktik a spoléhá pouze na vlastní schopnosti a kvalitu, tak jak o tom hovoří jedna ze základních liberálních představ o fungování dokonalého trhu, ještě nemá zaručeno, že svého úspěchu opravdu dosáhne. Tuto tezi lze doložit na příkladu Švýcarska, které je sice vůbec nejlépe hodnoceným státem z hlediska potlačování podnikatelských snah o uplácení na cizích trzích, avšak přesto mu náleží „až“ 19. místo mezi světovými exportéry.

2.3.5 Vleklý (nekonečný) boj s korupcí

Korupce musí čelit i mnoha rizikům a hrozbám, které mohou účinně narušit celý systém jejího fungování. Mezi nejdůležitější předpoklady úspěšného potírání korupce bezpochyby patří identifikace jejich klíčových zdrojů, mezi které [13] řadí zejména :

- *obchodní restrikce,*
- *státní dotace,*
- *kontrolu a regulaci cen, cenové limity,*
- *neunifikovaný a netransparentní devizový režim,*
- *nízké platy ve veřejné správě,*
- *a různé sociologické faktory.*

Při potírání korupce hrají velmi důležitou úlohu tzv. fundamentální podmínky, jejichž zpracování a aplikace má vést k úspěšnému boji proti korupci. Za tyto předpoklady považuje [16] :

- *provádění právně zajištěné liberalizace a privatizace,*
- *vypracování mezinárodních kodexů chování veřejných činitelů,*
- *provádění důsledných kontrol činnosti zodpovědných osob,*
- *existenci nezávislých vyšetřovacích orgánů a nezávislé justice,*
- *politické reformy vedoucí k dokonalejšímu systému "kontrol a vyvažování", transparentnost financování politického prostředí,*
- *vypracování závazných a vynutitelných mezinárodních opatření, realizace mezinárodních smluv a úmluv potírajících korupci,*
- *hodnotovou orientaci lidí, morální hodnoty, výchovu.*

Boj s korupcí je upraven několika mezinárodními smlouvami přijatými OSN, Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, Radou Evropy, MMF a Organizací amerických států. Tyto dohody jsou zaměřeny zejména na přísnější regulaci a harmonizaci trhů, zákonů a daňových pravidel za účelem vyplnění potenciálního vakuu, kterým by korupce mohla proniknout do systému.

2.3.5.1 Protikorupční reformy

Účelem navrhovaných protikorupčních reforem je přispět k vyřešení situací, v nichž cenou za korupci není pouze úplatek, ale celkové zneefektivnění ekonomických a politických procesů ve společnosti. Jak již bylo několikrát zmíněno, korupce ohrožuje zdravé ekonomické procesy, a tím i stabilitu státu, zvláště je-li nástrojem organizovaného zločinu, ohrožuje demokratické procesy vytvářením paralelních nedemokratických mocenských struktur, destabilizuje sociální systém nespravedlivou distribucí statků, ohrožuje demokratickou ústavnost, neboť vytváří distribuční kanály (moci, vlivu, statků), které nevycházejí z uplatňování představy o univerzálních lidských právech a lidské rovnosti.

Protikorupční reformy je obecně možno rozdělit do dvou sfér, a to konkrétně do oblasti reforem prosazovaných *mezinárodními institucemi* a do oblasti působnosti *národního státu*, přičemž je nutné, aby v ekonomických a politických podmínkách současného globalizovaného světa probíhaly reformy v obou oblastech souběžně.

Reformy v rámci národního státu se v současné globalizované ekonomice mohou jen stěží výrazně odlišovat od požadavků na reformy mezinárodní. Jednotlivé státy jsou mezinárodními institucemi tlačeny k podpisům dokumentů (např. v rámci dokumentu Světové banky *Guidelines for Procurement under IBRD Loans and IDA Credits*), které poskytují Světové bance a MMF záruky, že investice budou ochráněny před korupcí, a to za cenu ztráty zakázky a následných sankcí.

S korupčními mechanismy souvisí i problematika působení nadnárodních firem, pro něž neexistují dostatečně efektivní a adresné regulace. Objevuje se tedy potřeba nové mezinárodní kontrolní instituce, jež by dohlížela na pravidla mezinárodního obchodu.¹¹

2.3.5.1.1 Reformy mezinárodních institucí

Během devadesátých let minulého století se korupce stává prioritním problémem všech významných mezinárodních finančních institucí. Celosvětové trendy staví všechny zaangażované instituce před problém vytvoření vymahatelných standardů boje proti korupci. Stále častěji se ozývají návrhy se záměrem jednak svázat tematiku korupce s

¹¹ Jako zárodek těchto snah můžeme jmenovat Inspection Panel fungující pod hlavičkou Světové banky, či ICSID, kde je možné podávat a diskutovat stížnosti na neregulární průběh obchodních transakcí.

obecnějšími problémy jakými jsou např. problematika lidských práv, mezinárodní standardy práce apod. a jednak zapojit do řešení problému korupce OSN, ILO, popř. další instituce, jež mají nástroje pro boj s korupcí.

Mezi takové instituce bezesporu patří i *Světová banka* a *MMF*, a to i přesto, že tyto brettonwoodské instituce nemají vytvořen žádný speciální orgán za účelem boje proti korupci. Boj proti propojení podnikatelských a politických kruhů ve veřejné správě je realizován jako součást všeobecné snahy těchto institucí o zachování udržitelného růstu a makroekonomické a finanční stability.

Ještě počátkem devadesátých let se v oficiálních dokumentech těchto organizací objevovaly v souvislosti s financováním mnoha projektů formulace jako např. "large unrecorded extra budgetary outflow", pro něž o několik let později nalezneme ve stejných souvislostech daleko výstižnější termín - *corruption*. Pouhé otevření diskuse o existující korupci však změnu nepřinese. Obě organizace každoročně zveřejňují odhad *indexu korupce*, který je určován podle intenzity času, který stráví manažeři firem se státními úředníky, přičemž platí : čím větší objem času, tím vyšší korupční potenciál. Na jeho základě se v rámci Světové banky a MMF vytvářejí přísné systémy kontrol všech poskytovaných *Programů strukturální adaptace (SAP style reform)*, systémy protikorupčních záruk, které by Světová banka a MMF měly do budoucna nekompromisně vyžadovat a také scénáře detailních auditů poskytovaných úvěrů.

2.3.5.1.1.1 Přístup MMF

MMF věnuje tématu potírání korupce zvýšenou pozornost od konce 90. let, kdy se touto problematikou zabývá International Monetary Committee. Hlavní metodou boje proti korupci je podpora institucí a administrativních systémů, které budou příležitostí pro takovéto činnosti minimalizovat. Důvodem narůstajícího zájmu Fondu o tuto oblast se stává prohlubující se ekonomická a finanční nestabilita zemí zejména třetího světa, kterou do značné míry zaviňuje propojenost státní správy s podnikatelskými kruhy.

Za účelem upevnění kontroly, která se zabývá otázkou využívání humanitárních prostředků, MMF rozhodl, že těm zemím, u nichž hrozí, že programy hospodářské obnovy budou korupcí podkopány, bude odepírat finanční pomoc. Nebezpečí takového postihu se tedy vystavují ty státy, které zaostávají v boji s korupcí za zbytkem světa. Jedná se např. o Haiti, Turkmenistán, Bangladéš či Čad.

Z těchto důvodů se v řadě strategií a doporučení jak ze strany MMF, tak Světové banky, objevují výzvy, které vyžadují zajištění „good governance“, což lze deklarovat např. u iniciativ IDA, která představuje iniciativu Světové banky zaměřenou na pomoc nejchudším zemím, a HIPC, představující společnou iniciativu Fondu a Světové banky, zaměřenou na oddlužení nejchudších zemí¹². Kritérium „good governance“ zde vystupuje jako jedna z podmínek pro přidělení půjčky, resp. snížení dluhu [19].

2.3.5.1.1.2 Přístup Světové banky

Neméně aktivně si v této oblasti počíná i Světová banka, která od roku 1996 vytvořila ve více jak 100 zemí světa na 600 protikorupčních programů a uspořádala nespočet seminářů, kurzů a školení pro vládní úředníky a příslušníky občanské společnosti.

Její největší přínos spočívá v oblasti vytváření a uplatňování strategií a institucionálních reforem, jež mají vést k minimalizaci příležitostí výskytu korupce. Tyto reformy zahrnují mimo jiné :

- *zlepšení finanční regulace,*
- *zlepšení dohledu a způsobů odhalování korupce,*
- *zvýšení transparentnosti rozhodování ve veřejném sektoru,*
- *zvýšení odpovědnosti soukromého sektoru skrze potvrzení práv akcionářů a věřitelů,*
- *budování stabilního a otevřeného tržního prostředí pro získání důvěry domácích a zahraničních investorů.*

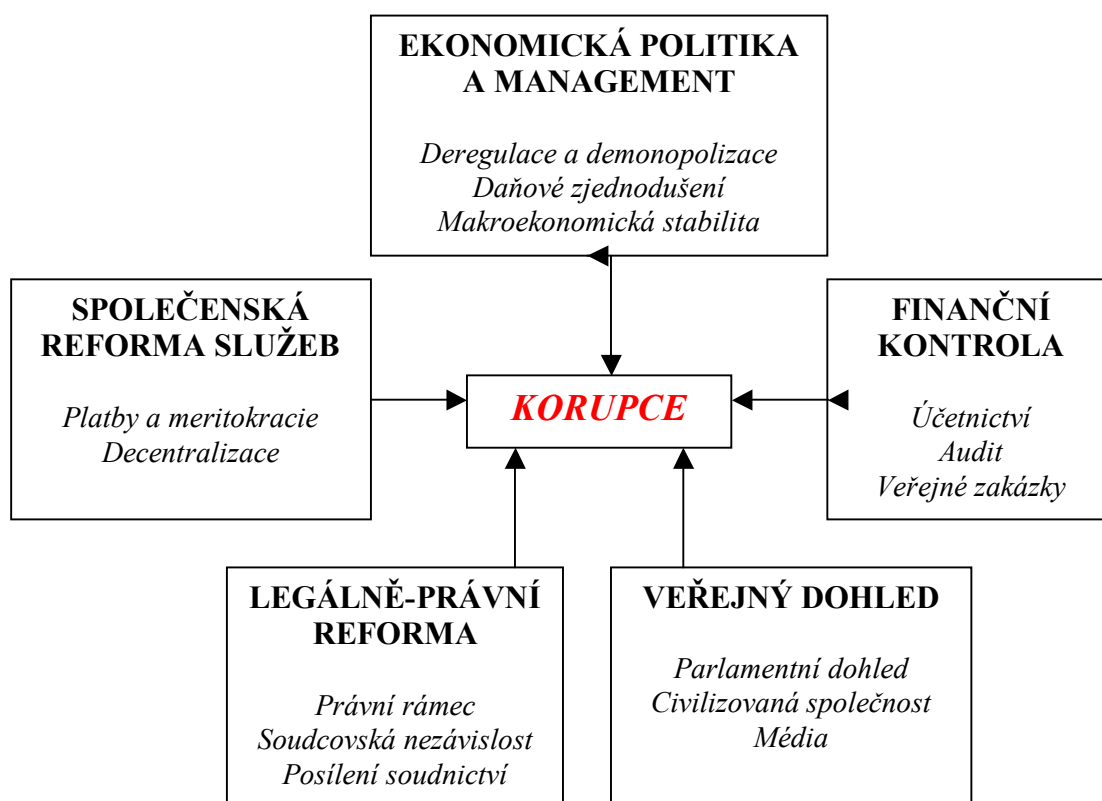
Klíčová formulace politiky Světové banky hovoří o tom, že efektivní protikorupční strategie musí představovat [19] :

- *podporu snížení rent ve smyslu ekonomické liberalizace, deregulace, daňového zjednodušení, demonopolizační a makroekonomické stability;*
- *redukci zdrženlivosti během administrativních a společenských reforem služeb*
- *a růst odpovědnosti – a to konkrétně :*
 - *vypracováním takových nařízeních, jako je audit, účetní složky apod.,*
 - *přímými právními reformami jako posílení soudnictví*
 - *a podporou veřejného dohledu prostřednictvím parlamentu a více energetické občanské společnosti.*

¹² Více v kapitole 4.1.4.1.4

V mnoha těchto otázkách nyní Světová banka buduje svoji antikorupční strategii, viz následující obrázek.

Obrázek 6 : „VÍCE-ROZVĚTVENÁ“ ANTIKORUPČNÍ STRATEGIE SVĚTOVÉ BANKY

Zdroj : VOLEJNÍKOVÁ. J. (2007) : *Korupce v ekonomické teorii a praxi*, vlastní zpracování.

Andvig a Fjeldstad poukazují na čtyři dimenze antikorupční politiky Světové banky, které vypracovali Huther a Shah. Jedná se o tyto oblasti :

- a) Prevence proti úplatkům a korupci v *projektech Světové banky*.
- b) „Hlavní proud“ zaměřený *na korupci v organizaci*.
- c) *Podpora mezinárodnímu úsilí k omezení korupce*.
- d) *Pomoc zemím, jež vyžadují asistenci při boji s korupcí*.

Ve snaze zamezit korupčním praktikám ve vlastních projektech, vydefinovala Světová banka několik stěžejních kroků jak efektivně, účinně a hlavně transparentně postupovat při zadávání veřejných zakázek, vyplacení peněz, či ohlašování a provádění auditů. Rada výkonných ředitelů následně schválila nový dokument o půjčkách, včetně pravidel

pro veřejnou soutěž, které opravňují Světovou banku zrušit půjčku v případě, že se zjistí, že ten, komu je půjčka poskytnuta nebo kdo z ní má prospěch, použil korupční nebo jiné podvodné praktiky během veřejné soutěže nebo během platnosti kontraktu, nebo že se ukáže, že držitel půjčky nepodnikl včasné a příslušné opatření k nápravě situace.

Tato pravidla Světové bance rovněž umožňují prověřovat účty a záznamy dodavatelů a kontrahentů ve vztahu k plnění kontraktu a provádět kompletní audit za pomoci auditorů, které sama jmenuje. Světová banka může dokonce vyloučit firmy z možnosti uzavírat kontrakty financované z jejích prostředků a to buď na dobu neurčitou nebo na určité období, jestliže se Světová banka domnívá, že se firma během veřejné soutěže o jí financovaný kontrakt, nebo při jeho naplňování, zapletla do korupčních praktik či jiných podvodů [19].

Klíčová a zároveň velmi kontroverzní zůstává schopnost Světové banky zajistit a následně udržet nejvyšší etický standard mezi jejími pracovníky. Jejich morální selhávání může výrazně „devalvovat“ kredit této respektované instituce. V souladu s tím jsou proto stále zesilována a inovována pravidla a disciplinární opatření pro zaměstnance, působící dlouhodobě ve Světové bance, která se týkají jejich vnějších zájmů a aktivit.

Světová banka se angažuje i při regulačních reformách, kde pomáhá národním státům – zejména z rozvojových a tranzitivních ekonomik, eliminovat kontrolu cen a zjednodušovat vládní regulaci. Podílí se rovněž na organizaci převodu státem vlastněného jmění do soukromého vlastnictví, neboť transfery takového množství prostředků, ponechaných pouze v gesci tamní vládou jmenovaného orgánu, vyvolávají zejména u nestabilních režimů v celku oprávněné obavy z možné korupce. Spoluprací s národními vládami však Světová banka zajišťuje, aby celý proces proběhl otevřeně a transparentně.

Budování institucionální síly uvnitř i vně veřejného sektoru je další oblastí anti-korupční strategie Světové banky. V posledních několika letech došlo ke značnému nárůstu počtu zemí, ve kterých byla s jejím přispěním modernizována oblast tvorby vládního rozpočtu, finančního managementu a systémů účetní evidence a auditu. Světová banka přitom nabízí své zkušenosti i v oblasti realizace reform veřejné správy, např. v oblasti veřejných zakázek, kde se podílí na vytváření nových zákonů a nařízení a školí úředníky k jejich efektivnímu používání [19].

3. Liberalizace jako forma boje proti nekalé soutěži v mezinárodním obchodě?

„Liberalismus lze chápat jako vyjádření politické teorie omezené moci státu a pochopení moderního člověka odtrženého od tradic, zvyklostí, náboženství a předsudků a ponechaného ve světě bez jakýchkoliv vodítek, kromě těch, které mu může poskytnout jeho vlastní rozum“. (Špür, 1996)

Liberalismus představuje politický směr nebo také filosofický pohled, který je postaven na tezi, že za základní hodnotu je považována svoboda. Právě tímto svým přístupem, založeným na prosazování absolutní svobody a to jak osobní, tak i ekonomické, náboženské a politické, je však někdy srovnáván s anarchismem, což však není realistické, neboť liberalismus narozdíl od anarchismu považuje stát za nutný a to k ochraně výše zmíněné svobody.

Redukovat liberalismus na jedinou teorii, popř. teoretickou tezi je prakticky nemožné, nicméně existují prvky, se kterými se lze setkat v základech většiny jeho podob [17] :

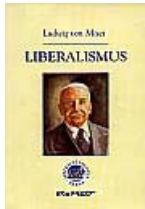
- *víra v nejvyšší hodnotu jednotlivce, jeho svobody a jeho práva,*
- *individualismus (v jeho metafyzické variantě)*
- *víra v to, že jednatel má přirozená práva, která existují nezávisle na vládě a která by měla být vládou a proti vládě chráněna,*
- *přiznání nejvyšší hodnoty svobodě, již se zpravidla rozumí způsobilost zabezpečit to, na co má člověk právo, zároveň s představou, že vláda musí být omezena tak, aby svoboda pro každého občana mohla být zaručena do té míry, v níž svobodu maximalizuje, nebo chrání svobodného jednotlivce před narušením sféry jeho práv.*

3.1 Základní pojetí liberalismu

Jednotlivá pojetí liberalismu vycházejí samozřejmě ze stejných základů, což však v žádném případě nevylučuje možnost dílčích odlišností. Jedno, z celé řady pojetí, můžeme nalézt v některých vyspělých zemích, mezi které patří např. Švýcarsko. Tam se konkrétně prosadila definice ve formě sice trochu strohé, zato však velmi výstižného motta : *Svoboda a zodpovědnost – pro každého bez rozdílu.*

Tato svoboda a zodpovědnost je chápána jak ekonomická, tak politická a sociální. Poukazují na to, že svoboda bez zodpovědnosti směřuje k rozpadu společnosti na mocensko-politické skupiny, jejímž zájmem je společnost vydána napospas. Na druhou stranu, zodpovědnost bez svobody vede k totalitě a k rostoucí byrokracii, jejímž zájmem je společnost nakonec podřízena.

Obrázek 7 : KNIHA LIBERALISMUS

Opomenout nemůžeme pojetí rakouského ekonoma a podle [1] hlavního představitele liberalismu 20. století - Ludwiga von Misesa, který ve své knize *Liberalismus*, vydané roku 1927, říká :

Zdroj : *Ekopress*, dostupné z : <http://www.ekopress.cz/anot/liber.html>

„Program liberalismu ve shrnutí do jediného slova by tedy měl znít – vlastnictví, což znamená : soukromé vlastnictví výrobních prostředků (neboť pro spotřební statky je soukromé vlastnictví samozřejmostí a není popíráno ani socialisty, ani komunisty). Všechny ostatní požadavky liberalismu vyplývají z tohoto základního požadavku“.

3.1.1 Historický vývoj liberalismu

„V určitém smyslu vždy existovaly pouze dvě politické filozofie a to svoboda a moc. Buď by měli lidé mít svobodu žít svůj život tak, jak chtějí, pokud respektují stejná práva ostatních, nebo by určitá skupina lidí měla mít možnost použít moc k přinucení ostatních, aby jednali jinak, než sami chtějí“. (Boaz, 2002)

Anglie 17. století byla svědkem prvního hnutí jasně liberálních idejí, které se vyvíjely z obhajoby náboženské tolerance.¹³ Roku 1644 John Milton vydal knihu *Areopagitica*, která obsahovala velmi silné argumenty pro svobodu víry a proti oficiálnímu udělování licencí tisku.

¹³ Liberalismus je často chápán zejména jako filozofie ekonomické svobody, ale jeho skutečné historické kořeny spočívají v boji za náboženskou toleranci.

Obrázek 8 : JOHN LOCKE

Za počátek opravdového liberalismu lze považovat revoluci roku 1688. Za prvního liberála a otce moderní politické filozofie je po zásluze považován John Locke, jenž ve svém díle *Druhé pojednání o vládě* (*The Second Treatise of Government*) odpovídá na otázku smyslu existence vlády...

Zdroj : *Wikipedia*, dostupné z : http://cs.wikipedia.org/wiki/John_Locke

„Vláda si nemůže dělat to, co chce... Přirozený zákon je věčným řádem všech lidí, zákonodárců i ostatních. Úloha vlády spočívá v ochraně života, práv a majetku lidí.“
(Locke, 1690)

18. století bylo významným stoletím pro liberální myšlenky. Jednak Lockovy ideje byly dále rozpracovány mnoha spisovateli, zejména Johnem Trenchardem a Thomasem Gordonem a jednak ve Francii vypracovali fyziokraté moderní ekonomickou vědu, v rámci které prosazovali řád přírody, což znamenalo, že přirozené zákony podobné fyzikálním zákonům řídí společnost a tvorbu blahobytu. Nejlepším způsobem, jak zvýšit zásobu reálného zboží, je povolení svobodného obchodu, který nebude zatěžován monopoly, cechovními překážkami a vysokými daněmi. Právě z této doby pochází slavné liberální zvolání „laissez faire“.

Obrázek 9 : THOMAS PAINE

Amerika 18. století byla ovládána liberálními idejemi ještě ve větší míře než tomu bylo v Anglii. S trochou nadsázky se dá říci, že v Americe ani žádné neliberální ideje neexistovaly. Vyskytovali se zde pouze konzervativní liberálové, kteří naléhali, aby Američané i nadále pokojně žádali o svá práva jako Angličané, a radikální liberálové, kteří postupně zavrhl i konstituční monarchii a požadovali nezávislost. Nejostřejší z radikálních liberálů byl Thomas Paine, autor pamfletu *Zdravý rozum* (*Common Sense*), který nebyl jen požadavkem na nezávislost, ale který poskytoval i radikálně liberální teorii ospravedlňující přirozená práva a nezávislost [1].

Zdroj : *Wikipedia*, dostupné z : http://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_Paine

Kroky uskutečňované v rámci boje za svobodu byly završeny rokem 1776, ve kterém americké kolonie uveřejnily pravděpodobně nejznamenitější dílo liberální literatury v dějinách – *Deklaraci nezávislosti*.

Obrázek 10 : THOMAS JEFFERSON

„Pokládáme za samozřejmé pravdy, že všichni lidé jsou stvořeni sobě rovni, že jsou obdařeni svým stvořitelem určitými nezcizitelnými právy, že mezi tato práva náleží život, svoboda a sledování osobního štěstí. Že k zajištění těchto práv se ustavují mezi lidmi vlády, odvozující svoji oprávněnou moc ze souhlasu těch, jimž vládnou. Že kdykoli počne být některá vláda těmto cílům na překážku, má lid právo ji změnit nebo zrušit.“ (Jefferson, 1776)

Zdroj : *Wikipedia*, dostupné z : http://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_Jefferson

Osvobození lidské tvořivosti mělo za následek ohromující vědecký a materiální pokrok. Zejména technologické pokroky liberálního 19. století jsou nepřehlédnutelné – parní stroj, železnice, telegraf, telefon, elektřina, spalovací motor a další.

Evropa 19. století, ve které liberální ekonomika úspěšně prosperovala, představovala prostředí, kde ani v rámci jednoho státu nebyly jednotlivé ekonomiky vzájemně téměř vůbec propojeny a byly relativně samostatné a soběstačné a zejména pod sebe zahrnovaly omezený počet lidí, kteří se vzájemně znali a kterým tehdejší morálka nedovolovala poškozovat druhého bez ohledu na to, zda to zákon umožňoval či nikoliv.

Avšak od určitého stupně rozvoje dochází ke vzájemnému propojování těchto malých uzavřených ekonomik a k nárůstu počtu obyvatelstva, zapojeného do ekonomiky. Přílišná anonymita, která tento rozvoj ekonomiky provázela, s sebou nesla i nevyhnutelné následky v podobě rozvrácení dosavadní, po staletí téměř neměnné morálky. Průvodním znakem tohoto procesu je prakticky neexistující či obtížně dohledatelná zodpovědnost konkrétních osob za cokoliv [1].

Na konci 19. století byl již klasický liberalismus vytlačován novými druhy kolektivismu a státní mocí. Objevil se socialismus s úplně novou teorií a zvláště marxismus přivábil mnoho mladších intelektuálů. Koncem století už liberálové ztráceli naději na budoucnost [1].

Století tzv. evropského míru, které začalo roku 1815, se zhroutilo s první světovou válkou roku 1914. Válka samotná zřejmě zasadila liberalismu smrtící úder. Ve Spojených státech a Evropě vlády kvůli válce rozšířily svůj vliv a moc. Přehnané daně, branná povinnost, cenzura, znárodnění majetku a centrální plánování signalizovalo, že éra liberalismu byla vytlačena érou megastátu.

Úspěšnost vlád při potlačování velké deprese a vítězství ve 2. světové válce měly za následek rozšíření názoru, že vláda může vyřešit každý problém. Toto veřejné mínění následně přetrvalo více než čtvrt století.

Obrázek 11 : LUDWIG VON MISES

Mezi ty ekonomy, co zůstali liberálnímu přístupu i nadále věrni a pokračovali ve zdokonalování svých myšlenek, patřil i výše zmiňovaný Ludwig von Mises. Jeho kniha *Socialismus, (Socialism)* dokázala, že socialismus je nefunkční, protože bez soukromého vlastnictví a cenového systému je nemožné určit, co by mělo být vyrobeno a jak.

Zdroj : *Wikipedia*, dostupné z : <http://www.mises.org/about/3248>

„Když se dílo Socialismus poprvé objevilo v roce 1922, tak mělo hluboký dopad. Postupně podstatně změnilo mínění mnoha mladých idealistů vracejících se po první světové válce ke studiu. Vím to, protože jsem byl jedním z nich... Socialismus sliboval vyplnění našich přání pro racionálnější a spravedlivější svět. A pak se objevila tato kniha. Naše naděje byly zničeny“. (Hayek, 1944)

Obrázek 12 : FRIEDRICH HAYEK

Právě Misesův žák - Friedrich Hayek - je považován za nejvýznamnějšího společenského myslitele minulého století. Jeho poslední kniha *Osudná domýšlivost (The Fatal Conceit)* se obrátila k problému, jenž byl hlavním z jeho vědeckých zájmů - spontánní řád, který je výsledkem lidské činnosti, a nikoliv lidského záměru. Poukazuje na osudovou domýšlivost intelektuálů, kteří si myslí, že chytří lidé mohou plánovat hospodářství či společnost lépe než zdánlivě chaotické interakce milionů lidí. Takoví intelektuálové nejsou schopni si uvědomit, kolik toho nevědí, či jak trh využívá všechnu omezenou vědomost v každém z nás.

Zdroj : *Center for Economic Policy Analysis, New School University*, dostupné z : <http://cepa.newschool.edu/het/profiles/hayek.htm>

Obrázek 13 : MILTON FRIEDMAN

Nejpřednějším americkým liberálem poslední generace je označován ekonom z University of Chicago Milton Friedman [1]. Za jeho stěžejní dílo lze považovat knihu *Capitalism and Freedom* (Kapitalismus a svoboda), ve které dokazoval, že politická svoboda nemůže existovat bez soukromého vlastnictví a ekonomické volnosti. Friedmanovo postavení jako ekonoma, které mu roku 1976 získalo Nobelovu cenu, bylo založeno na jeho studiu peněžní ekonomie. Friedman (společně např. s Ludwigem von Misesem) odmítal přirozená práva a argumentoval pro liberální politiku na základě jejich výhodných důsledků. Tato pozice je označována jako utilitarismus.

Zdroj : *Wikipedia*, dostupné z : http://en.wikipedia.org/wiki/Milton_Friedman

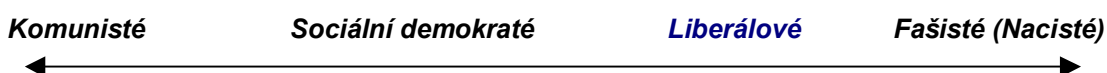
Současný liberalismus je obviňován ze strnulosti a dogmatismu, avšak i přesto můžeme být v současnosti svědky „exploze“ liberálního studia v oborech jakými jsou např. ekonomie, právo, historie, filozofie, psychologie, životní prostředí, zahraniční politika či technologie [1].

3.1.2 Postavení liberalismu v politickém spektru

„Existují dvě slova v politice, která nejde přeložit. Federalismus a liberalismus. ... Být liberální ve Francii znamená až ocitnout se extrémně napravo. Být liberální v Americe znamená být nalevo. Liberální v Británii znamená centristickou politiku, lehce doleva, levý střed“. (Bavrou, 2006)

Předešlý citát jasně poukazuje na skutečnost, že pozice liberálů mezi ostatními proudy politického myšlení bývá mnohdy zachycována velmi rozporuplně. Při analýze politického myšlení se totiž vychází převážně jen z tzv. pravo-levé škály, přičemž oba extrémy se ve své podstatě stýkají a ve svých projevech jsou téměř neodlišitelné.

Graf 3 : LIBERÁLOVÉ V POLITICKÉM SPEKTRU I.

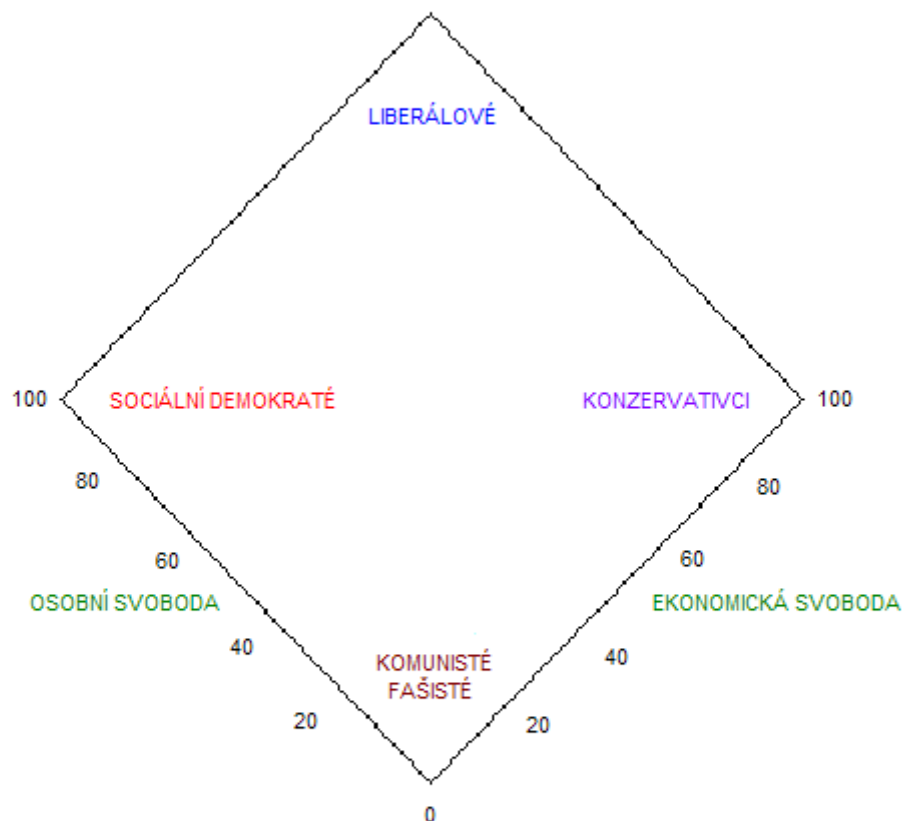
Zdroj : BOAZ, D. (2002) : *Liberalismus v teorii a politice*, vlastní zpracování.

Z toto pohledu na politické názory by se mohlo zdát, že pravicovější liberální přesvědčení je jakousi slabou formou fašismu, zatímco umírněnější liberál by byl pravicovějším komunistou. Problém však nastane v okamžiku, kdybychom na této pravo-levé škále chtěli zařadit člověka, který zastává myšlenky politické decentralizace a individuální svobody a pro kterého jsou jak socialisté nacionální, tak internacionální symbolem útlaku a nemravnosti.

Proto někteří autoři opouštějí pravo-levou škálu a rozšiřují analytický aparát pro monitorování politických názorů a ideologií o další rozměr. Na jedné ose zachycují *ekonomickou svobodu*, tj. stupeň zasahování státu do ryze hospodářských záležitostí, a na druhé ose měří stupeň *osobní svobody*, tj. zda jsou lidé pro státní regulaci svobody projevu např. regulaci internetu, pro povinnou školní docházku, suverenitu rozhodování člověka např. při (ne)používání bezpečnostních pásů v automobilech, užívání drog či vlastnění zbraní apod. [1]

Na základě těchto úvah nám vzniká možnost smysluplně zachytit politickou orientaci člověka – viz následující graf.

Graf 4 : LIBERÁLOVÉ V POLITICKÉM SPEKTRU II.

Zdroj : BOAZ, D. (2002) : *Liberalismus v teorii a politice*, vlastní zpracování.

3.2 Reálné uplatnění myšlenek liberalismu

Myšlenky klasického liberalismu jsou i vzhledem k dlouhodobému vývoji a zkoumání řady významných a světově uznávaných ekonomů po teoretické stránce velmi detailně rozpracovány a popsány, avšak při prosazování těchto vizí do praxe naráží, jak už to tak bývá, na jisté obtíže...

3.2.1 Reálný liberalismus v národním obchodě

Proti novodobému úspěšnému fungování liberální ekonomiky svědčí existence už zmiňovaných zájmových lobby, jejichž činnost a i samotný způsob prosazování vlastních zájmů, opírající se zejména o zákulisní vyjednávání na vlivných politických postech, jakými jsou např. parlamenty a vlády, směřují proti zákonům trhu. Asi nejpalčivějším problémem je ta skutečnost, že se nejčastějším předmětem jejich zájmu stávají státní orgány, které rozhodují o přidělení, či chcete-li zadávání, veřejných zakázek. V takových situacích se dříve na mysl otázka : „Jak je možné, že si s těmito problémy, které bez všech pochyb výrazně narušují chod světového obchodu, liberální tržní ekonomika, potažmo neviditelná ruka trhu nedokáže poradit? Nebo jsou naopak její součástí...?“

Vše bohužel spíše nasvědčuje tomu, že žijeme v ekonomickém systému, který bychom mohli nazvat reálnou neoliberální ekonomikou, kde si mocné lobby dělají, co chtějí a to, co právě chtějí, je současně platícím „ekonomickým zákonem“ [1].

Období přelomu 19. a 20. století, kdy se o liberální ekonomice hovoří jako o opravdu fungujícím systému s ideálními podmínkami pro její další rozvoj, je už - pro někoho *bohužel*, pro jiného *bohudík*, dávno pryč - čímž nemyslím jen po stránce dějinné epochy. Vždyť dokázal by si dnes vlastně vůbec někdo představit, že by se vrátila doba, kdy doprava a komunikační prostředky z dnešního pohledu téměř neexistovaly nebo byly nedostupné, kdy neexistovala anonymita ani konkurence v pravém slova smyslu, takže ani neexistoval důvod pro lobby, a kdy navíc drtivou většinu všech zákazníků tvořili stálí klienti a tím pádem tehdejší faktický monopol neprojevoval své negativní stránky, jimiž byly např. diktování cen, sortimentu, vzhledu a to vše bez ohledu na přání zákazníků? Už asi ne...

Dalším, dnes již nepochopitelným, specifickým té doby byla skutečnost, že neexistovala reklama. Cenu výrobku tvořily tehdy v podstatě pouze náklady s

přiměřeným ziskem.¹⁴ Reklamy nebylo zapotřebí a to hlavně z toho důvodu, že tehdy jedinou skutečnou reklamou bylo dobré jméno a pověst živnostníka, což nám dnes přijde jako absurdní, vzhledem k tomu, jaké zkušenosti má většina z nás se soudobými tzv. obchodníky a zejména obchodními řetězci. Tehdejší poměry byly doslova ideálním podhoubím pro skutečně liberální ekonomiku. Nedovolovaly totiž zneužívat tento systém tak, jako je tomu dnes, kdy současná anonymita ve spojení se značně pokulhávající morálkou k tomu vytváří živnou půdu.

V porovnání s dnešní situací na trhu lze pouze konstatovat, že v současném tzv. konkurenčním boji nevíteží ten, který nabízí nejkvalitnější zboží, nýbrž ten, který má nejlepší reklamu. Ta má vytvořit u potenciálního zákazníka pocit, že daný výrobek, službu či jiné zboží potřebuje. Vytváří zpravidla představu, že je něco moderní tzv. „in“ a současně vytvoří i takové mínění, že ten, kdo neodpovídá např. svým stylem života této realitě, je zaostalý, nmoderní a tedy tzv. „out“.

Podle teoretických předpokladů liberální ekonomiky by měl trh začít tento stav samočinně regulovat a dovézt danou situaci do očekávané rovnováhy, kde vždy zvítězí produkt nejkvalitnější a současně široce dostupný. Tak tomu ovšem v praxi bohužel není...

Dalším faktorem, se kterým si současná liberální ekonomika rovněž nedokáže poradit, je problematika státních dluhů. Jedná se o závažný problém, protože jakékoliv další zadlužování státu prakticky znamená roztáčení inflační spirály v režii státu a za asistence příslušné centrální banky, resp. jejich odpovědných osob. To má za důsledek, že ti, kteří si pořídí státní dluhopisy se zdánlivě výhodným úrokem, stejně nakonec dostanou méně než vložili, neboť inflace mezitím tyto úroky převyší. Současně dochází i ke znehodnocování uložených úspor, poklesu reálných mezd a důchodů, které se valorizují až s poměrně značným zpožděním [1].

Důležitým faktem je, že žádný společenský nebo ekonomický systém nefunguje ve „vzduchoprázdnu“. Naopak, je třeba ho nastavit tak, aby byl schopen efektivně pracovat s reálnými, tedy současnými lidmi. Tím lze také logicky zdůvodnit, že systém, úspěšně fungující v určité době, za platnosti určité morálky, v lokálním měřítku, nemusí stejným způsobem fungovat v měřítku globálním, v jiné době a s jiným nazíráním na morálku [1].

¹⁴ Pro srovnání - dnešní reklama, respektive náklady na ni, představují nejvyšší podíl na výsledné ceně zboží, často překračující i 50 % a to i v rámci tzv. „levných“ nadnárodních obchodních řetězců.

3.2.2 Reálný liberalismus v mezinárodním obchodě

Liberalizované mezinárodní ekonomické prostředí je prostředím rychlých a významných změn. Tyto změny jsou navíc čím dál citelnější, protože mezinárodní dělba práce, a z ní vyplývající vzájemné závislosti zemí, postupně snižuje možnost jejich politické kontroly.

Podle ekonomických liberálů spočívají přínosy liberalizace světového obchodu v umožnění využívání komparativních výhod v podobě rozdílné efektivity, rozdílné vybavenosti výrobními faktory či rozdílné technologické úrovně ekonomik. To znamená, že svobodný obchod umožňuje přesun produkce tam, kde je efektivní, a přesun produktů tam, kde jsou žádané [9].

Na druhou stranu však liberalizace světového obchodu znamená konfrontaci stávajících producentů s novou konkurencí, produkující třeba v jiných geografických a sociálních podmínkách. Šíření technologií urychlené novými informačními kanály pak může znamenat přesuny komparativních výhod.

Odrazem reálného uplatňování ekonomického liberalismu na mezinárodní úrovni je mimo jiné vznik celé řady nadnárodních liberálně laděných organizací, jejichž cílem je vedle snah o udržení mezinárodního míru a bezpečnosti a rozvíjení přátelských vztahů mezi národy, i snaha o rozvoj mezinárodní spolupráce, a to jak v oblasti sociální a kulturní, tak i hospodářské či chcete-li ekonomické.

„Mateřskou firmou“ většiny těchto organizací, mezi které patří např. MMF, Světová banka, Světová obchodní organizace a řada dalších, je OSN, k níž jsou tyto organizace přidruženy na základě zvláštní dohody, která upravuje podmínky spolupráce.¹⁵

Nadnárodní korporace dnešní doby jsou úzce spojeny s globalizačními a liberalizačními procesy posledních čtyř desetiletí. Jejich rostoucí síla a koncentrace kontroly nad světovými ekonomickými zdroji je jedním z průvodních znaků globalizace. Spolu s rostoucí ekonomickou silou roste také jejich vliv v politické sféře, nadnárodní společnosti se staly důležitým aktérem ve světové politice [18].

¹⁵ Bližší charakteristice výše uvedených organizací je věnována 4. kapitola.

Zatímco působení nadnárodní korporace v rozvojové zemi může být z ekonomického hlediska velmi pozitivní, v podmínkách neexistujících odpovídajících zákonů dochází často k různým pochybením. Pro korporace je životně důležitý nejen růst a expanze, ale také kontrola nad investičním a politickým klimatem z důvodu zajištění co největší „svobody“ pro své konání. Velmi často se tak tito giganti a jejich aktivity stávají předmětem kritiky ze strany občanské společnosti, nevládních organizací, odborníků aj.

Mezinárodním korporacím je vyčítáno zejména [18] :

- ***Porušování ekologických norem a ekologická náročnost jejich počínání***
Neexistence odpovídajících zákonů, případně jejich nevytahatelnost umožňuje nadnárodním korporacím, aby se k životnímu prostředí chovaly nezodpovědně. Korporace v rozvojových zemích ve většině případů hledají suroviny nebo levnou pracovní sílu. Těžba surovin je ekologicky velmi náročná a snaha o snížení nákladů vede korporace k tomu, že často ignorují i základní ekologická opatření.
- ***Monitorování a regulace***
Ve světě existuje mnoho organizací monitorujících aktivity nadnárodních korporací. Jednou z nejznámějších je agentura OSN Mezinárodní organizace práce (ILO). Ta formuluje mezinárodní pracovní standardy ve formě úmluv a doporučení a stanovuje základní zaměstnanecká práva. V případě, že je však země nepřijme do svého právního systému, jsou tato práva prakticky nevynutitelná, a korporace tak nejsou nuceny je dodržovat.
- ***Korupce a podplácení***
Korupce, o které se hovoří v souvislosti s nadnárodními korporacemi má mnoho podob [18] :
 - *úplatky pro získání státní zakázky,*
 - *úplatky pro získání nezbytných povolení a licencí,*
 - *uplácení státních úředníků,*
 - *zakázané podoby lobování,*
 - *spolupráce s nedemokratickými vládami apod.*

Je třeba připomenout, že nadnárodní korporace zdaleka nejsou jediným subjektem, kde se objevuje korupce. Její případy jsou však o to více skandální. V této souvislosti se pak stále častěji objevuje volání po zavedení konkrétních opatření, vedoucích k zajištění potřebné transparentnosti, která má být účinným nástrojem pro odhalování podobných nekalých praktik.

3.3 *Transparentnost ekonomického prostředí*

„Transparentnost nevyplývá z legislativy nebo smluv, je svobodným rozhodnutím organizace, vtěleným do organizační struktury, stylu řízení a organizační kultury. Přináší okamžitou, aktuální zpětnou vazbu a tím umožňuje průběžnou kontrolu a korekci. Ve veřejné správě, v politice, hospodářství, managementu, justici nebo neziskovém sektoru je transparentnost opakem soukromí, důvěrnosti a utajení“. (Pospíšil, 2007)

Transparentnost, kterou lze přeložit jako průhlednost či přehlednost, umožňuje kontrolu rozhodovacích procesů ze strany veřejnosti nebo osob, které svěřily své prostředky institucím či organizacím státní i nestátní povahy, a které tak mohou zjistit případné příbuzenské či jiné vazby a propojení mezi osobami, jež rozhodují, a těmi, v jejichž prospěch bylo rozhodnuto. Současně je tato kontrola jedním z nejlevnějších způsobů kontroly, který má navíc reálnou šanci odhalit i velmi neformální vazby, na rozdíl od kontroly úřední, která může podhalit pouze příbuzenské vazby či vazby na osoby uvedené v obchodním rejstříku a podobně [19].

3.3.1 *Nutnost transparentního ekonomického prostředí*

Role transparentnosti a nekorupčního prostředí v politice i ekonomice prostupuje všechny úrovně vlády a je tedy stejně důležitá v otázkách evropské vlády, kterou trápí demokratický deficit, neprůhlednost lobbyistických zájmů i nedostatečná formulace zájmů veřejných, jako v otázkách vlády národní, jež, ač v podmínkách České republiky úzce souvisí s přerušenu kontinuitou demokratického vývoje, nikterak nevybočuje ze situace jiných včetně vyspělých zemí [19].

V případě, že dlouhodobě dochází k absenci veřejné i neveřejné kontroly, a „odpovědná osoba“ tak není nucena zpětně prokazovat, zda její rozhodnutí byla skutečně vedena čestnými motivy, vytvářejí se ideální podmínky pro korupční či jí podobnou aktivitu, vedoucí k získávání neoprávněných popřípadě nezákonných výhod.

Transparentnost rozhodovacího procesu představuje nezbytný předpoklad zejména u případů, kde kolegium pověřených osob rozhoduje o nakládání s prostředky, které jim byly nějakým způsobem svěřeny.

Je třeba si uvědomit, že osoby, které se na takovýchto rozhodnutích podílejí, nerozhodují o vlastních soukromých prostředcích, nýbrž o prostředcích jim svěřených, čímž jejich přístup i odpovědnost jsou nebo mohou být zcela odlišné od rozhodování v privátním sektoru [14].

Organizace a instituce, jak státní, tak i nestátní povahy, hospodařící se svěřenými prostředky, by měly v rámci zachování a neustálého posilování své věrohodnosti samy klást důraz na otevřenost a průhlednost veškerých svých aktivit, prováděných na základě prostředků jejich klientů či členů. V souladu s tím by tedy měly být automaticky zavedeny jak systémy vnitřní kontroly, tak i mechanismy umožňující veřejnosti resp. investorům účinný dohled nad prováděnými transakcemi.

3.3.2 Reálná situace v mezinárodním obchodu

Netransparentní ekonomický systém, v jaký se mezitím dosavadní jednotlivé malé ekonomiky postupně proměnily, vzniklý nezřetelným částečným překrýváním nadnárodních ekonomik s ekonomikami národními, vyznačující se dále nepřehlednými a podivně zacyklenými vlastnickými vztahy, byl ponechán bez odpovídající státní centrální kontroly a koordinace.

Mizení či znehodnocování úspor řadových střadatelů, jakož i různé „krachy“ často doprovázené státními revitalizacemi a s tím spojené tunelování, neboli „záhadné mizení“ kapitálu z bank i podniků, probíhající v posledních letech v celosvětovém měřítku, jsou potom logickým vyústěním tohoto stavu [1].

Dalším závažným problémem je zjištění expertů, že vládní investice a nákupy jsou značně neekonomické - buď nepotřebné vůbec, příliš veliké, neúčinné nebo příliš drahé k tomu, aby byly uvedeny v činnost. Také opravdová cena investice a nákupu se nezveřejňuje hned zpočátku kvůli obavě z neúspěchu administrativního či parlamentního schválení, i když byly úplné náklady známé. Skutečné náklady se ukáží pomalu během procesu implementace, obvykle v době, kdy je již pozdě změnit rozhodnutí, neboť větší část investice byla již implementována. Důvody takovéto špatné alokace zdrojů mohou obsahovat jasnou nekompetentnost, ale spíše mohou vyvolat podezření, že neetičtí úředníci ovlivnili a zmanipulovali, v úmluvě s neetickými konzultanty, dodavateli a podnikateli, výběr špatného projektu a investičního rozhodnutí [10].

Naopak odborná praxe naprosto přesvědčivě ukazuje, že použití veřejné soutěže v otevřených podmínkách veřejných zakázek redukuje riziko manipulace a korupce. Zpravidla platí, že výsledkem otevřené soutěže je nižší cena zboží a služeb, tedy za podmínky, že jsou ceny určovány konkurencí na základě kvality a ceny a ne uplácením a korupcí [10].

„Experti například odhadují, že přítomnost systémové korupce může způsobit 20-30% nárůst nákladů a současně snížit kvalitu samotného nákupu. To může mít za následek zcela zbytečné investice“. (Strombom, 1998, Frisch, 1994)

Kupříkladu oslavovaný Karachi Water a Sewerage Board (KW&SB) investiční záměr, bez úplatků "TI - integrity Pact", skončil s nabídkou o 75% nižší než navržené úspory Světovou bankou se zkušenostmi z již financovaných projektů [17].

Je také zjištěno, že korupční skandály mohou sloužit k tomu, aby vrhly špatný stín na značku, která se dlouhodobě propagovala. Stále více společností tak vítají trh bez podplácení. V několika obchodních oblastech s celosvětovou činností významnější činitelé rozpoznali výhodu soutěže s volnou korupcí, která je v procesu vyjednávání "běžných konkurenčních standardů", které by byly pravděpodobně účinné, jestliže by právě tyto společnosti byly v plně transparentním prostředí [10].

Mezi mezinárodním zprostředkováním tohoto prostředí s naprostou transparentností je ale veliký rozdíl. Problém spočívá zejména ve skutečnosti, že ačkoliv mnoho zemí má již dlouho jasně formulovaná pravidla o veřejných zakázkách, jsou tato ustanovení stále obcházena, čímž se stávají zbytečnými. Únikové doložky, založené na údajné "naléhavosti" nebo "pohotovosti", jsou užívány příliš často a tím eroduje dobrý "otevřený konkurenční princip". Navíc vyhodnocení nabídek a výběrových rozhodnutí jsou obvykle udělaná hrstkou úředníků v utajení, dovolující postupem času manipulaci a korupci [10].

3.3.3 Opatření vedoucí k transparentnímu ekonomickému prostředí

Vzhledem k uvedeným skutečnostem, které jednoznačně hovoří o potřebě nastolit průhledné ekonomické prostředí, jakožto základní předpoklad pro spravedlivé, otevřené a úspěšné fungování trhu, nabízí se logická otázka : „Jak lze dosáhnout tohoto stavu?“ či „Jak lze alespoň podpořit zvýšení požadované transparentnosti?“

Jednou z možností je **legislativa**, která nastoluje transparentnost ekonomického prostředí formou právních předpisů, čili formou závaznou a donucovací. V rámci svých kompetencí může tedy rovněž zakotvit postihy či chcete-li sankce za skutečnosti, které narušují požadovaný stav. Takovou skutečností může být např. nedovolené propojení osob, utajování či zkreslování hospodářských výsledků a zejména korupce, která je vůbec nejvýznamnějším narušitelem ekonomického prostředí.

Hlavním cílem legislativy v oblasti prosazování transparentního chování tržních subjektů je samozřejmě stanovení povinností, kterými se účastníci trhu musejí řídit. Mezi tyto povinnosti můžeme zařadit např. :

- *povinné zavedení některých preventivních a kontrolních mechanismů do organizací veřejného a soukromého sektoru* – zejména se jedná o pravidla pro jednání s klienty, etická pravidla, monitorování majetku pověřených osob potažmo úředníků, volených představitelů apod.,
- *či povinné zveřejňování osob, které představují vedení firmy* a nesou tedy plnou zodpovědnost za její aktivity – zde může nastat problém s tichými společníky, kteří mohou být současně ve vedení i jiných společnostech, čímž může docházet ke střetu zájmů potažmo ke zneužívání informací v obchodním styku.

Na druhou stranu je třeba připustit, že i sebelépe propracovaná legislativa se vždy opožďuje za dynamikou reality a svojí obecností poskytuje možnost různého právního výkladu, a proto je vysoce pozitivní a žádoucí trend vzrůstajícího množství psaných **etických kodexů a pravidel** na všech úrovních ekonomických aktivit. V jeho důsledcích dochází k posílení nejen legality ekonomických činností, ale zejména jejich morality [15].

Podnikatelskou etiku v rámci mezinárodního obchodu se snaží monitorovat a následně i prosazovat např. Světová obchodní organizace či Mezinárodní obchodní komora, sdružující téměř 7.000 společností ze 130 zemí světa. Lze tedy s určitostí říci, že prosazovat etiku v procesu liberalizace světového obchodu je zájmem prakticky každé země.

Dalším nástrojem prosazování průhledného ekonomického prostředí jsou samotné **organizace a instituce**, v jejichž vlastním zájmu je podpora otevřeného, průhledného a rovného jednání všech subjektů na trhu, kde je rozhodujícím faktorem úspěchu výhradně kvalita.

Z toho tedy vyplývá skutečnost, že, aniž by se legislativa nutně musela měnit, měly by organizace samy aktivně nabízet a zveřejňovat komplexní informace o předmětu rozhodování včetně zveřejnění postupů, motivů a osob, které se na rozhodování podílely.

Další - neméně významnou - skupinou jsou **občané**, kteří představují potenciální investory a věřitele. Problém vyvstává zejména v nezájmu občanů o veřejné záležitosti, který je třeba v nich opět probudit. Jednou z možných cest je vysvětlování.¹⁶ a to např. [14] :

- *významu transparentnosti a veřejné kontroly,*
- *nebezpečí vznikající ze střetu zájmů osob, které rozhodují,*
- *různých forem korupce a faktorů, které korupční prostředí podporují apod.*

¹⁶ Významnou roli zde sehrávají nevládní organizace, resp. občanská sdružení, vzniklá za tímto účelem, jako např. Transparency International.

4. Mezinárodní organizace a transparentnost ekonomického prostředí

„Mezinárodní mezivládní organizace představuje sdružení států příp. jiných subjektů mezinárodního práva, zřízené na základě mezinárodní smlouvy, vybavené strukturou orgánů a vytvořené podle mezinárodního práva“. (Jílek, 1993)

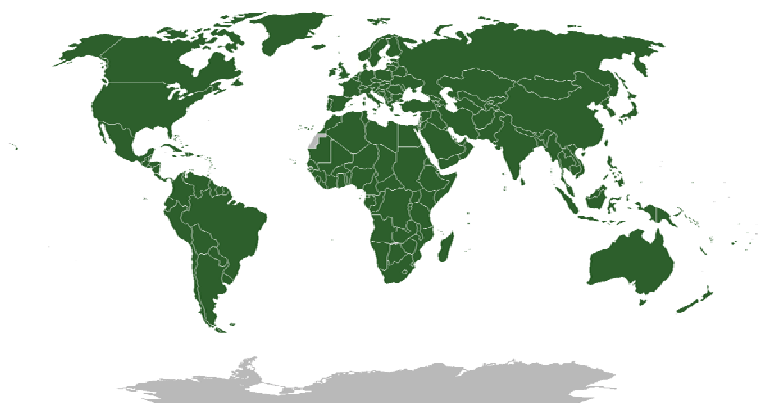
4.1 Organizace spojených národů

„OSN je odrazem odvěké touhy zřídit mezinárodní organizaci zaměřenou na udržování míru a bezpečnosti a rozvoj hospodářské, sociální, kulturní a humanitární spolupráce mezi státy“. (Jílek, 1993)

Organizace spojených národů - *United Nations Organization* – (dále jen OSN) je mezinárodní organizace, jejímiž členy jsou téměř všechny státy světa.¹⁷ K jejímu založení došlo vstupem v platnost zakládající listiny - Charty OSN - 24. října 1945. Skutečné rozvinutí činnosti OSN nastalo 20. ledna 1946, kdy se v Londýně sešlo I. zasedání Valného shromáždění.

Obrázek 14 : ČLENOVÉ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ

Zdroj : *Wikipedia*, dostupné z : http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:UN_map.png

¹⁷ V červnu 2006 měla 192 členských států.

4.1.1 Cíle a aktivity OSN

Charta OSN představuje mezinárodní smlouvu zvláštního druhu. Od obvyklých mezinárodních smluv se odlišuje tím, že zřizuje mezinárodní organizaci. Charta OSN vytváří orgány instituce, vymezuje jejich pravomoci a kompetence, definuje postavení členů a stanoví samozřejmě i cíle a zásady OSN [6] :

- *udržení mezinárodního míru a bezpečnosti,*
- *rozvíjení přátelských vztahů mezi národy,*
- *rozvoj mezinárodní hospodářské, sociální a kulturní spolupráce*
- *a sladování úsilí států o dosažení těchto společných cílů.*

Na Summitu tisíciletí v roce 2000 přijaly všechny tehdejší členské země¹⁸ tzv. Rozvojové cíle tisíciletí, rozsáhlý plán, v jehož rámci byly stanoveny dílčí cíle, jejichž dosažitelnost je měřitelná. Cíle jsou specificky zaměřeny na tyto oblasti [10] :

- *vymýcení extrémní chudoby a hladu,*
- *dosažení základního všeobecného vzdělání pro všechny,*
- *podpora rovnosti pohlaví a zlepšení postavení žen,*
- *snížení dětské úmrtnosti,*
- *zlepšení zdravotní péče o matky,*
- *potírání AIDS, malárie a jiných infekčních nemocí,*
- *dosažení trvale udržitelného rozvoje*
- *a vytvoření globálního partnerství pro rozvoj.*

4.1.2 Členství v OSN

Členství v OSN je založeno na principu suverénní rovnosti, státy mají svá zastoupení, tzv. stálé mise, zejména v hlavním sídle OSN New Yorku, ale také např. v Ženevě nebo ve Vídni. Každý členský stát má své zástupce ve Valném shromáždění a disponuje jedním stejně platným hlasem.

OSN je běžně charakterizována jako organizace univerzální. Taková mezinárodní organizace sdružuje drtivou většinu států, což znamená zástupce všech geopolitických oblastí a velmocí.

¹⁸ 10.9. 2002 ještě přistoupilo Švýcarsko.

Charta rozlišuje původní členy a státy později přijaté do OSN, aniž by to mělo vliv na jejich právní postavení, které je rovné. Původních členů bylo 51. Zakládajícími státy OSN se staly státy, které se účastnily konference v San Francisku nebo podepsaly Deklaraci Spojených národů a ratifikovaly Chartu.

OSN je polootevřenou mezinárodní organizací, v níž členství pro ostatní státy vzniká přijetím. Stát musí splňovat hmotně právní podmínky, jako jsou [6] :

- *mírumilovnost,*
- *přijetí závazků Charty OSN,*
- *ochota a způsobilost tyto závazky plnit.*

Charta OSN rovněž upravuje případy zániku členství, aniž narušuje univerzalitu organizace. Charta předvídá suspendování členských práv a výsad (nikoli povinností) státu, proti němuž Rada bezpečnosti podnikla preventivní nebo donucovací akci. Člen, který soustavně porušuje zásady Charty, může být z OSN vyloučen. Vystoupení z organizace Charta OSN neupravuje, nicméně není daný jednostranný akt statutem zapovězen.

4.1.3 Mezinárodní odborné organizace přidružené k OSN

Mezinárodní odborné organizace, patřící do tzv. rodiny OSN, jsou přidruženy k OSN na základě zvláštní dohody, která upravuje podmínky spolupráce. Dohody o přidružení stanoví vzájemné závazky smluvních stran, aniž by se tyto bezprostředně týkaly členských států. Dohody se především zaměřují na [6] :

- *vzájemné zastoupení v orgánech,*
- *výměnu informací a dokumentů,*
- *respektování doporučení OSN*
- *a podávání zpráv OSN.*

Odborné organizace přijímají postavení přidruženého subjektu dobrovolně, aniž by ztrácely vlastní totožnost a dostávaly se do vazeb závislosti.

Mezinárodní odborné organizace přidružené k OSN je možné rozdělit do několika skupin podle hlediska vykonávané operační aktivity [6] :

- *Odborné organizace hospodářské povahy*, mezi které patří např. Organizace spojených národů pro průmyslový rozvoj (UNIDO), či *Všeobecná dohoda o clech a obchodu* (GATT),
- *Odborné organizace technické povahy*, mezi které patří např. Mezinárodní telekomunikační unie (ITU),
- *Odborné organizace sociální povahy*, mezi které patří např. Mezinárodní organizace práce (ILO),
- *Odborné organizace kulturní povahy*, mezi které patří např. Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO),
- *Odborné organizace finanční povahy*, mezi které patří např. MMF (IMF) a Světová banka (WB).

4.1.3.1 Mezinárodní měnový fond

MMF představuje přední koordinační centrum mnohostranného mezinárodního platebního styku. Je nejen vrcholným regulátorem globálního zadlužení, ale zároveň i stěžejním místem projednávání měnově finančních otázek a aplikátorem dohodnutých principů mezinárodních měnově finančních vztahů. Z výše uvedených charakteristik lze tedy dovozovat jedinečnost této instituce, za kterou neexistuje adekvátní alternace [11].

Založení Fondu v červenci 1944 znamenalo významný mezník v dosavadním vývoji mezinárodní měnové spolupráce. Podpora světového obchodu, zabezpečení měnové stability a jistoty v mezinárodním obchodě jsou hlavními prioritami, na kterých má MMF přirozeně eminentní zájem. Navíc vnáší do mezinárodních ekonomických vztahů jednoznačná pravidla a zásady a přispívá tak k dalšímu prohloubení a rozvoji výše uvedených aktivit.

4.1.3.1.1 Cíle a aktivity MMF

Politika a činnost Fondu se řídí stanovami, které jsou označovány za tzv. „Články dohody“. Mezi stěžejní články patří zejména článek I. Stanov MMF, ve kterém jsou jasně formulovány cíle, kterými se má Fond při každém svém jednání a při všech rozhodnutích řídit. Za hlavní cíle Fondu potom stanovuje snahu [11] :

- *podporovat mezinárodní měnovou součinnost* prostřednictvím mechanismu vzájemných konzultací a spolupráce v mezinárodních měnových otázkách členských zemí,
- *zabraňovat prudkým výkyvům měnových kursů* a přispívat k udržení jejich dlouhodobé stability,
- *poskytovat členským zemím devizové úvěry* k vyrovnávání přechodného salda bilance běžných plateb,
- *napomáhat k postupnému odstraňování devizových omezení*, jako brzdy mezinárodního obchodu a přispívat tak k vytváření předpokladů k zavedení směnitelnosti měn v mezinárodním platebním styku,

Od doby založení se sice cíle MMF nezměnily, ale, aby Fond mohl i nadále splňovat stále se měnící potřeby svých členských zemí a potřeby vyvíjející se světové ekonomiky, muselo dojít k vývoji jeho činností. V rámci toho se jeho aktivita postupně rozšířila i do dalších oblastí a v současnosti se kromě původních cílů zaměřuje i na :

- *vytváření nových prostředků mezinárodní likvidity* (dále jen SDR),
- *pomoc při řešení problémů zadluženosti rozvojových zemí*,
- *výzkumně informační a poradenskou činnost*.

MMF aktivně působí i v celé řadě dalších oblastí jakými jsou :

- **Dohled prováděný MMF** - jedná se o monitorování ekonomického a finančního vývoje a politik členských zemí i na globální úrovni. Tato činnost je vykonávána hlavně formou pravidelné konzultace se zástupci jednotlivých členských států,
- **Finanční asistence** - představuje půjčky členským zemím s problémy platební bilance, nejedná se o dočasné financování, ale o podporu opatření a reforem zaměřených na nápravu těchto problémů,
- **Technická asistence** - tato asistence je poskytována vládám a centrálním bankám členských zemí MMF - jedná se o různá expertní školení.

4.1.3.1.2 Členství v MMF

Členem Fondu se může stát každá země, která respektuje principy fungování této instituce a oficiálně požádá o členství. Žádost o přijetí, která je rovněž doplněna údaji o stavu ekonomiky dané země a o navrženou výši členské kvóty, je předkládána Radě výkonných ředitelů. Po jejím přezkoumání je buď předložena s kladným doporučením Radě guvernérů, nebo zamítnuta. V současné době je členem MMF 185 zemí. Mimo Fond stojí prakticky pouze Kuba (vystoupila z Fondu v roce 1964) a Severní Korea.

Obrázek 15 : ČLENOVÉ MEZINÁRODNÍHO MĚNOVÉHO FONDU

Zdroj : *Wikipedia*, dostupné z : <http://en.wikipedia.org/wiki/Image:IMF.png>

Členská země může kdykoli z MMF vystoupit, avšak své rozhodnutí musí doložit písemným oznámením o ukončení členství, které je adresováno hlavní kanceláři Fondu. Ukončení členství nabývá platnosti dnem přijetí tohoto oznámení. Vystoupení členské země z MMF je spojeno nejen s automatickým ukončením běžných operací a transakcí Fondu v měně této země, ale i s povinností Fondu vyplatit odstupujícímu členovi částku odpovídající jeho kvótě zvětšenou o částky, které mu MMF dluží a zmenšenou o částky, které sám Fondu dluží [11].

4.1.3.1.3 Konkrétní dopady politiky MMF

Jednou z obětí politiky MMF je životní prostředí. Prosazovaná rychlá liberalizace jednotlivých hospodářství a nutnost splácení půjček vede ke zvýšení exportu a ten zase k rabování přírodních zdrojů. Fond nebere v úvahu ekologické aspekty svých požadavků podmiňujících půjčky. Ministerstva životních prostředí jednotlivých zemí nemají přístup na jednání mezi svojí vládou a MMF.

Dalším problémem je fakt, že státy musí půjčky splácet většinou v dolarech nebo jiných cizích měnách a to požaduje akumulaci tvrdé měny. Jednou z nejrychlejších cest, jak získat tvrdou měnu, je likvidace přírodních zdrojů. 33 z nejvíce zadlužených a nejchudších afrických zemí takto ztratilo o 50% více lesní plochy než ostatní africké země.

Přímo ukázkový je příklad Guayany, která se řídí politikou diktovanou MMF. Ta má na svědomí závratný rozvoj surovinového a dřevařského průmyslu, jež je v rukou zahraničních investorů. Těžba surovin zničila místní ekosystémy, znečistila vodní zdroje a znehodnotila okolní půdu. Míra těžby dřeva již dávno překročila trvale udržitelné limity. To je výsledkem společné snahy MMF, Světové banky a guayanské vlády o přilákání zahraničních investorů [5].

Již v roce 1988 zveřejnila vláda nové podmínky pro investory, které jsou považovány za jedny z nejliberálnějších v Latinské Americe. V praxi zde neexistuje omezení, kolik a co mohou zahraniční investoři vlastnit a výsledky procesu EIA nejsou přístupné veřejnosti. Škrty v rozpočtu guayanské vlády vedly k rapidnímu snížení výdajů na ochranu životního prostředí a vláda není schopná dohlížet na dodržování zákonů na ochranu životního prostředí.

Dalším problémem je nerovnoměrné rozdělení problémů vznikajících uplatňováním politiky SAPs mezi muže a ženy. I přesto, že SAPs rozdílně ovlivňují sociální pozici žen a mužů, MMF a Světová banka nejeví snahy se tímto problémem hlouběji zabývat. Devalvace měny např. negativně ovlivňuje kupní sílu obyvatel a komplikuje zabezpečování základních potravin, což je zejména v rozvojových zemích skoro výhradně úloha žen. Stejně tak jim znesnadňuje plnění úlohy vychovatelek dětí a hospodyň. Deregulace pracovního trhu vede k dalšímu vykořisťování žen, neboť mnoho z nich je vzhledem ke svým dalším úlohám nuceno pracovat doma. Tento druh práce je odměňován minimálním platem a neexistuje zde nic jako pracovní smlouva. Propouštění během privatizace podniků se také nejvíce týká žen, neboť jsou to ony, o něž je nejmenší zájem. Stejný případ nastane, sníží-li vláda výdaje např. na vzdělání nebo zdravotnictví.

MMF je také přímo svázán s problémem dluhů zemí třetího světa. Pro 41 z nejvíce zadlužených zemí světa vzrostl dluh z 55 miliard dolarů v roce 1980 na 215 miliard v roce 1995 a stále se zvyšuje. Výsledkem je odklonění finančních injekcí jednotlivých zemí od ochrany životního prostředí a sociálních výdajů směrem ke splácení nesplacitelných dluhů. Na této situaci nese vinu mnoho skutečností od korupčnosti vlád přes nepromyšlené programy pomoci až po půjčky od MMF či Světové banky. Nové půjčky

jsou totiž velmi často používány ke splácení půjček předešlých, přesně vzato pouze jejich úroků, neboť na víc nemají rozvojové země finanční prostředky. Takto se neúspěšně snaží vymanit z bludného kruhu půjčování a splácení.

Nadnárodní finanční instituce a vlády nejbohatších zemí světa došly k závěru, že by tyto dluhy mohly ohrozit globální ekonomický systém a v roce 1996 se rozhodly odpustit dluhy nejvíce zadluženým zemím světa a založily tzv. kategorii HIPC. HIPC je ovšem omyl a to z několika příčin. MMF odmítá poskytovat vlastní finanční zdroje pro odpuštění dluhů těmto zemím a takto popírá svou zodpovědnost za současný stav v těchto státech. Podmínky pro zařazení do HIPC zohledňují pouze výši hrubého národního produktu a exportu, ne však potřeby lidí. Je totiž faktem, že vysoká úroveň HDP nemusí znamenat vysokou životní úroveň všech lidí - bohatství bývá rozděleno značně nerovnoměrně. Navíc je HIPC úzce spjat se SAPs [5].

4.1.3.2 Světová banka

Světová banka (*World Bank*)¹⁹ je nadregionální rozvojová instituce investičního typu, jejímž cílem je snížení chudoby prostřednictvím podpory udržitelného ekonomického růstu v rozvojových zemích a zemích střední a východní Evropy, které jsou jejími klienty a to jak poskytováním úvěrů, tak odbornou technickou expertizní činností. Jde o největší a nejstarší mezinárodní organizaci, která poskytuje dlouhodobé úvěry na rozvojové účely [11].

Rozvoj je dlouhodobý proces, který v konečném důsledku zahrnuje transformaci celých společností. Jeho předpokladem jsou správná politická a ekonomická rozhodnutí. Zároveň však tento proces spočívá i ve vytváření zákonů, budování infrastruktury, zapojování lidí do rozhodování, zlepšování postavení žen, vzdělávání dívek, ochraně životního prostředí, odstraňování korupce, očkování dětí a podpoře mnoha dalších aktivit. Rozvoj vyžaduje, aby všechny tyto součástky zapadly na své místo a aby konečným výsledkem byl vyvážený ekonomický a sociální program [12].

¹⁹ přesněji *Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj*

V rámci svého růstu si Světová banka vytvořila nové instituce, které se specializují na různé činnosti. Společně se tyto organizace nazývají Skupina Světové banky a patří do ní [13] :

- ***IBRD - Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj :***

Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj poskytuje úvěry a technickou pomoc na rozvoj středně bohatých zemí a úvěruschopných chudších zemí. Většinu finančních prostředků získává z prodeje vlastních obligací na mezinárodních kapitálových trzích.

- ***IDA - Mezinárodní asociace pro rozvoj :***

Mezinárodní asociace pro rozvoj významně podporuje poslání Světové banky, jímž je snižování chudoby. Její pomoc je určena nejchudším zemím, kterým IDA poskytuje bezúročné půjčky a další služby. Většina finančních prostředků IDA pochází z příspěvků bohatších členských států, včetně několika rozvojových zemí.

- ***IFC - Mezinárodní finanční korporace :***

Mezinárodní finanční korporace podporuje růst rozvojového světa tím, že financuje investice do soukromého sektoru a poskytuje technickou pomoc a konzultační služby vládám a podnikům. Ve spolupráci se soukromými investory IFC poskytuje úvěry a přímé investice na podnikatelské projekty v rozvojových zemích.

- ***MIGA - Multilaterální agentura pro investiční záruky :***

Multilaterální agentura pro investiční záruky podporuje zahraniční investice v rozvojových zemích prostřednictvím garancí, jimiž se zahraničním investorům zaručuje za ztráty způsobené neobchodními riziky. MIGA také poskytuje technickou pomoc zaměřenou na šíření informací o investičních příležitostech.

- ***ICSID - Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů :***

Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů pomáhá urovnávat nebo rozhodovat investiční spory mezi zahraničními investory a hostitelskou zemí.

4.1.3.2.1 Cíle a aktivity Světové banky

Politika a činnost Světové banky je stanovena články Dohody (*Articles of Agreement*). Mezi její hlavní cíle specifikované v článku I. Dohody patří :

- *podpora rozvoje výrobních zdrojů za účelem růstu světového obchodu a životní úrovně nejširší populace,*
- *koordinace poskytování půjček tak, aby byla zajištěna priorita nejnaléhavějších projektů,*
- *a přispívat k hospodářskému rozvoji ekonomicky slabších členských zemí podporou produktivních investic.*

Právě zvyšování životní úrovně a podpora rozvoje v chudších státech rozšiřuje trhy, nabízí pracovní příležitosti a zvyšuje příjmy bohatších států. Naopak zvyšování chudoby rozvojových zemí může mít na bohatší státy nepříznivý vliv, neboť jejich trhy a investiční příležitosti se v jeho důsledku zmenšují, dochází k poškozování životního prostředí a migraci lidí za prací [14].

Světová banka také napomáhá zemím vytvářet a upevňovat základní předpoklady potřebné k přilákání soukromých investic a jejich udržení. Vlády mohou díky půjčkám a poradenské činnosti Světové banky reformovat své ekonomické systémy a posilovat bankovníctví. Investují do lidských zdrojů, infrastruktury a ochrany životního prostředí, čímž zvyšují přitažlivost a návratnost soukromých investic. Garance Světové banky a záruky MIGA proti politickým rizikům spolu s kapitálovými investicemi IFC vedou k tomu, že investoři snižují svá rizika na minimum a do rozvojových zemí a zemí na přechodu k tržní ekonomice se nebojí investovat.

V současné době si Světová banka určila šest cílů [6] :

- *do roku 2015 snížit počet lidí žijících v chudobě na polovinu,*
- *o dvě třetiny snížit míru úmrtnosti kojenců a dětí do pěti let a o tři čtvrtiny míru úmrtnosti matek,*
- *ve stejném období dosáhnout ve všech zemích dostupnosti základního vzdělání,*
- *umožnit všem jednotlivcům přístup ke zdravotní péči,*
- *odstranit rozdíly v dostupnosti základního a středního vzdělání pro obě pohlaví*
- *a do roku 2015 zavést národní strategie udržitelného rozvoje.*

4.1.3.2.2 Členství ve Světové bance

Světovou banku vlastní více než 180 členských zemí²⁰, jejichž stanoviska a zájmy zastupuje Rada guvernérů (Board of Governors) a Rada výkonných ředitelů (Executive Board) se sídlem ve Washingtonu.

Obrázek 16 : ČLENOVÉ SVĚTOVÉ BANKY

Zdroj : *Wikipedia*, dostupné z : <http://en.wikipedia.org/wiki/Image:IMF.png>

Hlavním předpokladem členství ve Světové bance je být současně členskou zemí MMF. Členství ve Světové bance neznámá automatické členství v ostatních zmíněných institucích, ale o členství v každé z těchto institucí je nutné zvlášť požádat.

Členské země jsou zároveň podílníky Světové banky. Počet podílů, které jednotlivé země mají, je odvozen od výše členské kvóty u MMF. Největším podílníkem jsou USA, následovány Japonskem, Německem, Velkou Británií a Francií. O zbytek podílů se dělí ostatní členské země [15].

4.1.3.2.3 Konkrétní dopady politiky Světové banky

Světová banka jakožto stěžejní světový zdroj pomoci pro rozvoj každoročně poskytuje zemím, jež jsou jejími klienty, úvěry a půjčky v hodnotě téměř 30 miliard USD. Svými finančními prostředky, vysoce kvalifikovanými odborníky a rozsáhlou vědomostní základnou individuálně pomáhá každé rozvojové zemi na cestě ke stabilnímu, udržitelnému a rovnoměrnému rozvoji [13].

²⁰ V současné době je členem Světové banky 185 zemí.

Za úspěch Světové banky lze považovat např. to, že se v rozvojových státech [14] :

- *zvýšila průměrná očekávaná délka života z 55 na 65 let,*
- *zdvojnásobil příjem na osobu,*
- *z méně než poloviny na tři čtvrtiny zvýšil počet dětí navštěvujících školy,*
- *50 procent snížila dětská úmrtnost.*

Navzdory nesporným úspěchům však stojí rozvoji v cestě stále velké problémy. Z 4,7 miliard lidí žijících ve 100 státech, které patří mezi členy Světové banky je :

- *miliarda lidí, kteří žijí s příjmem nižším než 2 USD na den a 1,3 miliardy s méně než 1 USD na den,*
- *40 000 lidí, kteří zemřou každý den na choroby, kterým lze předcházet účinnou prevencí,*
- *130 milionů lidí, kteří nemají žádnou možnost navštěvovat školu,*
- *1,3 miliardy lidí, kteří nemají přístup k nezávadné pitné vodě.*

Největší kritika Světové banky se týká jejího financování megalomanských projektů např. v lesnictví a oblasti energetiky, jež značně přispívají k destrukci životního prostředí.

Jedním z nejznámějších projektů Světové banky byla přehrada na indické řece Narmada, proti níž se zvedl velký odpor místních obyvatel. Tomuto projektu zahájeném v roce 1961 dosud padlo za oběť 40 vesnic, dalších šedesát čeká podobný osud. Místní obyvatelé kritizují především bezohledné přesídlování do neúrodných a suchých oblastí a v roce 1993 donutili Světovou banku od tohoto projektu odstoupit. Indická vláda nyní hledá další finanční zdroje. Světová banka se zajímá jen o projekty vyžadující vysoké půjčky a malé nároky na odbornost bankovních zaměstnanců a časovou náročnost. Její hlavní zájem totiž tkví v jejím stálém rozšiřování - a to je možné jen při velkých půjčkách [6].

V roce 1994 došla vnitřní zpráva Světové banky k závěru, že 15% projektů financovaných v letech 1986-1993 bylo podmíněno násilným vystěhováním dvou miliónů lidí z jejich domovů. V roce 1994 bylo schváleno dalších 25 projektů, díky nimž muselo být přestěhováno dalších 460 000 lidí. Naopak v roce 1995 směřovalo pouhých 14% půjček Světové banky do oblasti vzdělání, zdravotnictví a výživy.

4.1.3.3 Světová obchodní organizace

WORLD TRADE
ORGANIZATION

Světová obchodní organizace (*dále jen WTO*) je klíčovou mezinárodní institucí, jejíž úlohou je prosazovat systém pravidel mezinárodního obchodu, které jsou definované GATT, Dohodou o duševním vlastnictví v oblasti obchodu, Všeobecnou dohodou v oblasti služeb a dalšími dohodami. Plní rovněž funkci fóra pro obchodní jednání, řeší obchodní spory, monitoruje národní obchodní politiku, zajišťuje technickou pomoc a trénink pro zástupce z rozvojových zemí a spolupracuje s dalšími mezinárodními organizacemi [7].

WTO začala působit od roku 1995 jako nástupce Všeobecné dohody o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade - GATT), která vstoupila v platnost v roce 1948. Rozhodnutí o zřízení GATT přijalo 23 zakládajících členských zemí (1947) včetně tehdejšího Československa [7].

4.1.3.3.1 Cíle a aktivity Světové obchodní organizace

Cílem GATT bylo snižování překážek mezinárodního obchodu, odstraňování diskriminačních praktik z této sféry a zavádění mnohostranně sjednaných a právně vymahatelných pravidel obchodování mezi zeměmi. Za dobu působení GATT se v oblasti mezinárodního obchodu prosadila řada pozitivních výsledků, zejména [7] :

- *výrazné snížení celních sazeb na průmyslové výrobky,*
- *uplatňování univerzálních norem založených na zásadách reciprocity*
- *a doložky nejvyšších výhod a stejného zacházení pro domácí i zahraniční výrobky.*

Naproti tomu se v konkrétní praxi objevovaly i některé systémové nedostatky, resp. „nedotaženosti“ co do závaznosti a jednoznačnosti deklarovaných rozměrů. Členské země nalézaly prostor pro existenci výjimek pro upřednostňování národního zákonodárství i pro diferencovaný přístup k liberalizaci některých sektorů, které zůstávaly předmětem ať již zvýšeného ochrannářství (např. zemědělství), anebo zvláštních ujednání (např. textilní výrobky). Na platformě GATT proběhlo několik kol mnohostranných obchodních jednání, přičemž poslední tzv. uruguayské, vyústilo v projekt inovovaného uspořádání mnohostranného obchodního systému, jehož pilířem se stala WTO.

Se vznikem WTO se působnost závazných pravidel rozšířila také na obchod se službami a na obchodní aspekty práv k duševnímu vlastnictví. Cílem zůstává liberalizace světového obchodu a razantnější odbourávání tarifních i netarifních obchodních bariér, ke kterým patří např. antidumpingová opatření, kvóty, standardy kvality, diskriminace některých zemí či firem, kartelové dohody či byrokratické průtahy.

Jednou z nejdůležitějších funkcí WTO je řešení konfliktů mezi znesvářenými obchodními partnery. K tomu využívá tzv. Mechanismus řešení sporů (Dispute Settlement Body), který opravňuje jakoukoliv zemi uplatnit obchodní sankce vůči státu, který zavedl bariéry omezující mezinárodní obchod. Tyto bariéry, jimiž mohou být například hygienické či ekologické předpisy, normy na kvalitu výrobků, rozpočtová pravidla, investiční politika a další domácí zákony s dopadem na obchod, považuje WTO za ilegální [7].

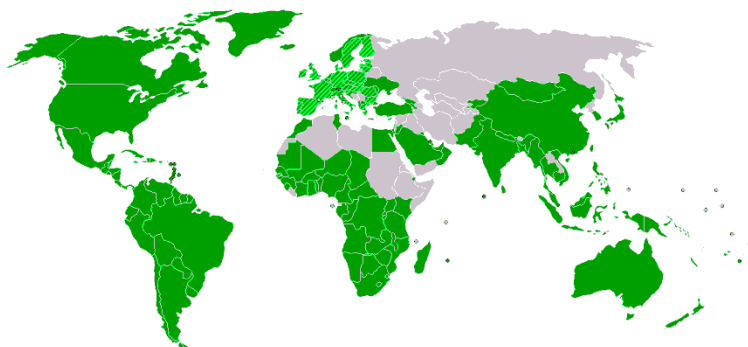
Prvním krokem "poškozené" strany je podání stížnosti na jinou zemi. Ta je potom posouzena Tribunálem WTO, jenž sestává ze tří nevolených úředníků a probíhá za zavřenými dveřmi. Žalovaná strana se sice může proti rozhodnutí Tribunálu odvolat, ale po něm už je rozhodnutí definitivní a vstupuje v platnost. Poražená strana má tři možnosti : buď zruší nebo omezí nepohodlný zákon tak, aby vyhovoval požadavkům WTO, může také platit trvalé kompenzace vítězné zemi anebo se připravit na obchodní sankce.

Zastánci tohoto procesu zdůrazňují, že možnost podat stížnost mají všechny členské země WTO. To je sice pravda, ale i kdyby ekonomicky slabší země podala stížnost na průmyslovou velmoc a spor vyhrála, její sankce by silnější zemi ohrozily velice málo. Naopak pokud spor vyhraje ekonomická velmoc, mohou její sankce slabší zemi vážně hospodářsky poškodit [7].

4.1.3.3.2 Členství ve Světové obchodní organizaci

WTO, mající sídlo ve švýcarské Ženevě, sdružuje více než 150 zemí světa a řada dalších má status pozorovatele [20].

Obrázek 17 : ČLENOVÉ SVĚTOVÉ OBCHODNÍ ORGANIZACE

Zdroj : *Wikipedia*, dostupné z :

http://en.wikipedia.org/wiki/Image:WTOmap_currentmemberYN.png

Dohoda o WTO rozlišuje mezi tzv. „původními členy WTO“ a „novými členy“. Původními členy WTO se mohly stát ty země, které byly smluvní stranou Všeobecné dohody o clech a obchodu k 31.12.1994 za těchto podmínek [18] :

- *jestliže přijaly Dohodu o WTO a mnohostranné obchodní dohody (tedy nikoli vícestranné dohody),*
- *jestliže se jejich listiny koncesí a závazků staly přílohami GATT 1994 a listiny zvláštních závazků přílohami GATS.*

Cílem této úpravy bylo, aby se členem WTO stal od začátku co největší počet zemí a aby ty země, které budou přijaty později, mohly na původní členy plynule navázat a přijmout stejné závazky.

Za tzv. nové členy WTO jsou poté považovány ty státy (popř. celní území), které mají plné pravomoci v oblasti obchodní politiky a dalších otázkách upravených WTO.

Ke každé žádosti o přijetí je přistupováno individuálně. Kandidatura nového člena je posuzována na základě podmínek, dohodnutých mezi ním a WTO. Konečný verdikt spadá do kompetence Konference ministrů, která rozhoduje dvoutřetinovou většinou. Nový člen je povinen přijmout všechny závazky a koncese, které přijali původní členové.

4.1.3.3.3 Konkrétní dopady politiky Světové obchodní organizace

Proces uvolňování světového zboží obchodu zaznamenal ve 2. polovině 20. století zjevný pokrok, demonstrováný zhruba trojnásobně rychlejším růstem tohoto obchodu než světové produkce a průvodním zvýšením podílu na světovém HDP z cca 7% roku 1948 na přibližně 23% v roce 1997. V samotném období 90. let stoupl objem světového exportu o 80%, zatímco HDP pouze o 20% [7].

Za uvedenými údaji se nicméně skrývají rozdílné trendy u hlavních zbožových skupin. Zásadního pokroku nebylo dosud dosaženo u zemědělských produktů. Zatímco průměrná cla na zpracovatelskou produkci zaznamenala v období 1948-2000 pokles z cca 40% na 4%, u zemědělských produktů setrvaly celní tarify na úrovni kolem 40%.

V „dohském“ kole mnohostranných obchodních negociací na platformě WTO zaujímá významné postavení oblast služeb a v ní zejména služby finanční povahy. Přispěla k tomu i řada studií potvrzujících poměrně silnou vazbu mezi úrovní liberalizace finančního sektoru a dlouhodobými tempy ekonomického růstu v rozvojových zemích.

Důležitý krok k otevírání trhu finančních služeb byl učiněn již v roce 1997, kdy téměř tři čtvrtiny (104) členských zemí stvrdily dohodu o finančních službách (Financial Services Agreement – FSA), jež vstoupila v platnost v březnu 1999.

Jádrem úsilí WTO je otevírání trhů pro zahraniční poskytovatele finančních služeb, což se netýká liberalizace kapitálových trhů a konvertibility měn, které spadají do sféry působnosti MMF. Nicméně tyto dva okruhy nejsou na sobě zcela nezávislé, neboť společným klíčem k úspěchu je finanční reforma spjatá s deregulací státních zásahů do činnosti bank a s posílením efektivnosti domácích finančních institucí a trhů [7].

Při jednání o finančních službách v rámci WTO se v krajních polohách střetávají zájmy rozvinutých a rozvojových zemí. První skupina usiluje o otevírání trhu pro své velké finanční firmy, zatímco druhá má sice zájem o příliv kapitálu ze zahraničí, avšak méně již o vstup zahraničních finančních institucí. Ale i zde se zjevně schyluje k určitému sblížení stanovisek. Přispívá k tomu řada studií, prezentujících pozitivní vliv zahraničních účastí na sektor finančních služeb, jehož modernizace a efektivnost působí příznivě i na příliv dlouhodobého kapitálu do země.

4.2 Vyhodnocení (ne)úspěšnosti těchto mezinárodních organizací z hlediska transparentnosti

S problémem nedostatečné transparentnosti či chcete-li průhlednosti svých aktivit se potýkají ve větší či menší míře všechny uvedené mezinárodní organizace bez výjimky, což ostatně vyplývá i z následujících kapitol. Toto konstatování je přitom velmi závažnou skutečností, neboť právě transparentnost je všeobecně chápána jako nezbytný předpoklad jak pro zajištění podpory veřejnosti a zachování důvěry v mechanismy těchto organizací, tak pro úspěšné fungování otevřené, liberální ekonomiky, ať už na národní či mezinárodní úrovni.

4.2.1 Mezinárodní měnový fond

Posudky ze strany Fondu i Světové banky závisí na množství a kvalitě informací, které tyto instituce o daných zemích mají a na způsobu jejich vyhodnocení. Způsob vyhodnocení však může být ovlivněn zájmy řady subjektů, kteří mohou závěry mezinárodních institucí týkajících se ekonomického vývoje v jednotlivých zemích využít ve svůj prospěch, což jsou investoři. Otázkou potom je, zda hodnocení MMF či Světové banky zasahuje do úvah investorů, anebo naopak úvahy investorů ovlivňují hodnocení těchto institucí. Domněnku, že Fond vychází vstříc požadavkům zahraničních investorů ale dokládají např. požadavky MMF na zvýšení úrokových sazeb na přilákání zahraničních investic [5].

Ředitel Harvardského institutu pro mezinárodní rozvoj Jeffrey Sachs odhadoval, že na jednu zemi připadá v MMF přibližně sedm ekonomů, což je příliš málo na to, aby Fond získal komplexní přehled o aktuálním dění v nich.

MMF je často podroben kritice za nedostatek transparentnosti. Sekretariát Fondu ve Washingtonu pracuje neveřejně, přičemž v podstatě koncipuje ekonomickou politiku více než 80ti států světa bez jejich přítomnosti a bez vědomí světové veřejnosti.

Fond sice v poslední době podnikl několik opatření ke zprůhlednění své politiky, ovšem bez většího efektu. Přijal např. stanovisko doporučující vládám jednotlivých členských zemí zveřejňovat smlouvy o půjčkách. Většina vlád se ale tímto doporučením neřídí a pokud ano, tak bývají zveřejňovány jen méně podstatné informace. Většinou zde chybí např. podmínky splácení dluhů, politická opatření spojená s půjčkou a popis

nařízených strukturálních úprav. Dokumenty o půjčkách bývají zveřejňovány jen ve své definitivní podobě, občané jednotlivých států tedy vůbec nemají možnost do jednání mezi dotyčnou vládou a MMF zasahovat [5].

Dalším problémem je, že se těch několik málo informací, které je MMF ochotný poskytnout veřejnosti, nachází téměř výhradně na internetové stránce Fondu. To představuje problém zejména pro obyvatele chudších oblastí světa, kteří mají přístup k internetu omezený .

4.2.2 Světová banka

Jak již jsem naznačil v předešlé kapitole, Světová banka se v otázce transparentnosti potýká s obdobnými problémy jako MMF. Kritizována je zejména za to, že často odmítá do svých projektů zahrnout konzultace s místními obyvateli a její dokumenty jsou obtížně přístupné.

Zajímavé přitom je, že ačkoliv právě Světová banka vypracovala řadu reforem, které mimo jiné zahrnují zlepšení finanční regulace, dohledu a způsobů odhalování korupce, zvýšení transparentnosti rozhodování ve veřejném sektoru či zvýšení odpovědnosti soukromého sektoru skrze potvrzení práv akcionářů a věřitelů, sama požadavky na úplnou transparentnost svých projektů nenaplnuje.

O to více paradoxní na celé věci je skutečnost, že větší zapojení odborné i laické veřejnosti, jakožto klíčového orgánu, dozorujícího nad jednotlivými projekty, požaduje po svých klientech, ba co víc, tento požadavek pokládá za základní a nezbytnou podmínku, pro poskytnutí své pomoci.

Bývalý prezident Světové banky Paul Wolfowitz představil v dubnu 2006 strategii boje proti korupci, skládající se ze tří kroků [4] :

- a) *Světová banka bude v zemích s nejvážnějšími problémy s korupcí investovat do odborného zvládní tohoto jevu a do oblastí jako právo, reforma správy, média a svoboda informací.*

- b) *Světová banka změní způsoby navrhování a schvalování rozvojových projektů a zavede nový systém, který sníží riziko korupce v jejích projektech, přičemž klíčovým aspektem k co nejmenšímu „promrhání“ peněz je větší zapojení místního společenství do projektů.*
- c) *Dojde k rozšíření spolupráce se skupinami, které mají zájem na zlepšení transparentnosti veřejných financí a se soukromým sektorem.*

V rámci této strategie navíc Wolfowitz zastavil úvěry Čadu, kde vláda porušila dohodu se Světovou bankou a přisvojila si zisky z ropovodu. Kvůli obavám z korupce pozastavil i projekty v Indii a Keni a zasazoval se o posílení transparentnosti v ropném sektoru v Kongu, které žádá o odpuštění dluhů. Naopak ocenil kroky indonéské vlády, která si boj proti korupci vytkla za hlavní prioritu. *„Další pokrok v Indonésii je nutností a Světová banka k němu hodlá přispět programem posilování transparentnosti v sumě 900 milionů dolarů“.* (Wolfowitz, 2006)

4.2.3 Světová obchodní organizace

WTO si je vědoma faktu, že nezbytným předpokladem vzhledem k zajištění podpory veřejnosti a zachování důvěry v systém WTO je větší transparentnost a odpovědnost nejen vůči občanské společnosti, ale také ke svým vlastním členským zemím [2].

Podobně jako u předešlých institucí bylo i zde v posledních několika letech dosaženo mnoha výsledků zejména v oblasti transparentnosti vnější, kdy konkrétně WTO funguje (mimo jiné) jako fórum pro pravidelnou revizi obchodních politik členských států. Vedle snahy prošetřovat a kontrolovat úroveň, s jakou země dodržují disciplínu a závazky obchodních dohod, se cílem mechanismu revize obchodní politiky stává i snaha zajistit transparentnost a porozumění obchodních politik a praktik členských zemí.

Tato transparentnost je zajišťována dvěma způsoby [2] :

- *vlády musejí informovat WTO a ostatní členské země o zvláštních opatřeních, politikách nebo zákonech pravidelnými "oznámeními";*
- *a WTO provádí pravidelné revize obchodních politik jednotlivých zemí.*

V praxi mají revize obchodních politik dva druhy výsledků. Umožňují nečlenům porozumět politikám dané země a jejím okolnostem a poskytují zpětnou vazbu kontrolované zemi o jejím výkonu v rámci obchodního systému.

Nicméně rámec vztahů WTO s nevládními organizacemi i s veřejností obecně by se měl i nadále zkoumat. Předně, pro další zvýšení transparentnosti a přístupnosti by měl generální ředitel WTO spolu s příslušnými skupinami zkoumat možnosti větší koordinace a zastoupení skupin na uzavřených interních schůzkách [1].

Závěr

Ve své práci jsem se zaměřil na splnění cílů, které jsem si v úvodu vytyčil. Hlavním cílem bylo podat, pokud možno nezaujatý, pohled na skutečný stav současné světové ekonomiky, která je vedena v duchu liberálního postoje k ideálnímu, samovolně dokonale fungujícímu trhu, který považuje jakýkoli zásah zvnějšku za krok destabilizující celý tento systém a který žije v jakémisi optimistickém (kritici tohoto směru spíše volí označení utopistickém) světě, ve kterém stále vítězí pouze kvalita a který si nepřipouští jiný než ryze morální konkurenční boj.

Práci jsem rozdělil do čtyř hlavních částí. V první části jsem se výhradně zaměřil na stručnou charakteristiku světového hospodářství včetně jejího vývoje od samotných prvopočátků až po současnost. Uvedl jsem rovněž klíčové příčiny, které vedly k vytvoření její současné podoby, včetně hlavních představitelů, jejichž přístupy a rozhodnutí výraznou měrou přispěly k dnešnímu směřování světové ekonomiky. Na konci kapitoly jsem poté porovnal výhody a nevýhody dvou způsobů možné integrace, kterými se ubírá současná světová ekonomika – globalizaci a regionalizaci.

Následující druhá část poukazuje na existenci tzv. odvrácené tváře světového hospodářství. Upozorňuje zejména na to, že konkurenční boj na současném globalizovaném trhu není zdaleka založen jen na dodržování stanovených pravidel, otevřenosti či férovém jednání, ale i na dalších „nástrojích“, které vesměs spadají do sféry nekalé soutěže. Dominantním nástrojem takového počínání se stává především korupce.

Ve druhé části mé práce jsou proto také rozpracovány studie, které nejenom popisují snahy ekonomických subjektů získat „konkurenční“ výhodu formou výše uvedených nekalých praktik, ale i následně vyhodnocují skutečnou „(ne)výhodu“ tohoto počínání.

Tyto studie jsou zaměřeny zejména na srovnávání ekonomické výkonnosti subjektů v jednotlivých evropských i mimoevropských zemích s indexy, které poukazují na ochotu těchto aktérů prosadit se na nový trh zejména korupčními nástroji. Jedná se především o indexy CPI a BPI, které zpracovává mezinárodní nevládní organizace Transparency International, která se již dlouhodobě zabývá monitorováním korupce v celosvětovém měřítku.

Třetí část se věnuje otázce, zda liberální směr ještě dokáže i v současné mravně nedokonalé společnosti prosadit a uplatnit své představy o dokonale fungujícím trhu bez jakýchkoli zásahů a to nejenom ze strany státu, ale zejména po úspěchu toužících podnikatelských subjektů.

Skutečnost, že nemalé množství subjektů, účastníků se trhu, využívá k dosažení vlastního prospěchu nekalého jednání, jejichž existenci si mnozí liberálové sice vůbec nepřipouštějí, ale které v tržní ekonomice prokazatelně nejsou zdaleka jen jevem výjimečným, dává spíše za pravdu odpůrcům liberálního pohledu na svět. V souladu s tím se pak představa o tom, že samoregulující trh sám bez jakékoli cizorodé pomoci překoná účinky všudypřítomné lobby, klientelismu, korupce a dalších forem nekalé soutěže, jeví jako představa dosti nereálná.

Podle ekonomických liberálů musí pro ideální fungování existovat dostatečně velký trh bez jakýchkoliv administrativně vytvořených omezení. Jinými slovy globalizovaný liberální trh, který se bude opírat o *globální morálku a globálně platné zákony*. Zároveň však tito ekonomičtí liberálové rovněž připouštějí, že pokud vzájemná koordinace obou těchto aspektů nebude zajištěna, pak bude globalizovaný liberální trh naopak jednou z hlavních příčin selhání neoliberální ekonomiky.

Snažit se přesvědčit širokou populaci o tom, že současná společnost, a obzvláště v tržním prostředí, se vyznačuje vysokou mírou morálky, by bylo přinejmenším hodně naivní. Naopak, všeobecná shoda panuje v názoru, že obchodování na dnešním trhu neprobíhá zrovna v rukavičkách a lakonicky řečeno : „Na etická pravidla či morální zábrany nějak nezbývá čas“.

Co se týče druhé podmínky pro ideální fungování globalizovaného liberálního trhu, kterou jsou globálně platné zákony, není situace rovněž příliš reálná. Pro příklad ani nemusíme chodit daleko. Evropská unie již dlouhodobě usiluje o to, aby všechny členské státy přijaly jednotnou právní úpravu, která je nezbytná pro dosažení rovných podmínek, včetně obchodních, mezi všemi členy v Unii. Ani přes veškeré úsilí, které Unie v tomto bodě vyvíjí, stále přetrvávají rozdílné právní výklady, bariéry, omezení a další rozpory mezi současnou sedmadvacítkou.

Z toho vyplývá, že pokud pokusy o nastolení společné právní úpravy v zemích, které navíc spojuje více či méně společná kultura, historie a tradice, nejsou ani po dlouhodobých snahách stále stoprocentně úspěšné, pak není vůbec od věci položit si otázku : „Jaká je pravděpodobnost, že tyto globálně platné zákony budou v dohledné době implementovány ve všech zemích světa?“ ...

Sečteno, podtrženo, liberalismus lze chápat jako směr, který má sice bez pochyby celou řadu historií podložených úspěšných doporučení a názorů, avšak v reálných podmínkách se tato doporučení jeví spíše jako řada nereálných často až zidealizovaných představ o dokonale fungujícím trhu a současné „mravopočestné“ společnosti.

Každý systém od dosažení určitého stupně složitosti a stupně kvality vyžaduje adekvátní organizovanost. Za takové situace se nahodilost, která naopak do té doby mohla být optimálním řešením, rovná jeho zaručenému kolapsu. Tato adekvátní organizovanost systému se pochopitelně týká i ekonomiky. Proto jsou jediným východiskem z uvedeného stavu předem definované státní zásahy, chcete-li regulace (např. nájemného v bytech, cenové), a to zejména pro krajní situace, kdy trh zcela selhává.

Všechny tzv. vyspělé státy, včetně těch, které jsou považovány za liberální, mají ucelenou soustavu zákonů regulujících lidské chování. Málokdo pochybuje o tom, že bez těchto norem by mohla soudobá civilizovaná lidská společnost vůbec existovat. Společnost bez jakýchkoliv norem by stěží bylo možné nazvat společností liberální. Tím spíše nemůže existovat ekonomika bez základních pravidel. Ona deklarovaná samoregulace trhu ve skutečnosti žádným pravidlem není. Jedná se tedy vlastně o pouhé nalezení souladu mezi lidským chováním a ekonomickými pravidly.

Neoliberální ekonomové však mohou namítat, že systém volného trhu nemohl zatím sám dosáhnout rovnováhy právě proto, že existují různá umělá omezení. Je ovšem otázkou, zda tato omezení, která nepochybně existují, jsou stanovena optimálně, případně zda se vůbec dodržují a v neposlední řadě, zda existuje zájem na tom, aby dodržována byla. Tím se ovšem dostáváme k odpovědnosti příslušných osob za fungování stávajícího systému.

Poslední čtvrtá část je věnována mezinárodním organizacím, které jsou sice založeny na myšlence volného (liberálního) otevřeného trhu, avšak paradoxně právě ona zmiňovaná otevřenost, či chcete-li transparentnost v jejich rozhodování a následném

konání, je velmi často hlavním předmětem kritiky těchto organizací, které vesměs spadají pod OSN.

Jedná se konkrétně o tři mezinárodní organizace, jmenovitě Mezinárodní měnový fond, Světovou banku a Světovou obchodní organizaci, které jsem zvolil jako ideální příklad mezinárodní liberalizace. Všechny výše uvedené organizace jsem v krátkosti představil, uvedl jejich cíle, úkoly, podmínky členství a rovněž problémy, s nimiž se všechny více či méně potýkají. Jejich hlavní problém má společného jmenovatele - nedostatečnou transparentnost, kterou přitom paradoxně samy vyžadují od svých klientů jakožto stěžejní podmínku pro poskytnutí své pomoci a podpory.

Nejlépe hodnocená je nejmladší z těchto organizací – WTO, která nejvíce ozřejmuje svá rozhodnutí ohledně nakládání se svěřenými prostředky klientských zemí. Naopak MMF a Světová banka musí v tomto bodě výrazně zabrat...

Seznam literatury

- [1] **BOAZ, D.** *Liberalismus v teorii a politice*. Praha : Liberální institut, 2002. ISBN 80-86389-23-5
- [2] **DOERING, D.** *Liberalismus v kostce*. Praha : Liberální institut, 1994. ISBN 80-85467-79-8
- [3] **FIALOVÁ, I.** *Lobbying – analýza v České republice a Evropské unii*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2007
- [4] **FUCHS, K., TULEJA, P.** *Základy ekonomie*. Praha : Ekopress, 2003. ISBN 80-86119-74-2
- [5] **CHMELÍK, J.** *Pozornost, úplatek a korupce*. Praha : Linde, 2003. ISBN 80-7201-434-X
- [6] **JÍLEK, D.** *Stručný nástin univerzálních mezinárodních organizací*. Brno : Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0592-0
- [7] **KRAFL, J., FÁREK, J.** *Světová ekonomika*. Liberec : Technická univerzita, 2003. ISBN 80-7083-712-8
- [8] **LAMBSDORFF, J. G.** 1999. *Corruption in Empirical Research: a review. Working Paper*. Transparency International and Göttingen University, Germany. [online]
URL:http://www1.transparency.org/working_papers/lambsdorff/lambsdorff_eresearch.html
- [9] **LAMBSDORFF, J. G.** *An Empirical Investigation of Bribery in International Trade*, London : *European Journal of Development Research*, 1998. ISSN 09578811.
- [10] **LAMBSDORFF, J. G., TAUBE, M., SCHRAMM, M.** *The New Institutional - Economics of Corruption*. New York : Routledge, 2005. ISBN 0-415-33368-7
- [11] **MARKOVÁ, J.** *Mezinárodní měnové instituce*. Praha : Oeconomica, 2002. ISBN 80-245-0431-6
- [12] **MASKELL, J.** *Lobbying Congress: An Overview of Legal Provisions and Congressional Ethics Rules*, Congressional Research Services, The Library of Congress, 2001
- [13] **MAURO, P.** *Why Worry About Corruption?* Washington DC : *International Monetary Fund*. 1997. ISBN 1-55775-635-X
- [14] **ONDRÁČKOVÁ, L.** *Transparentnost v zadávání veřejných zakázek*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2004
- [15] **ROLNÝ, I., LACINA, L.** *Globalizace – Etika – Ekonomika*. Boskovice : František Šalé – Albert, 2001. ISBN 80-7326-000-X
- [16] **ROSE-ACKERMAN, S.** *Korupce a vláda*. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. ISBN 13:9780521659123

- [17] **ŠPŮR, J.** *Kapitoly z dějin sociálně politického a ekonomického myšlení.* Ústí nad Labem : *Univerzita J.E. Purkyně*, 1996. ISBN 80-7044-124-0
- [18] **ŠRONĚK, I.** *Světová obchodní organizace.* Praha : *Vysoká škola ekonomická*, 1997. ISBN 80-7079-080-6
- [19] **VOLEJNÍKOVÁ, J.** *Korupce v ekonomické teorii a praxi.* Zeleneč : *Profess Consulting*, 2007. ISBN 978 80-7259-055-1
- [20] **VYMĚTAL, P.** *Kde se daří korupci?* Praha : *Institut pro evropskou politiku Europeum*, 2004. ISSN 1212-9771
- [21] **VYMĚTAL, P.** *Náklady a důsledky korupce.* *Bulletin CES VŠEM.* Vydání 08/ročník 2005/21.10.2005. [online]
URL:http://www.vsem.cz/data/docs/gf_VymetalOstrava.pdf

- [1] *Britské listy*, 2005, [online] URL:www.blisty.cz/2005/3/4/art22274.html
- [2] *BusinessInfo*, 2002, [online] URL:<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/omezeni-prekazky-regulace/svetova-obchodni-organizace-wto/1000486/4829/#zacatek>
- [3] *Internetový politologický časopis E-POLIS*, 2008, [online] URL:<http://www.e-polis.cz/view.php?id=147&catid=25>
- [4] *Informační portál Finance*, 2007, [online] URL:www.finance.cz/zpravy/finance/65430
- [5] *Iniciativa proti ekonomické globalizaci – Praha*, 2000, [online] URL:http://inpeg.ecn.cz/frames/mmf/co_je_mmf.html#5
- [6] *Iniciativa proti ekonomické globalizaci – Praha*, 2000, [online] URL:http://inpeg.ecn.cz/frames/sb/co_je_sb.html
- [7] *Iniciativa proti ekonomické globalizaci – Praha*, 2000, [online] URL:<http://inpeg.ecn.cz/frames/wto/cojewto.html>
- [8] *Ministerstvo vnitra České republiky*, 2008, [online] URL:www.mvcr.cz/dokument/2002/korupce/kor2001.pdf
- [9] *Webové stránky Občanské demokratické strany*, 2008, [online] URL:www.ods.cz/eu/download/docs/EPP-ED4.pdf
- [10] *Informační centrum OSN v Praze*, 2008, [online] URL:www.osn.cz/ekonomicky-a-socialni-rozvoj
- [11] *Metodický portál RVP*, 2008, [online] URL:<http://www.rvp.cz/clanek/391/1278#01b>
- [12] *Světová banka*, 2007, [online] URL:<http://www.svetovabanka.cz/banka/sb.htm>
- [13] *Světová banka*, 2007, [online] URL:<http://www.svetovabanka.cz/dokumenty/wb.pdf>
- [14] *Světová banka*, 2007, [online] URL:<http://www.svetovabanka.cz/banka/sbtext/sbtext2.htm>
- [15] *Světová banka*, 2007, [online] URL:<http://www.svetovabanka.cz/dokumenty/cotojesb.doc>
- [16] *Transparency International*, 2007, [online] URL:<http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=522>
- [17] *Tisková zpráva Karachi "integritní smlouva"*, Karachi/Berlin, 27. únor 2002, [online] URL:http://www.Transparency.org/pressreleases_archive/2002/2002.02.27.Karachi.Html
- [18] *Webový portál Varianty (Člověk v tísni)*, 2008, [online] URL:www.varianty.cz/download/doc/texts/144.pdf
- [19] *Výzkumný záměr Fakulty mezinárodních vztahů VŠE*, 2008, [online] URL:http://vz.fmv.vse.cz/?page_id=12
- [20] *World Trade Organisation*, 2008, [online] URL:<http://www.wto.int>

Přílohy

Příloha A – *Liberalismus v několika tezích*

Příloha B – *Členské státy Světové banky (WB),
Mezinárodního měnového fondu (IMF)
a Světové obchodní organizace (WTO)*

Příloha A

1.	<i>Stát je nutné zlo. Jeho pravomoci by neměly překračovat nezbytnou míru. Tato zásada by se mohla jmenovat „liberální břitva“ (v návaznosti na Ockhamovu břitvu, tj. proslulý princip, podle něhož by metafyzické bytosti neměly být zmnožovány nad nezbytnou míru).</i>
2.	<i>Rozdíl mezi demokracií a despocií spočívá v tom, že v demokracii je možno zbavit se vlády bez krveprolití, v despocií však nikoliv.</i>
3.	<i>Demokracie nemůže (a nemá) prokazovat občanům nijaká dobrodiní. Ve skutečnosti nemůže „demokracie“ sama dělat vůbec nic, neboť jednat mohou jen občané demokratického státu (ovšem včetně vlády). Demokracie není tudíž ničím jiným než rámcem, v němž mohou občané jednat.</i>
4.	<i>Ne proto jsme demokraty, že většina má vždy pravdu, nýbrž proto, že demokratické instituce, které vyrůstají z demokratických tradic, jsou jak známo nejneškodnější. Když se většina („veřejné mínění“) rozhodne ve prospěch despotie, nemusí se demokrat proto zříci svého přesvědčení, avšak pochopí, že v jeho zemi nebyla demokratická tradice dost silná.</i>
5.	<i>Pokud instituce není založena na tradicích, její pouhá existence ještě zdaleka nestačí. Instituce jsou vždy „ambivalentní“ v tom smyslu, že bez vlivu silné tradice působí často zrovna opačně, než jak by působit měly. Tradice jsou nutné, aby se staly jakýmsi pojítkem mezi institucemi a hodnotovými pojmy a intencemi jednotlivců.</i>
6.	<i>Jakási liberální „Utopie“ – tzn. stát plánovaný racionalistickým způsobem na půdě zbavené veškerých tradic čili na jakési tabula rasa – je chimérou. Princip liberalismu totiž vyžaduje, aby omezení individuální svobody, jež jsou v zájmu společenského soužití nevyhnutelná, byla podle možnosti rozdělena rovnoměrně (Kant) a pokud možno redukována.</i>
7.	<i>Principy liberalismu mohou být koncipovány jako zásady, s jejichž pomocí mohou být posuzovány a v případě nutnosti také omezeny nebo změněny stávající instituce. Nejsou však s to tyto instituce nahradit. Jinými slovy je liberalismus spíše evoluční než revoluční přesvědčení (s výjimkou jeho vztahu vůči despotii).</i>

8. *K nejdůležitějším tradicím musíme počítat ty, které tvoří „morální rámec“ společnosti a ztělesňují její tradiční smysl pro spravedlnost a slušnost, jakož i stupeň morálního citu dosažený danou společností. Tento morální rámec slouží jako základna, na níž bude možné dosáhnout spravedlivého a solidního vyrovnání mezi protichůdnými zájmy tam, kde je to nutné. Tento morální rámec není něčím nezměnitelným, ale mění se poměrně pomalu. A není nic nebezpečnějšího než zničení tohoto rámce a zmíněné tradice. Nakonec to musí vést k cynickému nihilismu – k znevážení a rozkladu lidských hodnot.*

Zdroj : DOERING, D. (1994) : *Liberalismus v kostce*, vlastní zpracování.

Příloha B

<i>Afghanistan</i>	<i>Afghanistan</i>	<i>Afghanistan</i>
<i>Albania</i>	<i>Albania</i>	<i>Albania</i>
<i>Algeria</i>	<i>Algeria</i>	<i>Algeria</i>
		<i>Andorra</i>
<i>Angola</i>	<i>Angola</i>	<i>Angola</i>
<i>Antigua & Barbuda</i>	<i>Antigua and Barbuda</i>	<i>Antigua and Barbuda</i>
<i>Argentina</i>	<i>Argentina</i>	<i>Argentina</i>
<i>Armenia</i>	<i>Armenia</i>	<i>Armenia</i>
	<i>Aruba</i>	
	<i>Australia</i>	<i>Australia</i>
<i>Austria</i>	<i>Austria</i>	<i>Austria</i>
<i>Azerbaijan</i>	<i>Azerbaijan</i>	<i>Azerbaijan</i>
<i>Bahamas</i>	<i>Bahamas</i>	<i>Bahamas</i>
<i>Bahrain</i>	<i>Bahrain</i>	<i>Bahrain</i>
<i>Bangladesh</i>	<i>Bangladesh</i>	<i>Bangladesh</i>
<i>Barbados</i>	<i>Barbados</i>	<i>Barbados</i>
<i>Belarus</i>	<i>Belarus</i>	<i>Belarus</i>
<i>Belgium</i>	<i>Belgium</i>	<i>Belgium</i>
<i>Belize</i>	<i>Belize</i>	<i>Belize</i>
<i>Benin</i>	<i>Benin</i>	<i>Benin</i>
<i>Bhutan</i>	<i>Bhutan</i>	<i>Bhutan</i>
<i>Bolivia</i>	<i>Bolivia</i>	<i>Bolivia</i>
<i>Bosnia and Herzegovina</i>	<i>Bosnia and Herzegovina</i>	<i>Bosnia and Herzegovina</i>
<i>Botswana</i>	<i>Botswana</i>	<i>Botswana</i>
<i>Brazil</i>	<i>Brazil</i>	<i>Brazil</i>
	<i>Brunei Darussalam</i>	<i>Brunei Darussalam</i>
<i>Bulgaria</i>	<i>Bulgaria</i>	<i>Bulgaria</i>
<i>Burkina Faso</i>	<i>Burkina Faso</i>	<i>Burkina Faso</i>
<i>Burundi</i>	<i>Burundi</i>	<i>Burundi</i>
<i>Cambodia</i>	<i>Cambodia</i>	<i>Cambodia</i>
<i>Cameroon</i>	<i>Cameroon</i>	<i>Cameroon</i>
<i>Canada</i>	<i>Canada</i>	<i>Canada</i>
<i>Cape Verde</i>	<i>Cape Verde</i>	<i>Cape Verde</i>
<i>Central African Republic</i>	<i>Central African Republic</i>	<i>Central African Republic</i>
<i>Chad</i>	<i>Chad</i>	<i>Chad</i>
<i>Chile</i>	<i>Chile</i>	<i>Chile</i>
<i>China</i>	<i>China</i>	<i>China</i>
<i>Colombia</i>	<i>Colombia</i>	<i>Colombia</i>
<i>Comoros</i>	<i>Comoros</i>	<i>Comoros</i>
<i>Congo, Democratic Republic</i>	<i>Congo, Democratic Republic</i>	<i>Congo, Democratic Republic</i>
<i>Congo</i>	<i>Congo</i>	<i>Congo</i>
<i>Costa Rica</i>	<i>Costa Rica</i>	<i>Costa Rica</i>
<i>Côte d'Ivoire</i>	<i>Côte d'Ivoire</i>	<i>Côte d'Ivoire</i>
<i>Croatia</i>	<i>Croatia</i>	<i>Croatia</i>
		<i>Cuba</i>

<i>Czech Republic</i>	<i>Cyprus Czech Republic</i>	<i>Cyprus Czech Republic</i>
<i>Denmark Djibouti Dominica Dominican Republic</i>	<i>Denmark Djibouti Dominica Dominican Republic</i>	<i>Denmark Djibouti Dominica Dominican Republic</i>
<i>Eastern Caribbean States</i>		
<i>Ecuador Egypt El Salvador Equatorial Guinea Eritrea Estonia Ethiopia</i>	<i>Ecuador Egypt El Salvador Equatorial Guinea Eritrea Estonia Ethiopia</i>	<i>Ecuador Egypt El Salvador Equatorial Guinea Estonia Ethiopia</i>
<i>Fiji Finland France</i>	<i>Fiji Finland France</i>	<i>Fiji Finland France</i>
<i>Gabon Gambia Georgia Germany Ghana Greece Grenada Guatemala Guinea Guinea-Bissau Guyana</i>	<i>Gabon Gambia Georgia Germany Ghana Greece Grenada Guatemala Guinea Guinea-Bissau Guyana</i>	<i>Gabon Gambia Georgia Germany Ghana Greece Grenada Guatemala Guinea Guinea Bissau Guyana</i>
<i>Haiti Honduras Hungary</i>	<i>Haiti Honduras Hong Kong Hungary</i>	<i>Haiti Honduras Hong Kong Hungary</i>
<i>Iceland India Indonesia Iran Iraq</i>	<i>Iceland India Indonesia Iran Iraq Ireland Israel Italy</i>	<i>Iceland India Indonesia Iran Iraq Ireland Israel Italy</i>
<i>Jamaica Japan</i>	<i>Jamaica Japan</i>	<i>Jamaica Japan</i>

<i>Jordan</i>	<i>Jordan</i>	<i>Jordan</i>
<i>Kazakhstan</i>	<i>Kazakhstan</i>	<i>Kazakhstan</i>
<i>Kenya</i>	<i>Kenya</i>	<i>Kenya</i>
<i>Kiribati</i>	<i>Kiribati</i>	
<i>Korea</i>	<i>Korea</i>	<i>Korea</i>
<i>Kosovo</i>		
<i>Kuwait</i>	<i>Kuwait</i>	<i>Kuwait</i>
<i>Kyrgyz Republic</i>	<i>Kyrgyz Republic</i>	<i>Kyrgyz Republic</i>
<i>Lao People's Democratic Republic</i>	<i>Lao People's Democratic Republic</i>	<i>Lao People's Democratic Republic</i>
<i>Latvia</i>	<i>Latvia</i>	<i>Latvia</i>
<i>Lebanon</i>	<i>Lebanon</i>	<i>Lebanon</i>
<i>Lesotho</i>	<i>Lesotho</i>	<i>Lesotho</i>
<i>Liberia</i>	<i>Liberia</i>	
<i>Libya</i>	<i>Libya</i>	<i>Libya</i>
<i>Lithuania</i>	<i>Lithuania</i>	<i>Liechtenstein</i>
<i>Luxembourg</i>	<i>Luxembourg</i>	<i>Lithuania</i>
		<i>Luxembourg</i>
	<i>Macao</i>	<i>Macao</i>
<i>Macedonia</i>	<i>Macedonia</i>	<i>Macedonia</i>
<i>Madagascar</i>	<i>Madagascar</i>	<i>Madagascar</i>
<i>Malawi</i>	<i>Malawi</i>	<i>Malawi</i>
<i>Malaysia</i>	<i>Malaysia</i>	<i>Malaysia</i>
<i>Maldives</i>	<i>Maldives</i>	<i>Maldives</i>
<i>Mali</i>	<i>Mali</i>	<i>Mali</i>
	<i>Malta</i>	<i>Malta</i>
<i>Marshall Islands</i>	<i>Marshall Islands</i>	
<i>Mauritania</i>	<i>Mauritania</i>	<i>Mauritania</i>
<i>Mauritius</i>	<i>Mauritius</i>	<i>Mauritius</i>
<i>Mexico</i>	<i>Mexico</i>	<i>Mexico</i>
<i>Micronesia</i>	<i>Micronesia</i>	
<i>Moldova</i>	<i>Moldova</i>	<i>Moldova</i>
<i>Mongolia</i>	<i>Mongolia</i>	<i>Mongolia</i>
<i>Montenegro</i>	<i>Montenegro</i>	<i>Montenegro</i>
<i>Morocco</i>	<i>Morocco</i>	<i>Morocco</i>
<i>Mozambique</i>	<i>Mozambique</i>	<i>Mozambique</i>
<i>Myanmar</i>	<i>Myanmar</i>	<i>Myanmar</i>
<i>Namibia</i>	<i>Namibia</i>	<i>Namibia</i>
<i>Nepal</i>	<i>Nepal</i>	<i>Nepal</i>
<i>Netherlands</i>	<i>Netherlands</i>	<i>Netherlands</i>
	<i>Netherlands Antilles</i>	
	<i>New Zealand</i>	<i>New Zealand</i>
<i>Nicaragua</i>	<i>Nicaragua</i>	<i>Nicaragua</i>
<i>Niger</i>	<i>Niger</i>	<i>Niger</i>
<i>Nigeria</i>	<i>Nigeria</i>	<i>Nigeria</i>
<i>Norway</i>	<i>Norway</i>	<i>Norway</i>

<i>Oman</i>	<i>Oman</i>	<i>Oman</i>
<i>Pakistan</i>	<i>Pakistan</i>	<i>Pakistan</i>
<i>Palau</i>	<i>Palau</i>	
<i>Panama</i>	<i>Panama</i>	<i>Panama</i>
<i>Papua New Guinea</i>	<i>Papua New Guinea</i>	<i>Papua New Guinea</i>
<i>Paraguay</i>	<i>Paraguay</i>	<i>Paraguay</i>
<i>Peru</i>	<i>Peru</i>	<i>Peru</i>
<i>Philippines</i>	<i>Philippines</i>	<i>Philippines</i>
<i>Poland</i>	<i>Poland</i>	<i>Poland</i>
<i>Portugal</i>	<i>Portugal</i>	<i>Portugal</i>
<i>Qatar</i>	<i>Qatar</i>	<i>Qatar</i>
<i>Romania</i>	<i>Romania</i>	<i>Romania</i>
<i>Russian Federation</i>	<i>Russian Federation</i>	<i>Russian Federation</i>
<i>Rwanda</i>	<i>Rwanda</i>	<i>Rwanda</i>
<i>Samoa</i>	<i>Samoa</i>	<i>Samoa</i>
 	<i>San Marino</i>	
<i>São Tomé & Príncipe</i>	<i>São Tomé and Príncipe</i>	<i>Sao Tomé and Principe</i>
 	<i>Saudi Arabia</i>	<i>Saudi Arabia</i>
<i>Senegal</i>	<i>Senegal</i>	<i>Senegal</i>
<i>Serbia</i>	<i>Serbia</i>	<i>Serbia</i>
<i>Seychelles</i>	<i>Seychelles</i>	<i>Seychelles</i>
<i>Sierra Leone</i>	<i>Sierra Leone</i>	<i>Sierra Leone</i>
<i>Singapore</i>	<i>Singapore</i>	<i>Singapore</i>
<i>Slovak Republic</i>	<i>Slovak Republic</i>	<i>Slovak Republic</i>
<i>Slovenia</i>	<i>Slovenia</i>	<i>Slovenia</i>
<i>Solomon Islands</i>	<i>Solomon Islands</i>	<i>Solomon Islands</i>
<i>Somalia</i>	<i>Somalia</i>	
<i>South Africa</i>	<i>South Africa</i>	<i>South Africa</i>
<i>Spain</i>	<i>Spain</i>	<i>Spain</i>
<i>Sri Lanka</i>	<i>Sri Lanka</i>	<i>Sri Lanka</i>
<i>St. Kitts and Nevis</i>	<i>St. Kitts and Nevis</i>	<i>St. Kitts and Nevis</i>
<i>St. Lucia</i>	<i>St. Lucia</i>	<i>St. Lucia</i>
<i>St. Vincent and Grenadines</i>	<i>St. Vincent and the Grenadines</i>	<i>St. Vincent & the Grenadines</i>
 	<i>Sudan</i>	<i>Sudan</i>
<i>Suriname</i>	<i>Suriname</i>	<i>Suriname</i>
<i>Swaziland</i>	<i>Swaziland</i>	<i>Swaziland</i>
<i>Sweden</i>	<i>Sweden</i>	<i>Sweden</i>
<i>Switzerland</i>	<i>Switzerland</i>	<i>Switzerland</i>
<i>Tajikistan</i>	<i>Tajikistan</i>	<i>Taipei</i>
<i>Tanzania</i>	<i>Tanzania</i>	<i>Tajikistan</i>
<i>Thailand</i>	<i>Thailand</i>	<i>Tanzania</i>
<i>Timor-Leste</i>	<i>Timor-Leste</i>	<i>Thailand</i>
<i>Togo</i>	<i>Togo</i>	<i>Togo</i>

Tonga	Tonga	Tonga
Trinidad and Tobago	Trinidad and Tobago	Trinidad and Tobago
Tunisia	Tunisia	Tunisia
Turkey	Turkey	Turkey
Turkmenistan	Turkmenistan	
Uganda	Uganda	Uganda
Ukraine	Ukraine	Ukraine
United Arab Emirates	United Arab Emirates	United Arab Emirates
United States of America	United Kingdom	United States of America
Uruguay	United States of America	United Kingdom
Uzbekistan	United States of America	United States of America
	Uruguay	Uruguay
	Uzbekistan	Uzbekistan
Vanuatu	Vanuatu	Vanuatu
Venezuela	Venezuela	Vatican
Vietnam	Vietnam	Venezuela
		Vietnam
West Bank and Gaza		
Yemen	Yemen	Yemen
Zambia	Zambia	Zambia
Zimbabwe	Zimbabwe	Zimbabwe

Zdroj : Vlastní zpracování na základě údajů dostupných z : <http://web.worldbank.org>

<http://www.imf.org>

<http://www.wto.org>

Údaje pro knihovnickou databázi

Název práce	<i>Dopady liberalizace světového hospodářství na transparentnost ekonomického prostředí</i>
Autor práce	<i>Bc. Jan Bergman</i>
Obor	<i>Veřejná ekonomika a správa</i>
Rok obhajoby	2008
Vedoucí práce	<i>doc. Ing. Jolana Volejníková, PhD.</i>
Anotace	<i>Obecné pojetí světového hospodářství, poukázání na jeho stinné stránky – korupce, lobbying. Praktické příklady korupce jakožto celosvětového narušitele ekonomického a sociálního rozvoje. Vymezení ekonomického liberalismu. Popis reálné situace týkající se transparentního prostředí mezinárodních organizací;</i>
Klíčová slova	<i>Liberalismus, světové hospodářství, korupce, Index CPI, lobbying, transparentnost, Mezinárodní měnový fond, Světová banka, Světová obchodní organizace.</i>